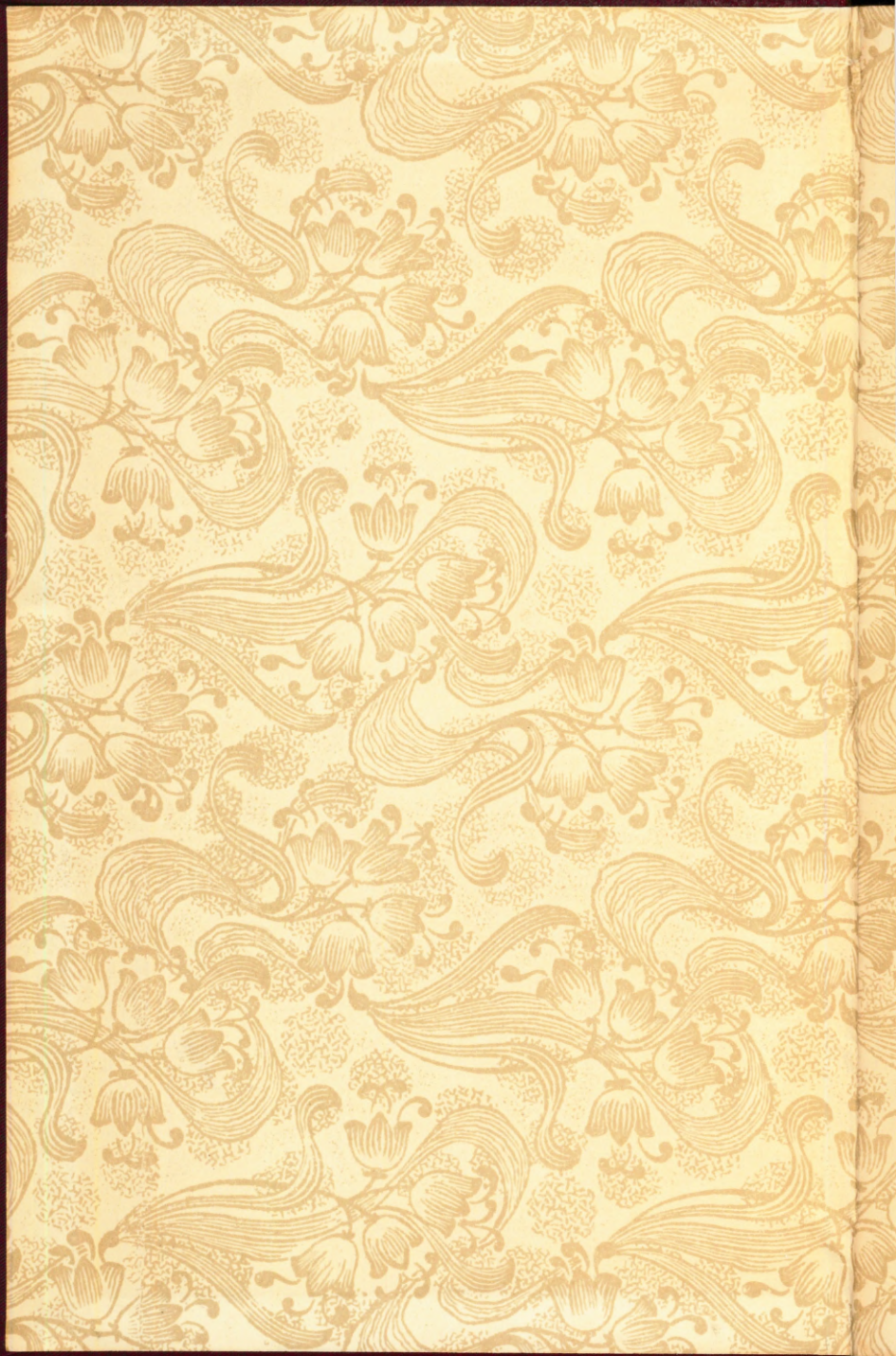
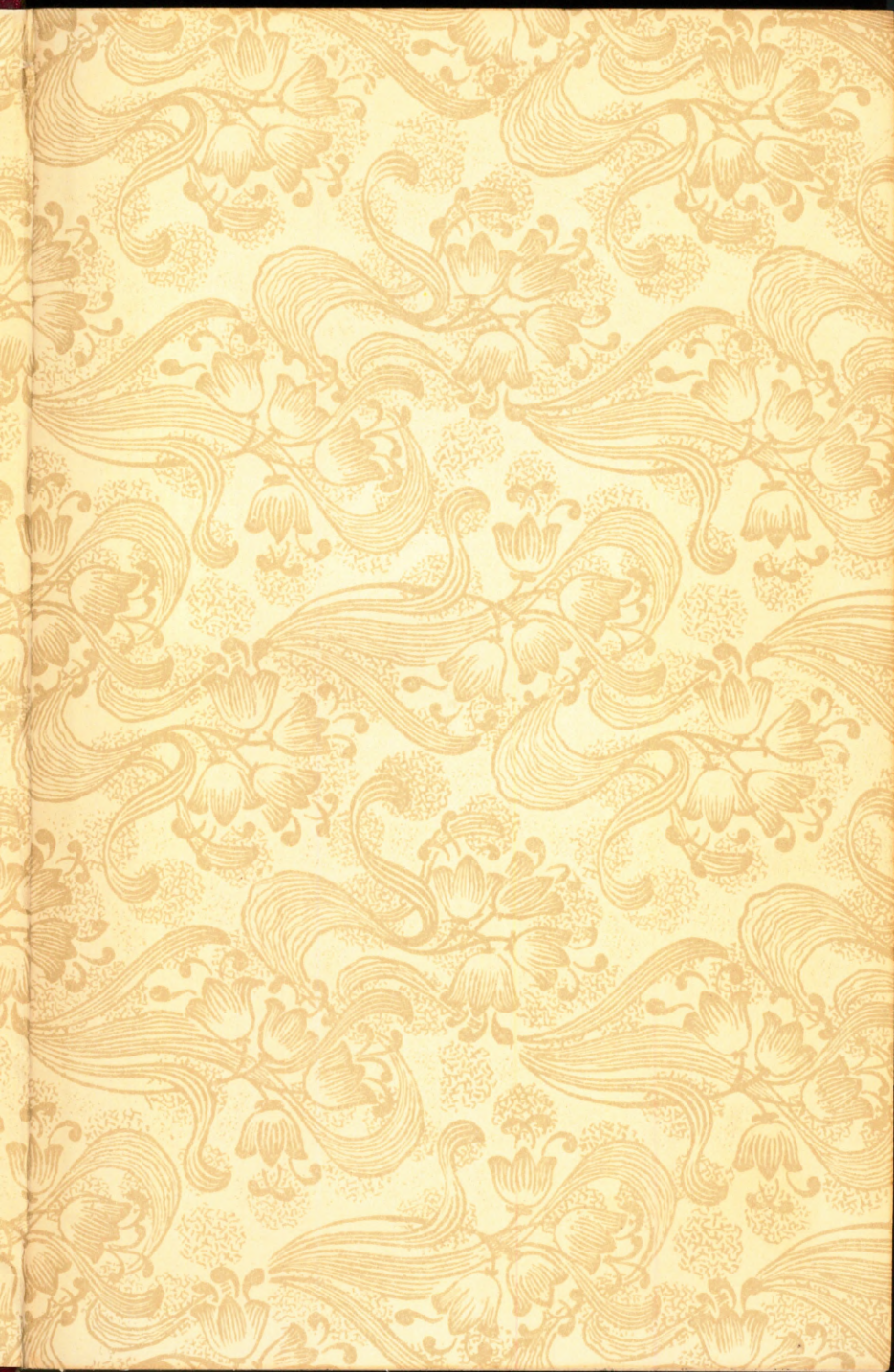
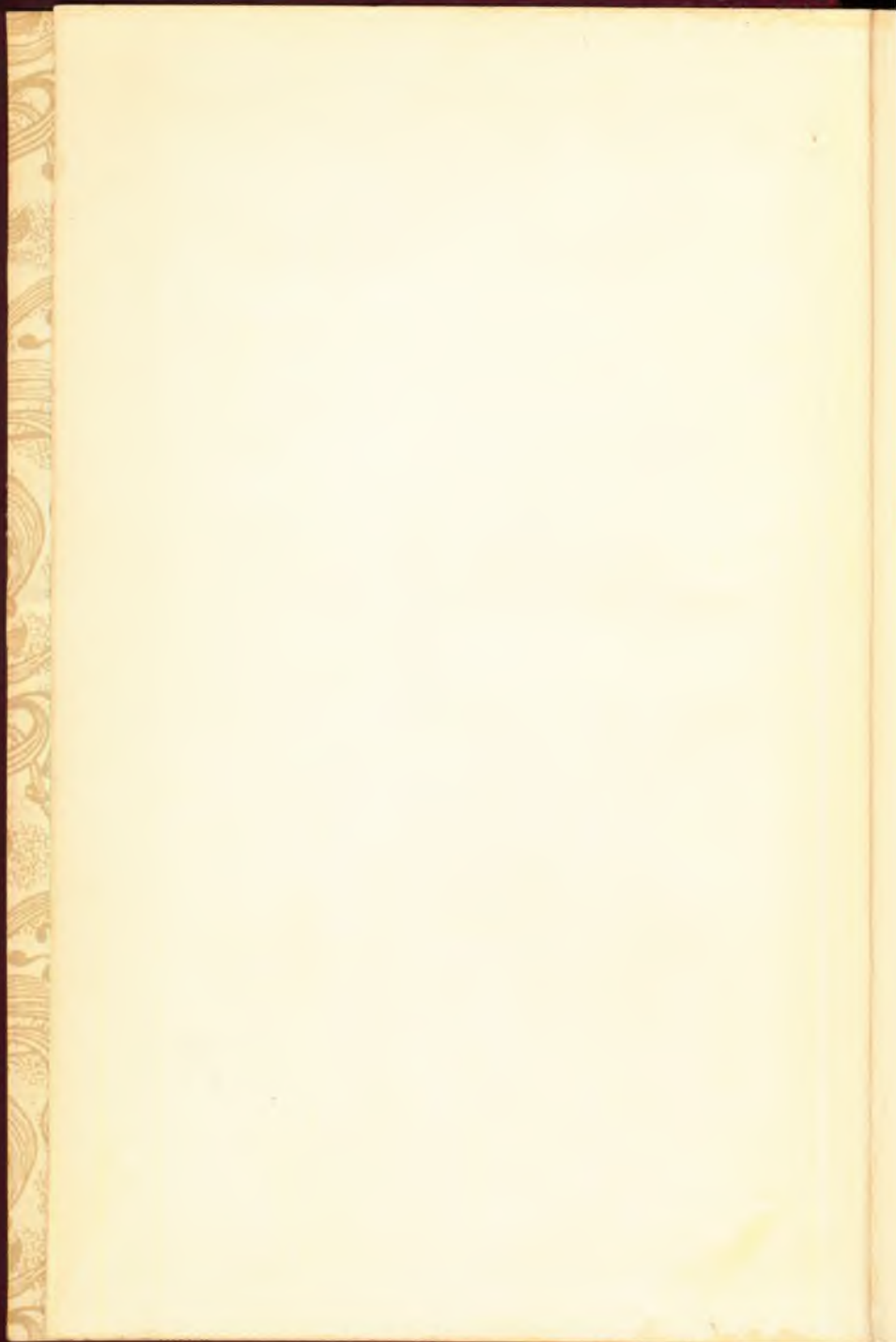

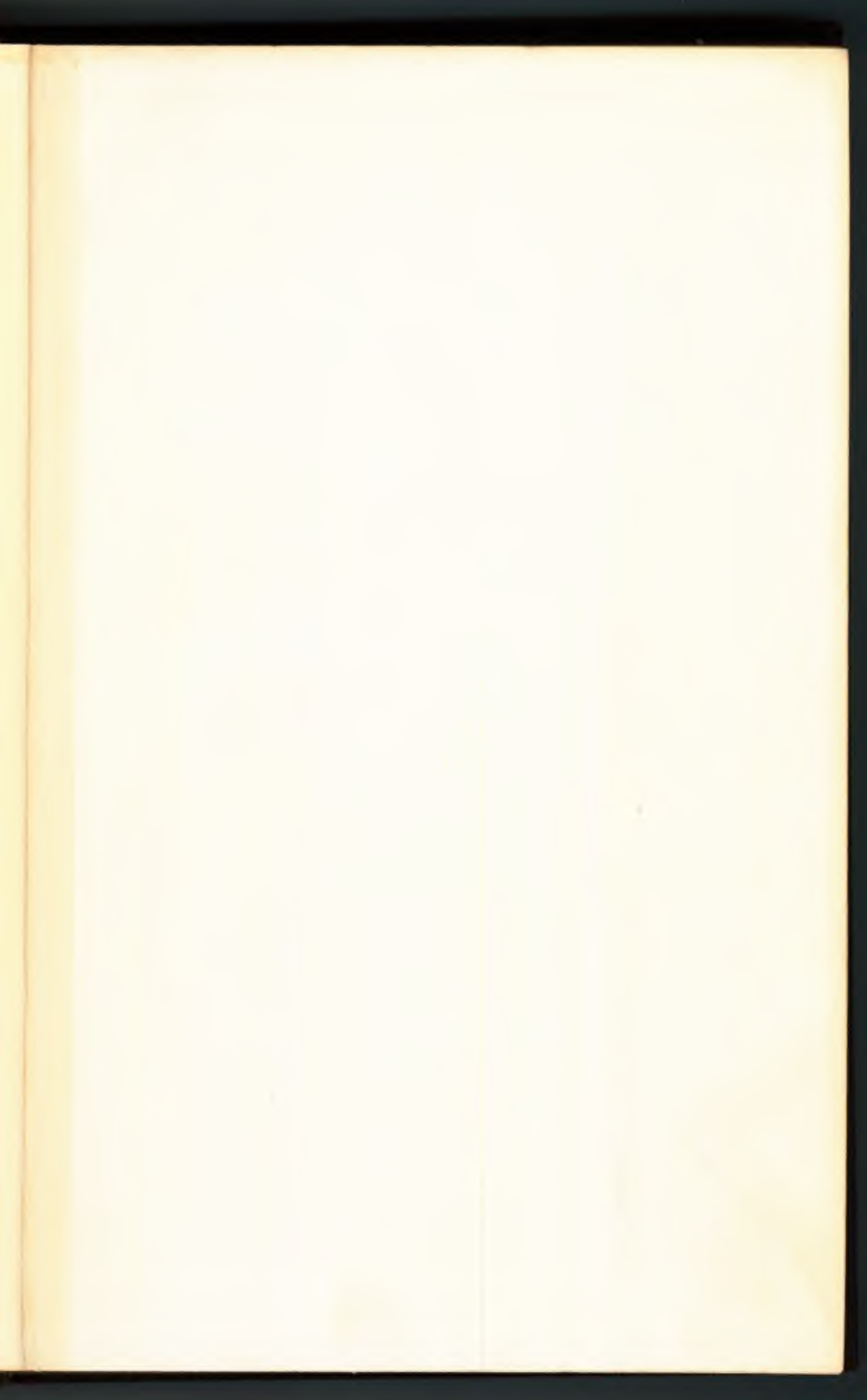
DUKAI TAKÁCH JUDIT

ÉLETE ÉS MUNKÁI.

DUKAI TAKÁCH JUDIT

LIBRARY TAKACHI THULEC

LIBRARY TO MEMBERS

1917

LIBRARY TO MEMBERS

LIBRARY TO MEMBERS

1917

LIBRARY TO MEMBERS

LIBRARY TO MEMBERS

LIBRARY TO MEMBERS

LIBRARY TO MEMBERS

1917

LIBRARY TO MEMBERS

DUKAI TAKÁCH JUDIT

ÉLETE ÉS MUNKÁI.

KRESZNERICS FERENC KÖNYVTÁR
CELLDÖMÖLK

51695

KÖZLI

VADÁSZ NORBERT,

CSORNA-PREMONTREI KANONOK.

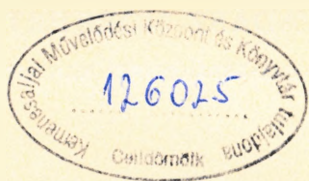
*Kedves Bardi ba-
rátnak szeretettel.*

1823. VIII. 2.

BUDAPEST

1909.

Vadász.

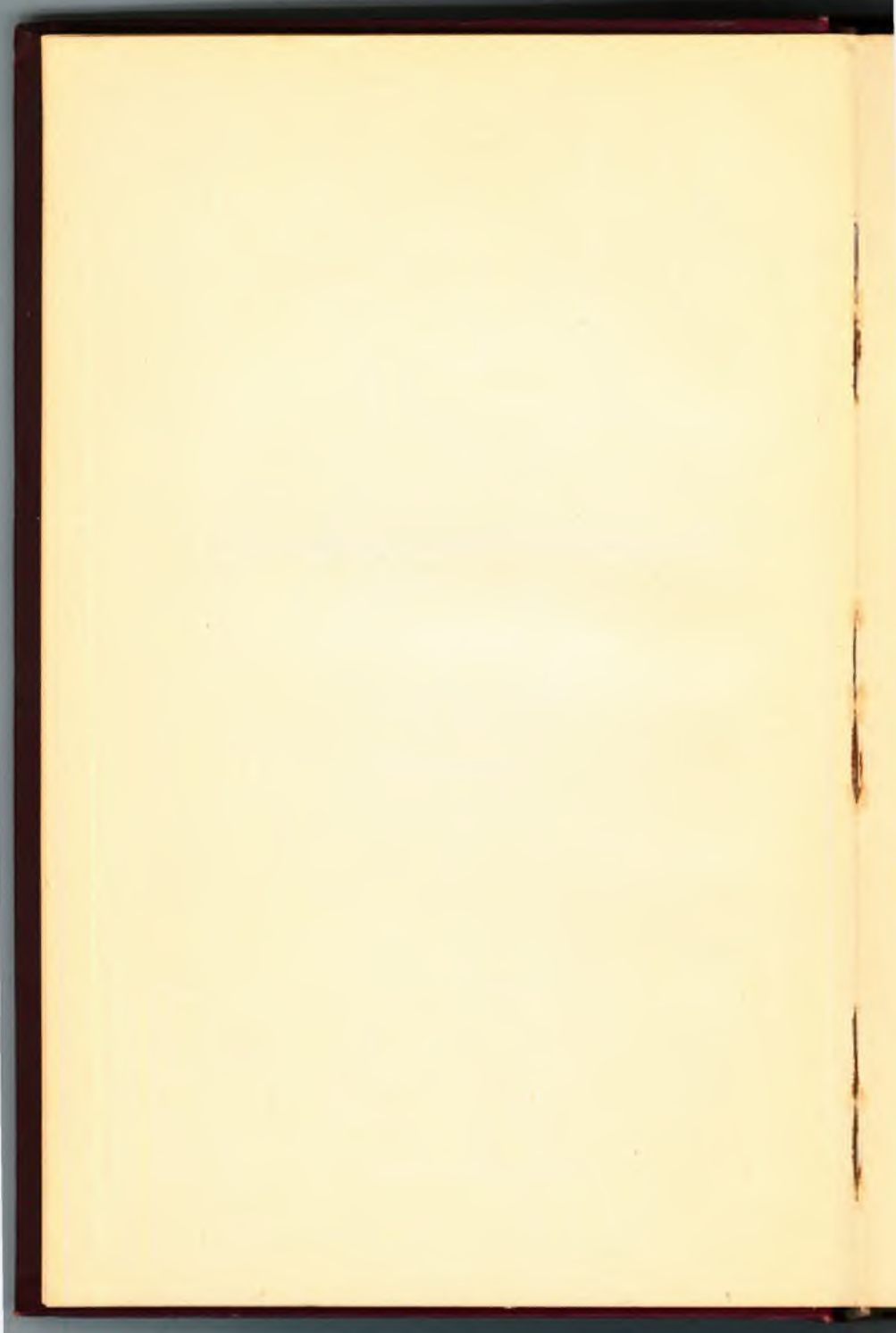

294
V 13

HELYTÖRTÉNET

Franklin-Társulat nyomdája

Nemeslelkű honleányainknak.

TARTALOM.

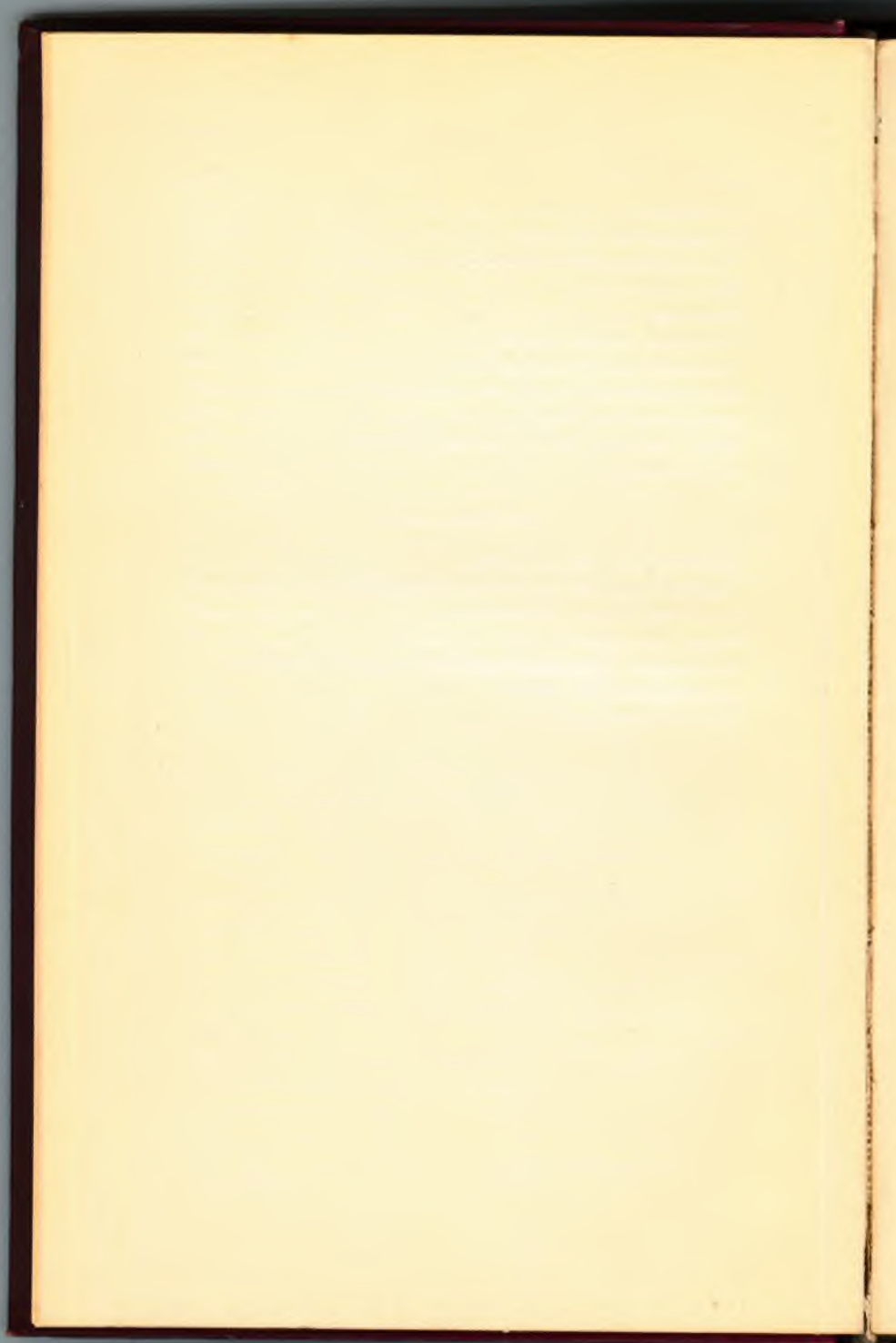
	Lap
Előszó	1
<i>I. Dukai Takách Judit élete</i>	
	3
<i>II. Versei.</i>	
Eltökélés	61
Zsengéiből. (Töredékek)	61
Szomorú ifjú	62
Barna leány	62
Meghalt leány	63
Édes érzés	64
A kalitkába zárt madár	65
Az idő	65
Útes kosár	66
Leányélet	66
Barátomhoz, ki 1809-ben a nemes sereggel táborba indult.	66
Békeségkivánás. 1809.	69
Álom. 1809.	70
A nefelejcs	70
Dukai kriptában lételem. 1811.	71
Tavaszi gondolat. (Egy szomorú esetre)	74
Az én képem	76
Vígasztalás	78
A tél	79
Bocsánatkérés	81
Gondolatim az esztendő végével. 1812.	82
Állandó barátság. (Stettner Zsófi barátnőmnek, midőn férjhezment)	83
Három szép érzés	84
Esti fantázia. (Két változatban)	87
A kesergő özvegy	94

	Lap
Ányos Pál hamvaihoz ~ ~ ~ ~ ~	97
Tölcsey Csányi Zsófia kisasszony sírhalmánál. 1814. ~ ~ ~	100
Malvína keserve. (Vagy : A kesergő Malvína. Ugyanannak sírja felett. 1826) ~ ~ ~ ~ ~	101
Döbrentey Gábor barátomhoz Erdélybe. 1814. ~ ~ ~	102
Báró Wesselényi ~ ~ ~ ~ ~	103
Pataky Mózes barátomhoz ~ ~ ~ ~ ~	105
Vajda Albert barátomnak. 1814. ~ ~ ~ ~ ~	106
Bárány Boldizsárnak 1815. ~ ~ ~ ~ ~	107
Felső és alsósurányi gróf Sigray Józsefhez. 1815. ~ ~ ~	109
A beteg Malvína. 1815. ~ ~ ~ ~ ~	112
Visszaemlékezés ~ ~ ~ ~ ~	113
Az én magányom ~ ~ ~ ~ ~	116
Pataky Mózes halálára. 1815. ~ ~ ~ ~ ~	116
Horváth József Eleknek. 1815. okt. 4. ~ ~ ~ ~ ~	117
A farsang utolsó órájában 1816. ~ ~ ~ ~ ~	120
Klavíromhoz. 1816. ~ ~ ~ ~ ~	120
Die Hoffnung 1816. ~ ~ ~ ~ ~	122
Ujváry Bettinek, Horváth József Elek hiteseinek halálára 1816. ~ ~ ~ ~ ~	123
A haldokló Damálisz ~ ~ ~ ~ ~	126
Marsnak dicsőséges fiaihoz. 1816. ~ ~ ~ ~ ~	127
<i>Örvendező versek</i> felséges I. Ferencz ausztriai császár s felkent magyar koronás királyunk születése napjára. 1817. febr. 12. ~ ~ ~ ~ ~	128
<i>Ferencznek, a magyarok felséges királyának, midőn</i> 1817. Keszthelyen keresztülutazott ~ ~ ~ ~ ~	132
<i>Hazafiai szózat.</i> Felséges Ferdinánd Károly ausztriai császári főherceg s a magyar szent korona dicső örököséhez. 1817. máj. 21. ~ ~ ~ ~ ~	135
<i>A halál hatalma, nm. vásonkői ifjabb gróf Zichy Károly hitestársának, született tolnai grófné Festetics Julianna árnyékához.</i> 1817. febr. 12. ~ ~ ~ ~ ~	140
<i>Pásztori áldozat</i> Horváth Ádám táblabíró úr, hazánk Orfeusának születése napján 1817. május 11. ~ ~ ~ ~ ~	142
A Keszthelyvidék leírása ~ ~ ~ ~ ~	148
Serkentés a magyar műzsákhöz ~ ~ ~ ~ ~	151
József cs. kir. főherceg, Magyarország nádorispánja hiteseinek, <i>Hermina herceggasszonynak halálára</i> ~ ~ ~ ~ ~	154

	Lap
A hazához	155
A magyar hon dicsősége	157
A halhatatlan gróf Festetics György halálára	160
Az én lakhelyem	162
Férjemhez	163
Sóhajtás az elmúlt idő után	164
Malvína Ninája bölcsőjénél. 1823.	164
Rózsabokromhoz. (Ninám neve-napján 1822)–	167
Juliskám halálára. 1829.	168
Rejtett szó. (Egy tisztelt atyafinak áldozva)	170
Az én sorsom	170

III. Prózai munkái.

Dukai Takách Judit énéletrajza	177
Epistola nm. gr. Tolnai Festetics Györgyhöz. 1817. febr. 12.	182
Az istenek ünnepe Keszthelyen	185
Himen rózsalánca	190
A névnap és búcsúvétel. Érzékeny játék egy felvonásban, tanulógyermekek számára	195
A könyörületességről	205

ELŐSZÓ.

Ki ne hallott volna az ótestamentumi zsidó hősnőről, Juditról?

Midőn Holofernes, Nebukadnezar király fővezére, Betúlia városát ostrom alá vette, a hősnő Judit aszszony vállalkozott szülővárosa megmentésére. Merész elszántsággal átment az ellenséges táborba. Szépségével elkábtotta a vezért s miután lerészegítette, fejét vette. Erre a megrettent ellenség egy szálíg vad futásnak eredt.

Igy beszéli ezt el Judit könyve.

Nekünk is volt egy Juditunk. Szép volt, mint ótestamentumi zsidó névrokona. Csakhogy, míg az csak Betúlia városát mentette meg Holofernestől, addig a mi Juditunk *hazája magyarságának* volt egyik leglelkesebb megmentője.

A zsidó hősnő tettét költők, festők, szobrászok és zeneszerzők dolgozták fel művésziileg. A mi kemesaljai hősnőnknek még a nevét is homály borítja. Pedig a mely nép élni akar, a mely hosszú és szép jövőre tart számot, annak nem szabad elfelejtenie multjának nagyjait. Nem szabad elfelednie azokat, a kik fáklyát gyújtottak a sötétségben s megvilágították a nemzet előtt a művelődés, a haladás útját. «Korcs nép felejt csak ős nagyságokat!» «A lelkes eljár ősei porához s gyújt sírjuknál új szövétneket.» Ha valaki, Judit kétszeresen ébresztője s úttörője nemzeti szellemünknek,

hisz akkor szegődött a hazaszeretet vesztaszűzévé, a mikor haldoklott a nemzeti szellem, a mikor romlásnak indult hajdan erős magyar!

Ezért kegyeletes feladatnak tekintettem nevének a feledékenység ködéből való kiemelését és munkáinak közrebocsátását. Hosszas utánjárással mindent összegyűjtöttem, a mi életére és munkásságára vonatkozik. Hadd legyen közkinccsé, a mi ma még hozzáférhető, de holnap esetleg már nem. Csak egy porszemmel akartam hozzájárulni irodalmunk történetéhez. Nagy segítségemre volt munkámban *Dr. Badics Ferencz* úr, a ki gazdag gyűjtését rendelkezésemre bocsátotta. Szívességeért fogadja ez úton igaz hálámat.

Első sorban nektek szántam, hazám széplelkű leányai. Tanuljátok meg tőle, hogy minden életviszony mellett szolgálhatjuk hazánkat. Judit élete hangos tanúság e mellett. Emléke növelje nemes önérzeteket, munkái élesszék honfitüzetek szikráját. Mutassátok meg, hogy a magyar honleány igazi mintaképének méltó utódai, örökösei vagytok. De ne a mai kor szemüvegén át nézzétek munkáit. Akkor más időket éltek, más csillagok jártak!

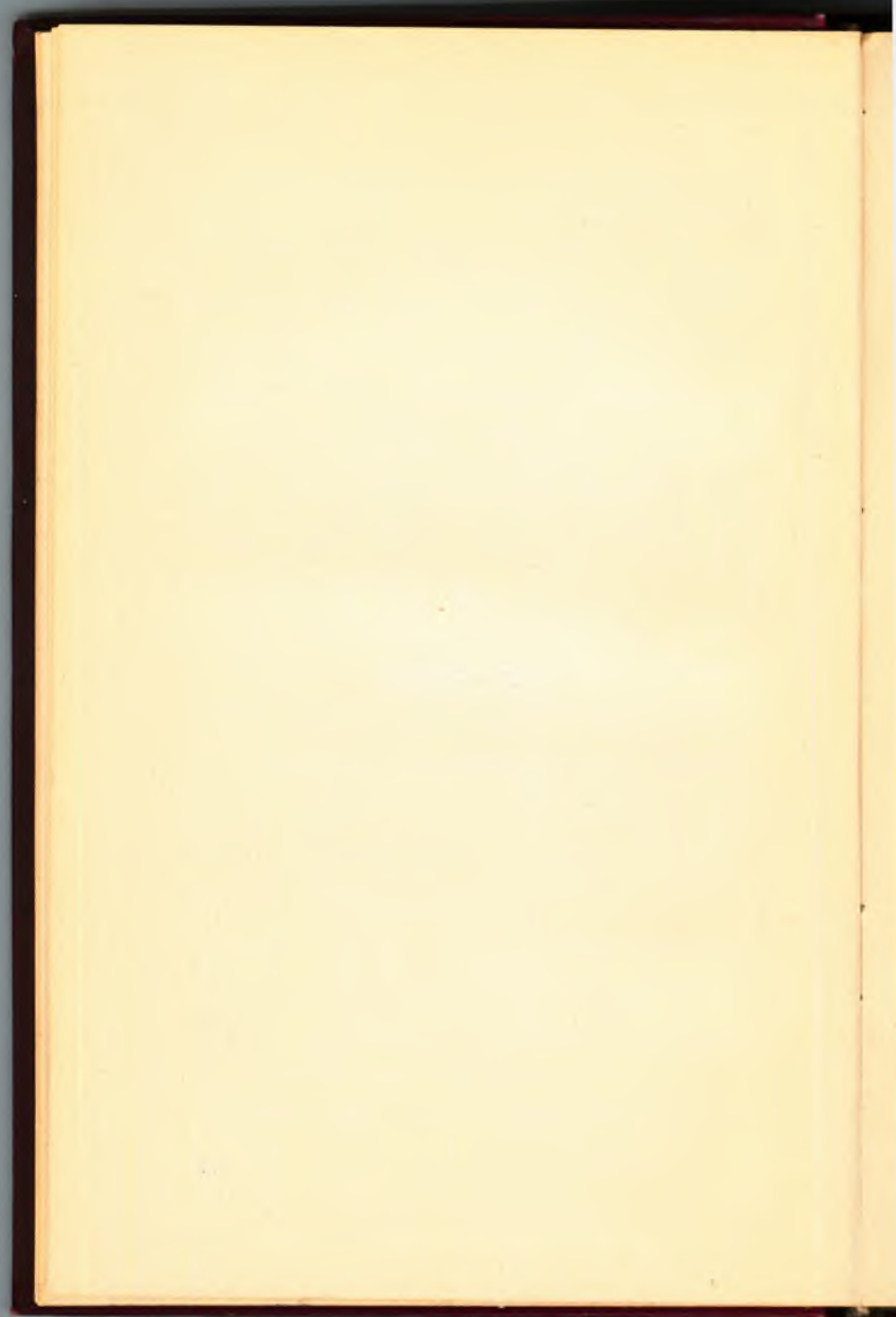
Most pedig útnak bocsátlak kicsi könyvem. Eredj, tanítsd meg hazám leányait, hogy Judit nem csupán zongoráján tudott szívhez szóló akkordokat fogni, nemcsak a varrótű és fűzőkanál kezeléséhez értett, hanem író tollal kezében is tudta szolgálni hazáját. S a mi mindemellett a legmegkapóbb: hogy tudott jó feleség, jó anya is lenni!

Szombathely, 1909. augusztus 15-én.

Vadász Norbert.

I.

ÉLETE.

I.

GYERMEKÉVEI.

«Barna lánynak bús a szíve,
Könnyeiktől ázik két szeme ;
Fájdalmában hová legyen ? —
Virágos kertjébe megyen . . .»

«A szép Kemenesalját — írja Berzsenyi 1811-ben Kazinczynak — oly tiszta és csinos magyar nép lakja, a melyhez hasonlót hiába keresnénk hazánkban.» Ezen Istentől megáldott festői vidéken, Vasvármegyében van a színmagyar Duka falucska, a Takách nemzetségnek ősi, szabad, nemesi fészke, a hol 1795. augusztus 9-ikén Dukai Takách Judit született.

A jó dukaiak még ma is szent kegyelettel mutogatják azt a nádfedeles kis hajlékot, a melynek helyén a költőnő szülőháza, a tornáczos nemesi kúria állott. A ház előtt még most is megvan a régi virágoskert egy része, a ház mögött meg a postdomáris, melynek vén fái alatt a lugas meg a méhes foglalt helyet. Alig néhány percznyire tőle volt Dukai Takách Zsuzsánna, Berzsenyi feleségének zsuppfödélű szülőháza.

Édesatyja, tekintetes, nemes és vitézlő Dukai Takách István, jómódú, ágostai evangélikus hitvallású földesúr, beteges, de takarékos édesanyját pedig muzsai Vittnyédy Teréziának hívták. Muzsai

volt nemesi előneve, de világért sem sejté, hogy Judit leányából még a múzsa kegyeltje válik.* Határozott, férfiás gondolkozását édesatyjától, szívét és betegeskedését pedig édesanyjától örökölte.

Gyermekkorának csendes idilljeiről keveset tudunk. Napjai csak úgy teltek el, mint édes mindnyájunké: játék között. Dúsgazdag szüleinek egyetlen gyermeke lévén, se pénzt, se fáradságot nem kíméltek, hogy szeretetük középpontját, szemük fényét jól neveljék. Az frás és olvasás mesterségén kívül zongorázásra, kézimunkára és nyelvekre is taníttatták. Lassankint a háztartás ügyeibe is kezdtek belevezetni. Az ügyes, tapintatos házi nevelés korán megértette a kis Judittal, hogy a tudomány az ember életét gazdaggá, a művészetek pedig kellmessé teszik. Ezért lelkesedett minden szépért, jóért.

Régi, szinte megcsontosodott szokás volt az már Kemenesalján, hogy gyermekeiket rendszerint Sopronba vitték kiképzés végett. Juditunkat is e regényes vidékű, egészséges levegőjű városkába adták egy rokonukhoz, ahol egyebeken kívül a német nyelvet is elsajátította.

Hogy Sopronba vitték, szülei felvilágosodottságára derít kedvező fényt. Hisz ez időben még a legelőkelőbb nemesi házaknál is olyanformán gondolkodtak, hogy a tudományosság terjedésével az erkölcsök lazulása jár. Ezért olvasni még megtanították leányaikat, hogy imádságos könyvüket megértsék, írni azonban már nem, nehogy szerelmes levelet, pláne verseket írjanak, vagy még nagyobb rosszra használják fel tudományukat.

* L. Fővárosi Lapok, 1872. Andrassy Béla: Malvína.

Kemenesalja e tekintetben dicsérendő kivételt képezett. Intelligenciája mindenkor magasan kiemelkedett a vidék intelligenciája közül. «Az irodalom és zene kultusza — írja a kemenesaljai nőkről Éhen Gyula — karöltve járt a háziasság, a házi teendők hasznos erényeivel. A kemenesaljai nő ép oly otthonos volt a szalonokban, mint a konyhában és az íróasztal mellett. Ép oly jól ismerte a külföldi és hazai irodalom termékeit, ép oly nemes felfogással játszotta el klavírján a klaszszikus zeneműveket, mint minő jó ebédet főzött a konyhán és minő szép kézimunkát hímezett vagy varrt íróasztalán.»*

Sok előkelő magyar család lakott ez időben Kemenesalján: Vidosok, Horváthok, Nagyok, Békássyak, Berzsényiek, Kisfaludyak, stb. Mind ősnemes családok s mind rokonságban állottak egymással. Közéjük tartozott a Takách-nemzetség is, a melynek szintén jellemző vonása a tudományok és művészetek szeretete. A sopronvármegyei Beledről származtak Vasvármegyébe. Alapjában véve földbirtokos család volt, mint nemesi czímerük is mutatja, melynek kék udvarában hármás zöld halom látható. A középső emelkedettebb halmon egy vörösruhás kar markában három szál éretl búzakaralászt tart. A sisak koronáján az előbbihez hasonló kar ugyancsak három búzakaralással. A sisak foszladéka jobbról vörös-ezüst, balról arany-kék. A czímer eredetije Répczeszemerén Takách Sámuel birtokában van meg roncsolt állapotban. Czímeres nemeslevelüket III. Ferdinánd adta Pozsonyban

* L. Szombathelyi Lapok, 1894. 17. sz.

1638. márczius hó 23-án Takách Mártonnak és Gergely, György, Erzsébet nevű testvéreinek.* Habár egész nemzetségük földműveléssel foglalkozott, mindenkor szívesen forgatták a könyveket, s a mi szembeötlő: mindnyájan szerették a zenét és éneket. Juditunk is olvasgatásban, virágos kertjében és zongorájában találta legnagyobb gyönyörűségét.

Vézna gyermekleánya volt még, midőn jó édesanya egy alkalommal megbetegedett. Édesatyját gazdaságuk gondjai a mezőre szőlítették ki, tehát a kis Judit ült oda az ágy szélére s édes enyelgésével iparkodott feledtetni édesanya szenvedéseit. Egyszerre csak elszenderül a beteg s a leánya agyában az a fájó gondolat villan meg: mi történék, ha áldott jó édesanya örökre lehunyná szemét? . . . Nagy, forró könnycsepp gördül orczájára s alig tudja visszatartani zokogását. Hogy sírásával a lázas álomba merült beteget fel ne költse, az asztalhoz megy, hol az ellenzóvel ellátott gyertya ég. Kezébe rejtve arcát, tovább sír. Majd előveszi kicsi verses imádságoskönyvét, melyből a vigasztalást meríteni édesanyjától oly korán megtanulta. Olvasta az egyszerű, szívből jövő zsoltár szavait s megkönnyebbült. Aztán mintegy önkéntelenül, ösztönyszerűleg az imakönyv táblájának belső részére írta elszoruló piczi szívének bánatos érzelmeit:

«Ellankadok, elhervadok,
Nem tudom, mi talál,
Tán végemhez közel vagyok,
Leszakaszt a halál.

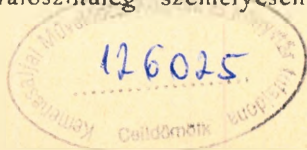
* Beödi Balogh Gyula: Vasvármegye nemes családjai. Szombathely, 1901. 254. l.

Mindegy, úgyis meg kell lenni,
 Mit akar az istenség,
 Óh, mi határt nem szabhatunk,
 Gyenge az emberiség! . . . »

Közben-közben odalopószik az ágyhoz. Gyengéden csókot nyom az alvónak halavány arczára. Kúszált betűi könnyeiben fürödnek. De hirtelen nyílik az ajtó: belép édesatyja! Juditban eláll a lélegzet. Becsapja a könyvet. Atyja azonban elveszi tőle. Reális gondolkozású, puritán ember lévén, tán azt hinnék, rossz néven vette leánya szárnypróbálását. Ép ellenkezőleg! Sírt is, nevetett is örömeiben és össze-vissza csókolva arra buzdította, írjon a jövőben többet is.

És az a lányka, aki eddig alig hallott más verset, mint a szerelmes bojtárgyerek vagy szolgálóleány dalát, kinek dalratanító mestere nem lehetett más, mint a dukai aratónóta vagy a méla furulyaszó, lassankint olyan édes dalokat ír, hogy híre kél az egész vidéken. Verselése eleinte mind tartalom, mind forma tekintetében nehézkes, de gyermekleánytól nem is lehetett többet várni.

Az erdő, mező, csillagos ég, a pásztorsíp, kolomp, pacsirtaszó, meg a lány estéli harangszó ihletik. Nem csoda, hisz reggelenként pacsirtaszó kelti; nappal a virágok közt jár, este pedig a kolomp bús kongása altatja el. Ismerősei biztatására azonban már nem elégszik meg az ösztönszerű verseléssel, hanem tanulmányozni kezdi kerületük nagynevű tudós szuperintendensének, Kis Jánosnak, majd a búsongó paulinusnak, Ányos Pálnak verseit. Kis Jánost valószínűleg személyesen is ismerte.

A figyelmes olvasás fejlesztette nyelvét, gyarapította tudását s észrevétlenül finomította esztétikai érzékét.

Házuk barátai elkérték s lemásolták maguknak hangulatosabb, dallamosabb verseit s terjesztették ismerőseik között. Egyik leány, ifjú asszony a másiknak adta; ki frigykedett, ki meg lelkesedett a dukai költőnő érdemein. Énekelgették is őket. Így mihamar egész Kemenesalja, mi több, Vas, Zala, Veszprém, sőt Somogy is tudomást szerzett költői hajlamairól. Így történt, hogy egyik kézírata a közeli Sárvárra vetődött s a lelkes Horváth József Elek kezébe került, a ki Jagasics Ignác táblabíró és fiskális oldalán patvaristáskodott, üres óráit pedig a múzsáknak szentelte. Tomboló örömében költői levélben köszönti a nótás dukai leányt s felajánlja neki hű barátságát:

«Hallom, kegyes, szép szűz, hogy Helikon hegyén
Tömjénezni szoktál Apolló ünnepén.
Engem is e szent tűz ereje lelkesít,
Engem is Helikon szent bércze édesít.»

Majd:

«Kössünk ezzel frigyet s tapasztalva látod,
Holtodig hogy Horváth Elek hű barátod.»

Judit kikéri támogatását:

«Kérlek is, fogd pártját e gyenge múzsának,
Magánosságában nyögdelő nimfának;
Ugy irigyeimtől tudom, hogy nem félek,
S hű barátnéd leszek, valameddig élek!»

És ezzel egy három éven át tartó költői levele-

zés veszi kezdetét, a mely hol rímes alexandrinusokban, hol meg prózában foly.

Örömébe azonban váratlanul keserű bánat vegyült. A költészet iskolája után igen hamar belekerült a fájdalom iskolájába. A mitől első verse írásakor annyira félt, bekövetkezett: 1811-ben elvesztette édesanyját. Álmodozó, ábrándozó lelke már természeténél fogva is hajlandó volt a búsongásra, hisz «magyar születése hozta magával tán, hogy a természetete inkább bús, mint vidám» — s most, rajongásig szeretett édesanyjának hirtelen elvesztése még merengőbbé, még búrahajlóbbá tette. Százszorta jobban megszerettette vele a magányt s vele a természetet, a mely mindegyre a mulandóságot s feledhetetlen édesanyját juttatta eszébe. Ekkor írta:

«Barna lánynak bús a szíve,
Könnyektől ázik két szeme;
Fájdalmában hová legyen? —
Virágos kertjébe megyen...

Szól a rózsza: törj le engem,
Hadd viruljak hű kebleden.
De a leány reátekint,
Nem szól, csak bús könnyeket hint!...

Atyja 1812-ben újra Sopronba vitte, hogy jó gazdaasszonyt neveljenek belőle. A mint aztán hazatért, még csak tizenhat éves volt s máris átvette nagy házuk vezetését. Sütött-főzött, font-varrt, kézimunkázott, szabad perczeit pedig zongorájának, virágos kertjének és a múzsáknak áldozta. A kerti veteményeket maga plántálta. A virágokról sem feledkezett meg. A rezedá, ez a szerény illatos

virág volt kedvence s mindig ott virult, illatozott egész ágygal ablaka alatt.

Döbrentei Gábor hagyatékában megmaradt prózaíró Önéletrajza,* a melyben következőképp nyilatkozik magáról: «Az asszonyi foglalatosságok között fonás és varrás az ő legkedvesebb munkája. Verseinek is nagyobb részét rokkája pergése mellett írta. A szabóknak nem patrónusa, mert minden öltözetjeit önnön kezei készítik». Ránk maradt arcképeinek egyike is ezt látszik megerősíteni, a melyen varrótű van a kezében, vállán pedig az ártatlanság képe, egy fehér galamb ül.

Édesanyja nem lévén, könnyebben esett fájó szívének, hogy sírig jó barátjának, Horváthnak őszintén panaszolhatta el szenvedéseit. Horváth nagy terveket szőtt. Magyar Sapphót akart tanítványából képezni. «Barátom — írja Berzsenyinek — ha Dudít magyar Sapphóvá tehetjük, büszkén lépek síromba...» «A magyar szépnem tudósi és írói» című kéziratban megmaradt munkájában pedig: «Mennyire gyenge tehetségem engedé, a különben is csudalépésekkel haladó derék poetriát megismerkedtetém bővebben a poézis titkaival, meg az ahhoz szükséges tudományokkal; buzdítván, édesgetvén s végre már a görög lábakkal is ösmerkedtetni kezdém, de szabadabban röpkedő lelke azokhoz magát köttetni nem engedé.»**

Jó hazafi, hangyaszorgalmú ember, örökké hű barát volt Horváth, de jóval kisebb költő és mester,

* Közzétettem: Vas megyei Szemle, 1906. 1. sz.

** L. Horváth Elek: A magyar szépnem tudósi és írói. Kézirat az Akadémiában.

hogysem tanítványából Sapphót képezhetett volna. Sőt tán többet ártott neki, mint a mennyit használt. Judit csapongó, szabad képzeletű leány s Horváth még érzésvilágát is szűk békókba igyekezett szorítani. A női természet már magában véve is hajlandó az elmélkedésre, a hőbeszédűsége s ő még szőrszálhasogatóbbá tette. Végre Judit a magyar versmértéket kedvelte, Horváth pedig a görög métrumra eröltette. Szó a mi szó, rossz mester volt. De végtelen jóakarátát senki sem tagadhatja el. Élt-halt barátjánéért. Halomszámra küldözgette neki a jó könyveket s leveleiben is, élőszóval is tanította a verstanra. Bárhová ment, dicsekedve mutogatta el verseit. Így jutott költői hírre, mielőtt egyetlen sora is megjelent volna nyomtatásban.

«A szombathelyi Hymen» czímen írt lakodalmi versezetében egy római női mintaképet állít a menyasszony elé. Cornelia ez, a nagyobb Africanus leánya, a ki nem drágaköveit, ruháit, hanem gyermekeit tekintette legdrágább asszonyi ékeségeinek. Dicséri bölcsességét, tudományokban való jártasságát, szép latin nyelvét, melyekről Cicero nyilatkozik oly dicsérőleg, majd kiemeli Cornelia ékesszólását, a melyet Quintilianus emleget dicsérettel. «Vagynak hazánkban is Corneliák — így folytatja — s hogy a többieket ne is említsem, csak a nemes Vasvármegye is két ilyennel dicsekedhetik. Dukai Takách Judit kisasszony az egyik, kivel versekben levelezni s barátságban élni szerencsém akadt csak nemrégiben. Annyival inkább örülök vele lett megismerkedésemnek, mivel némimű csekély tehetséggel azon nemes tüzet

gerjeszthettem benne, mely által a versszerzésben már valóban dicséretes előmenetelt tett, a mint azt kézírásban nálam levő néhány darabjai bizonyítják. A másik Mártinkovics, született Takács Terézia asszonyság, kinek egy-két kiadott munkácskái nem kevés dicséretére váltak s kézírásban levő versdarabjaiért örökös kár lesz, ha hazánk díszére közre nem bocsáttatnak. Azonban elég most, majd más alkalmatossággal többet mind a kettőről.»*

Hogy nagyobb ambíciót öntsön tanítványába, költőbarátokat szerzett neki. Kresznerics Ferenc szombathelyi tanárral és a jeles Tatay János szombathelyi hittanárral, ki mint a budapesti központi szeminárium növendékpapja a lelkes társai közt való pénzgyűjtéssel lehetővé tette Berzsényi munkáinak kiadását, nem egyszer rándult ki hozzájuk. Megismertette méltóságos felső és alsósurányi Sigray József gróf császári királyi kamarással, Döbrentei Gáborral, majd utóbb a nagy Berzsényivel és Kazinczyval.

De rajongó barátainak számát jóval meghaladta frigy kemesesaljai barátnői száma. Rossz néven vették tőle, hogy frókkal társalog és levelez. Már az is szálka volt szemükben, hogy Judit gazdag szülőknek egyetlen gyermeke, a kire úgy százezer

* L. A szombathelyi Hymen. Írta Horváth József Elek. Budán, a kir. magyar universitás betűivel. 1812. Tekintetes, nemes, vitézlő Grmanecz Gábor, tekintetes nemes Vas- és Veszprémmegyéék táblabírájának s ugyan nemes Veszprémmegye főtisztügyviselőjének, tekintetes Hegedüs Anna kisaszonnyal Szt. György-havának 26-án 1812. esztendőben tartott egybekelésének ünnepére áldozza a szerző. (52 lapos füzet.)

forintnyi hozomány mosolyog. Hozzárult, hogy a testi és lelki szépség oly szokatlan harmoniában egyesült lényében, hogy a kemenesaljai ifjak szeme mind rajta csüggött.

Hogy ritkaszép leány volt, bizonyága Horváthnak Thyrzis szájába adott éneke, a melyben oly szépnek hirdeti, hogy a virágok elvesztették szépségüket, a mikor kertjükbe lépett:

«... Malvína szereime hevíti

Szívemet. Óh szép név! hányszor metszettem ezent fel
A nyárfákra, holott még némán nyögve szerelmét
Érte sohajtoztam! — Nem szól a fülmile oly szép
Hangzaton, mint ő, mikoron kiseded kalibáját
Otthagyván, reggel kimegy a kertjébe virágit
Öntözgetni, ezüst hangján ha dalolja szerelmét.
Ismerik őt immár, a metre foly a Duna, Rába,
Dácia pásztorait megbájlá éneke hangja,
Szép vagy, szép te kegyes! Mint a napban hiba nincsen
Benned: szép, mikor a lányok közt lengve hatost futsz,
Szép, mikor a szerelem búsítván nyögve sohajtasz,
Szép, ha enyelgve mosolygsz s tréfálván, szőke Amyntast
Énekeled, ki neked híven szentelte szerelmét;
Szép, mikoron kis kertedben gyomlálva virágit
Közt andalogsz. Ezek elvesztik szépségiöket akkor
És teneked, mint legszebbnek hódolva adóznak . . .
Szép vagy, szép te kegyes! völgyed fő dísze, virágja! . . .»*

Egykorú arcképei is e mellett szólnak. Nekem kettőről van tudomásom. Az egyik email-melltűn van, a melyet exhumálása és a családi sírboltba

* L. Horváth Elek: Titus Amália ligetében cz. füzetét, a melyet Sigray József fiának (Titus) születése örömére írt. — Szombathely, 1817.

való áttétele alkalmával találtak s ivadécai őriznek. E szerint nyulánk termetű, tüzes, bátor, okoszemű, beszédesajkú leány. Barna fürtjeibe oldalt egy szál rózsza van tűzve, nyakában finom művű aranykereszt lóg, a jobb vállán pedig fehér galamb ül. E kép-nél azonban sokkal sikerültebbnek tartom egy kávéscsészén levő képét, a melyet özv. Ányos Lászlóné, született Koltai Vidos Mária úrasszony ajándékozott a Vasvármegyei Kulturegyletnek Koltai Vidos Kálmán végakaratahoz képest. Ezen ereklye egy darabja annak a kávéskészletnek, a melyet a keszthelyi Helikon ünnepei alkalmával készíttetett gróf Festetics György s ajándékozott az akkor körülrajongott költőnőnek. Itt a költészet jelvénye, hárfa van kezében. E tárgy a költőnő leánya, Geöndötz Fáni útján került az 1907. márczius 18-án elhunyt Koltai Vidos Kálmán birtokába, a kinek Geöndötz Fáni felesége volt.

Egyébként «Az én képem» című költeményében maga írja le magát barátjának:

«Fekete haj földi fejemet, láthatod,
S már természetemet ebből gyaníthatod.
Ám a fekete szín a gyászt ábrázolja,
Óh! — s ez bennem magát meg nem hazudtolja...
A szemeim kékek. Talán nem vigyázta
A természet útját s bennem elhibázta.
Gondolod, fekete szem fekete hajhoz,
Vagy legalább barna illet volna ahhoz.
De ne véld barátom, jól van elrendelve:
Tulajdonságomhoz van ez mérsékelve.

A kék szín jele az állhatatosságnak,
Mely nincs alávetve változandóságnak.

Az állandóságot bármikép próbálad,
Hidd el, bő mértékben bennem feltalálad.*

Mindemellett ritka kedélyességű, ügyes társalgású s nyájas modorú. A szombathelyi, sümegi, főleg a kisczelli bálokon és farsangi mulatságokon, továbbá a sághi, sömjéni, mihályfai, mihályháza-i és kissomlyói szüretéken ő, «az új magyar poetria» volt a legkörülrajongottabb leány.

Irigyei annál kevésbé maradtak nyugton. Mind-egyre azt hajtogatták, miért foglalkozik nő léte-re férfihez illő dologgal. Hisz jólnevelt, házias leánynak nem írótoll, hanem főzőkanál való a kezébe. De ez a botor felfogás már kora hangulatában gyökerezett. Takáts Éva író-nő így nyilatkozik a Honművész szerkesztőjének e kor felfogásáról: «Tettekre vágytam mindig, olyanokra, melyek világosságot terjesztenek... Minden folyóiratainkban ijesztették az asszonyokat az írástól és gondolkodástól, ipso facto nem szépeknek, a férfiakról egészen elhagyottaknak hirdetvén azon asszonyokat, kik írni és gondolkozni fognak. Mi gondolkozni tudó asszonyok ezzel ellenkezőt tapasztalván, kacagtuk ijesztéseiket».* Molnár Borbárát például egyenesen bolondnak tartották. Csak azért, mert írt. Tehát Ferizdaki arab költővel azon a véleményen voltak, hogy a kukorékolni kezdő tyúknak ki kell a nyakát tekerni.

E méltatlan, sokszor durva bántalmak sebző nyíl-ként érintették amúgy is érzékeny szívét és nagyon sok keserű percet szereztek neki. Hisz édesanyja

* L. Honművész, 1833. 39. szám.

se volt, a kinek elpanaszkozhatott volna! Zongorájához menekült tehát:

«Hozzád jövök, ha az öröm
 Könnyeket rejt szemembe;
 Hozzád jövök, ha a balsors
 Nyilat lövell szívembe...
 Te vagy az a néma barát,
 Ki panaszom hallgatod
 S keblemnek mély érzéseit
 Bús hangokra oszlatod...

Gondolatim égre kelve
 Boldogabb kort képzelnek,
 Hol a szférák hájzengési
 Könnyü tánczra tüzelnek.
 Aranyfürtű Apollónnak
 Karjai közé rogyok
 S hogy lantot ad, azt gondolom:
 Én is — istennő vagyok!...*

Vagy, ha a zongora sem használt, elment édes-
 atyjával zalai birtokukra s elmerengett a történelmi
 nevezetességű balatonmelléki váromladékokon, a
 néma köveken, hol hajdan lantok zengték vitézek
 dicsőségét, leányok szerelmét...

De a csakhamar bekövetkező kedvező esemé-
 nyek, sőt kitüntetések betömték frigyei száját.

* L. Klavíromhoz cz. versét.

II.

HOGYAN LETT KÖLTŐNŐVÉ?

«Ne rettegje kisasszony azt vádat, hogy a mely leány verset ír, nem lehet jó asszonya a háznak; így ítél a közönséges ember...»

Kazinczy.

Judit már szinte egész Dunántúl költőnő hírében állott, de hivatalosan még nem vették fel a költők sorába. Az 1814. év ezt is meghozta neki. Három erdélyi fróember: ifjú Wesselényi Miklós báró, Pataký Mózes, a báró nevelője és Döbrentei Gábor, a művészetek hazájába, Olaszországba mentek tanulmányútra. Hazajövet több költőismerősüket ejtették útba. Ekkoriban ugyanis meglehetősen divatban voltak az ilyen írodalmi utak. Így ment el Kazinczy Pannonhalmára, Vörösmarty Zádorral Pannonhalmára Guzmicshoz, Pázmándra Horváth Endréhez, Kehidára Deákhoz, Sümegre Kisfaludy Sándorhoz, stb. A mi három erdélyi írónk is meglátogatta a niklai bölcsőt, Berzsenyit, Keszthelyen a nagy Festetics György grófot, Sümegen Kisfaludy Sándort, innen azután Vasvármegyébe jöttek. Két ismerősük lakott itt. Az egyik Döbrentei édesatyja Ujfaluban, a másik pedig, kit eddigelé csak kéziratban elterjedt munkái alapján ismertek, Juditunk volt.

Azt sem tudta, hová legyen örömeiben. Sütött-főzött számukra, bámulatba eítette őket zongora-

játékával, elmutogatta nekik virágoskertjét, továbbá könyvtárát, a melyben korának modern írói mind képviselve voltak. Az erdélyiek pedig elszedették vele s felolvasták eddig írt összes költeményeit. Megbírálás után szerzőjüket ünnepélyesen költőnővé avatták s Osszián Malvínája alapján «Malvína» költői nevet adtak neki. Ezt aztán ettől kezdve költői álnévül használja. Annak jeléül, hogy teljesen barátnéjukká s költőtársukká tették, a kor szokása szerint tegezték egymást.

A kezdő költőnőt különösen Döbrentei veszi pártfogásába. Az ő szerkesztésében megjelenő Erdélyi Múzeum, továbbá Osszián tanulmányozására buzdítja. Utbaigazításokat ad neki és sorban megbírálja verseit. Döbrentei nagyon megtetszik neki, mert átlátja, hogy «nem csupán magában akar fényleni, hanem más parányi szikrát is lánggra akar lobbantani». Judit e látogatás emlékére mindhárom barátját lendületes ódával köszönti. A Wesselényihez frottban egész elragadtatással zengi:

«Dicső nap, boldog óra, mely Wesselényit
Gyenge etheri szárnyon kisded Dukánkba hoztad,
Áldott nap, mely lelkében tündöklő erényit
Kellemes alakjában lelkemnek megmutattad.

A tudomány becsülése és a hazai
Szeretet tüze fénylett arczája vonásiról,
Most is fülemben csengnek megért bölcs szavai,
Melyek folyvást ömlöttek rózsaszín ajakiról.»

Ezután szinte varázsütésre egész sereg magyar íróval ismerkedik meg. Horváth Elek és Noszlopy Antal útján Berzsenyi is megtudja, hogy Judit

verselget. Már csak azért is pártfogásába veszi, mert felesége révén a lehető legközelebbi rokonságban áll vele. Már 1746-ban összeházasodott a Berzsényi és Dukai Takách család, aztán meg Berzsényi felesége, Dukai Takách Zsuzsánna unokatestvére Judit édesatyjának. Judit tehát unokahuga Berzsényi feleségének. A rokonságot mindig ápolták s a midőn Noszlopy Antal táblabíró, a szintén literatus ember hírt szerez Judit hajlamairól, a nagy ódaköltő védőszárnyaiba ajánlja a közös rokont.*

Az ódák fenséges világában élő Berzsényinek azonban sehogysem tetszettek azok az apró-cseprő tárgyak, gyengéd lírai és epikai motívumok, vagy hogy magának Berzsényinek szavaival éljek, azok a «nyájas műzsák», a kik körében Juditunk eddigelé oly szívesen időzött. Főleg két költőnk utánzásától akarja visszatartani. Himfytől azért óvja, mert szószátyárságra tanítja, Csokonaitól pedig, mert sok megragadó eredeti gondolata és érzése mellett egykönnyen ízléstelenségre vezet. Válaszon nagyobb, fenségesebb tárgyakat s törekedjék tömörségre. Hajlamaira és tanultságára való tekintetből egy időre főleg Péteri Takács József költészetét állítja eléje utánzandó mintaképül.

Berzsényi sok-sok buzdító oktatásának legszebb tükre az a remek óda, a melyet 1815-ben «Dukai Takách Judithoz» intézve tesz közzé.** A szépnem

* L. Noszlopy Tivadarnak hozzám intézett levelét. Kaposvár, 1906. szept. 26.

** E költeményt Berzsényi már 1814. szeptemberében írta, de csak az Erdélyi Múzeum 1815. évf. III. füzetében közölte e címen: Epistola Takách Judithoz.

hivatásáról és méltatlan helyzetéről elmélkedik benne. A nő nem csupán «ösztoneinknek szenvedő edénye s nyers kényeinknek játszó eszköze». Azok, a kik ifjú korunkban rózsás kötéllel kapcsolnak magukhoz,

«Kik ősz korunkban reszkető fejünket
Ismét ölübbe veszik s dajkakarral
Vezetnek éltünk véghatárhoz,
S ölelve tesznek a halál ölébe. —»

azok más sorsot érdemelnek s magasabbra vannak hivatva. A női szívet és elmét nem szabad műveletlenül hagyni, mert a műveletlen föld csak gázterem. Hadd nevelje ki magát a szépnem is, hadd foglalkozzék a költészettel is. Hisz a költészet bölcsébbé teszi az embert s ezáltal boldoggá az életet. Megtanít rá: ne törődjünk a gonosz emberekkel, vessük meg a szerencse játékait, fékezzük indulatainkat, használjuk okosan az életet, mert a ki okosan él, nyugodtan tér sírjába!

Ezért:

«Int a dicső táj! Járd zengő ajakkal,
Vezessen érző kebled Istene.
Ölelje mirtus barna fűrtidet!
Az égi múzsák s gráciák ölében
Álmodd el élted rózsálmait
S védjen Minerva pályád zajjain,
Mint Áriont a tenger istenei,
Midőn zenegve szállt a delfinen.»

«A nő hivatásának ennél rövidebb és mégis művészebb, nagy vonásokban festő s mégis mélyrehatóbb képe nincs a magyar irodalomban» — mondja Váczy János.* Ez a tanítás fogott Juditon a leg-

* Váczy János : Berzsenyi D. életrajza. 251. l.

jobban. Nem Péteri Takács Józsefet igyekeznek már követni, hanem egyenesen magát, a nagy mestert.

Berzsenyi pártfogását a széphalmi mesteré, Kazinczyé követi. Említettük már, hogy Tatay János szombathelyi theologia-akadémiai tanár, a ki később győri papnevelőintézeti kormányzó és székesegyházi kanonok lett s kinek Berzsenyi poétai munkái első kiadásában elévülhetetlen érdemei vannak, egyike volt Judit legelső költőbarátainak. Ez a Tatay szerezte meg Judit számára Kazinczy barátságát. Nem tudom megállni, hogy szószerint ne közöljem azt az érdekes megleghangú levelet, a melyet Kazinczy 1815. január 12-iki dátummal Széphalomról ad válaszul a tüzes magyar papnak: «Utolsó leveledre — úgymond — melyben nekem a Takách kisasszony levelét és verseit megküldeni méltóztattál, nem mindjárt feleltem, részint mivel Döbrenteitől vártam bővebb tudósítást Duka eránt, részint azért is, mert a rövid napokban minden időmet elvoná Osszián és a gazdasági gondok új esztendő körül és ezek ugyan annyira, hogy nagy halom levél várja válaszaimat. Elkésésém hibáját azzal hozom helyre, hogy a Te leveledet az elsők közé számlálom, a melyek választ kapnak tőlem. Hogy a mi Dudink, mert az az izraelita név (t. i. Judit) nem szépen hangzik, az ossziáni (t. i. Malvina) pedig nagyon affektált, — leveletem bizonyosan vehesse, Téged teszlek postámmá. Tedd bizonyossá szíves tiszteletem felől, mind magát ötöt, mind érdemes atyját, kinek ragyogó szerencséjét frigylem.»* Dudinak tehát Kazinczy keresztelte el. Ugyancsak 1815-ben írja neki a széphalmi mester: «Ne rettegje kisasszony azt a vádat,

hogy a mely leány verset ír, nem lehet jó asszonya a háznak; így ítél a közönséges ember» . . .

Kazinczynek ezen «isteni szózata» után átlátta Judit, hogy «kötelességeinek minden megsértődése nélkül folytathatja a természet által neki felnyitott szentséges poétai ösvényt.»**

Kisfaludy Sándor, e kor Petőfije 1815. szeptemberében így ír neki: «Köszönettel vettem szép verseit a kisasszonynak. Ha Szercelemjátékaimnak egyéb érdemek nincs is, megelégszem azzal, hogy egy széplelkű, érzékeny szívű tagját szép nemünknek versírásra csábították. Valóban, örökké kár lett volna az ily szép érzeményeknek soha ki nem fejlteni és helikoni virágokat és gyümölcsöket nem teremni.»*** Ezen levélből kitűnik, hogy költőnőnket a nemesi világ körülrajongott lantosának «Szerelmei» sok tekintetben meghihlették.

Kazinczy és Kisfaludy után még Kis János, soproni szuperintendens és Zsigray József gróf örvendeztetik meg. Ez utóbbi nevével együtt sokszor személyesen meg is látogatja s évek során át tart köztük a lehető legnemesebb barátság.

Ily körülmények között korántsem túloznak Juditnak Döbrenteihez intézett sorai: «Úgy tódulnak

* L. Ráth Károly és Dr. Römer Flóris: Győri Történelmi és Régészeti Füzetek. Győr, 1862. II. kötet 1. füzet 92. lap, az Egyveleg cz. rovatban. Tatay ugyanis, ki egykor a győri papnevelőintézet kormányzója volt, könyvtárát végrendeletileg a növendékpapoknak ajándékozta. A könyvek egyikében több más kézirat mellett Holdházy János növendékpap találta meg s közölte Kazinczy ezen levelét.

** L. Önéletrajzát. Kézirat az Akadémiában.

*** L. Angyal Dávid: Kisfaludy Sándor minden munkái. 4. kiadás. VIII. k. 1893. 279. l.

hozzám a jóakarók és barátok, mint jó gyóntató páterhez a bűnös lelkek.»

Judit Kazinczy biztató szavainak örült a legjobban. Hogy viszont ő is nagyon megtetszett Kazinczy-nak, mutatja levele, a melyet 1815. márczius 13-án ír Dessewffynek az új magyar poétriáról: «Most egy derék, tizennyolcz esztendő s poétriánkkal ismertettek meg. Takách Judit kisaszonynyal, kinek atyja földesúr Vasvármegyében és gyönyörködve veszi ezen egyetlen gyermeke szebb foglalatosságait.» Mutatványul Juditnak néhány versét is mellékl. Ezeket a következő megjegyzéssel küldi vissza Dessewffy: «A sok gyengéded érzésű versezetekek ime hálával visszaküldöm. Itt egynehány sor Takács Dudihoz, kinek a hazához írt versei leginkább tetszettek poétai tűz, folyásuk és ömledezésük miatt.» Dessewffynek Judit számára mellékelte «egynéhány sora» pedig a következő meglehangú költeményből állott, melyben kimentti Juditot frigyei vádja alól:

«Mikor más friss hölgyek benn szerelmeskednek,
Most Péter és most Pál, most pedig Eleknek
Fohászival telnek,
Akkor Te a magyar Helikon bércein
Hallgatod halk csend közt, milyen ott az ének
S szívod a költők s a nap istenének
Sugárit.
Ne félj hát idővel, hogy orczád hervadjon,
Vagy kecsed virága, dicső hölgy, elhagyjon
Feledékenységben;
Nem vénül, soha sincs éve az angyalnak
És a vele társas lelkek el nem halnak
Sem itt, sem az égben . . . *

* L. Fővárosi Lapok, 1872. Andrassy Béla: Malvína.

1815-ben látja versét legelőször nyomtatásban. Még pedig a Döbrenteihez címzett epistolát, a melyet ez az általa szerkesztett Erdélyi Múzeum III. kötetében tett közzé. Judit verse után nyomban Berzsényinek hozzá intézett költői levele következik «Epistola Takách Judithoz» czímen. Ezáltal egyszerre országos hírré tett szert.

Még ezen évben Tatay János a költőnőnek «Kesergő özvegy» című versét is kinyomatja, a melynek egyik példányával Judit a Georgikon nagynevű alapítójának, tolnai Festetics György grófnak kedveskedik. A magyar irodalomért rajongó ősz grófot egészen elragadja az a ritka szép jelenség, hogy nő, még pedig fiatal kemenesaljai leány kél síkra a magyarságért. Édesatyjával együtt meghívja magához. Judit édesatyjával egyetemben lemegy Keszthelyre, a hol a gróf s az épen jelenlevő Kopátsy József veszprémi püspök a legkitüntetőbb vendégszeretettel fogadja. Festetics felesége német születésű herczegnő lévén, Judit megmutatja, hogy nem egyoldalú műveltségű s «Die Hoffnung» című német költeményével lepi meg

A sok kartársi beczézetés után jött a legnagyobb kitüntetés: Juditunkat is meghívta Festetics gróf az országos hírvű helikoni ünnepekre.

III.

A HELIKONI ARANYNAPOK.

«Az ifjúságot Helikonra vezetni kívánjuk, hogy az úgynevezett declamatio által a magyar, német és deák írásszerzésben jó ízlésre kapjon.»

*Festetics megbírója
Berzsenyibez.*

A mult század első évtizedeiben szomorú napokat látott a magyar. Joga csak az volt, hogy új adókat s a francia háborúkra szükséges nemesi felkeléseket szavazzon meg. Ehhez járult még a pénzértéktelenedés, vagyis a devaluatio, a mely anyagilag tönkretette az országot. A II. József halálával beállott ébredést politikai és társadalmi szendergés váltja fel. Főuraink a fényes bécsi szalonokban érezvén magukat jól, nyelvünkkel, írodalmunkkal mitsem törődnek. Nem csoda tehát, ha ellenség is, jóbarát is azt hiszi, hogy a nemzet mint ilyen utolsó napjait éli.

De akadtak néhányan, a kik nem tudták, sehogyszem akarták elhinni, hogy ily dicső multú nemzet felett meghúzzák a lélekharangot. Ezen lelkes férfaink egyike volt tolnai Festetics György gróf (1755—1819), a ki a régi, ősi magyar erények egyik legtipikusabb megtestesítője. Széchenyi István előtt három-négy évtizeddel átlátta, hogy ha itt, a Duna-Tisza közén meg akarunk maradni s nem

akarunk elpusztulni, tudomány, művészet, ipar stb. tekintetében arra a színvonalra kell emelkednünk, a melyen a többi európai nemzet van. De egyúttal átlátta azt is, hogy az e célra szolgáló eszközöknek nemzetieknek kell lenniök: a tudományt, műveltséget, képzettséget a magunk nyelvén kell a nemzetbe oltani.

Eleinte a Graeven huszárok ezredében szolgált, de midőn az 1790. évi országgyűléstől a magyar ezredek élére magyar tiszteket s magyar vezényszót követelt, ott kellett hagynia a katonai pályát. Keszthelyre, a Festeticsek ősi fészkebe vonult vissza s társadalmi és közgazdasági téren igyekezett hazáját szolgálni. Midőn azután Ferencz király a francziák ellen nemesi felkelést rendel el, Zalavármegye élén ünnepélyesen tiltakozik a törvénytelen rendelet ellen. Ezért kitiltják Bécsből, megfosztják kamarási méltóságától s folyton gyanús szemmel nézik. Mindez azonban nem szegi szárnyát, sőt kettőzött munkásságra serkenti. Fenn hirdeti: szabad, művelt, gazdag s így boldog lesz még a magyar, csak akarnia kell!...

A nemzet nevelésén kezdi. 1798. november 1-én a három millió forint évi jövedelmű gróf birtoka székhelyén Georgikon néven az okszerű mezőgazdaság terjesztésére gazdasági intézetet nyit. Ehhez hasonló intézet ez időben egész Európában nincs. Mintatisztartókat akar nevelni s e mellett a magyar tudománynak és irodalomnak is otthont akar teremteni. Gazdasági ssakiskolája tehát egyúttal a magyar lélek és szellem dajkája akar lenni. Georgikonnak egyrészt Vergilius «Georgica» című mezőgazdaságot dicsőítő tanköteménye után, más-

részt a maga nevére, Georgiusra való czélzásból nevezi el.

A nemzet legféltettebb kincsének, nyelvünknek művelése végett a gazdasági intézettel kapcsolatban Helikon néven mai önképzőköreinkhez hasonló irodalmi társulatot állt fel az ifjúság számára. A Helikon elnevezésnek kedves vonatkozása van. A régi Görögország déli részén, Boeotiában volt egy dús erdővel borított, vizekben gazdag hegyláncz, a melynek tündéri szépségű völgyeiben volt a görög mithologia szerint az Apollónak szentelt Helikon, a muzsák székhelye. Itt fakadt a muzsák forrása, az Aganippe és a Pegazus patkója nyomán keletkezett Hippokrene s a ki ezek vizéből ivott, csodálatos módon költő és zeneértő lett. Keszthely vidéke is ily mosolygó, ily idilli s a ki a Balatont látja, költő lesz.

A Georgikon ifjúsága évenként két ízben rendezett nyilvános díszgyűlést, vagy a mint Berzsenyi nevezi: «tudós solemnitást.» Az egyiket loyaltásból Ferencz király születése napján, február 12-én, a másikat pedig a Georgikon vizsgálataival kapcsolatban, május hóban. Hogy az ifjakat megtanítsa, «mint kell az idővel élni és bölcsen örülni», s hogy a nemzetet is felrázza mélységes álmából, meghívta Festetics ez alkalmakra a túladunai írók, tudósok és a közélet embereinek színe-javát. Meghívta őket, hogy jelenlétükkel az ünnep fényét emeljék, dolgozataikkal az ifjúságnak buzdító példái legyenek. Ott volt Kisfaludy Sándor, a balatonmelléki regék, a Kesergő és Boldog szerelem édesbús megéneklője, a nemzeti szellem legigazibb kifejezője s az egész országnak e korban legünne-

peltebb lantosa. Ott volt a kemenesaljai Horatius, Berzsenyi Dániel, továbbá Pázmándi Horváth Endre plébános, a később megjelent Árpádiász szerzője, a kedélyes öreg úr, Pálóczi Horváth Ádám, a ki a Hunniászt és Rudolphiászt szerzette s ötszáz magyar dalt gyűjtött össze, ott volt felesége, Kazinczy Klára is, továbbá Péteri Takács József, Ruszek József keszthelyi plébános, hahóti apátúr, Asbóth János, a gróf uradalmi igazgatója, Sághy Ferencz, Fáy Barnabás kir. tanácsos, Szegedy Ferencz kir. kamarás, Zalavármegye első alispánja, stb. Jelen volt mint vendég Geöndözt Ferencz Judit későbbi férje is, a ki már ekkor tüzes szerelemre lobbant a költőnő iránt.

Ezen országosan ismert férfiak között foglalt helyet az angyalképű, szerény Malvína is. Irattekercset szorongatott hófehér kezében s szendén, szinte félve tekintgetett szét. A nézők kíváncsian kérdezzették egymástól, mit kereshet az írók között ez a gyermekarozú szép leány. Tán leánya, avagy rokona valamelyiknek? S mekkora lőn csodálkozásuk, midőn csengő-bongó verseit hallák!*

Az ünnepet megelőző este színielőadást rendeztek a premontrei gimnázium növendékei. A pozsonyi növendékpapság 1790. évi szerzeményét, «A nevelők» című háromfelvonásos vígjátékot adták elő. Az előadást «Isten tartsd meg királyunkat» kezdetű énekkel nyitották meg és zárták be. Jól esett a hallgatóságnak a magyar szó oly időben, a mikor a magyar nyelvet száműzték

* L. Zala. Pol. lap. Nagykanizsa. 1896. okt. 11. Emléket D. T. Juditnak. Írta Halász Margit.

Thália templomából. A város fényesen ki volt világítva.

Másnap Ruszek József keszthelyi apátplébános díszes segédlettel énekesmisét mondott a király életéért s a nemzetéért, a melyen a gróf családjával, összes vendégeivel s a tanulóifjúsággal vett részt. A szentmise végeztével az ifjúság tanárai kíséretében a Georgikonba vonult s megkezdődött a tulajdonképeni helikoni ünnep, a díszülés. Ezen a Georgikon tanárai és növendékei magyar, német és latin beszédeket mondtak, értekezéseket olvastak fel, szavaltak, közben pedig magyar és német dalokat adtak elő. Különösen kivált az első ünnepélyen a Georgikon archonjának és természettanárának, Liebbald Gyulának cicerói ékeszölással kidolgozott megnyitó beszéde. Közreműködött Festetics György grófnak két fiatal unokaöccse, Ernő és Leó gróf is. A vendégek közül is néhány, főleg Horváth Ádám és Dukai Takách Judit. A munkálatok nagy része azonban alkalmi jellegű volt. Leginkább az uralkodóházat, a Festeticsek érdemeit és a földművelés hasznosságát hangoztatták.

A Georgikon maga — amint Berzsenyi leírja, amfiteatrumszerű berendezésű volt. Egy emelvényen asztal és szék állott a szavalók, illetőleg felolvasók számára, a nézőtérén a gróf és vendégei foglaltak helyet. Egy másik emelvényen a muzsikások helyezkedtek el, a kik minden egyes programmpont után rázendítettek.

A díszgyűlést gazdag ebéd követte, a melyen a király egészségére és a nemzet jövőjére ürtettek poharukat. «Délest» aztán a Georgikon fűvészs-

kertjébe vonultak s Klopstocktól vett német szokás szerint madárberkenye (*sorbus aucuparia*) csemétéket ültettek Zrinyi, Gyöngyösi, Csokonai, Kisfaludy Sándor, Berzsenyi, Kazinczy, Malvína és Kis János emlékezetére és tiszteletére. György gróf akarta ezt így. Az ásó, öntözőkanna s az elültetendő csemete élővirágokkal volt gazdagon megkoszorúzva. Ültetés közben szavaltak vagy szólt a zene. Majd egy amfiteatrumszerű dombra mentek, a hol tizenkét szál deli zalai juhászlegény ropta a szép zalai tánczokat.

Este hangverseny és kivilágos kivirradtig tartó bál vetett véget a helikoni ünnepeknek. Időközben az «invalidusoknak», vagyis rokkant katonáknak, a házi és városi szegényeknek, továbbá a gazdasági intézet jelesebb növendékeinek pénzt osztottak szét. Még pedig az első ünnepélyen 4000 frtot. «Az egész jelenés — írja Berzsenyi Kazinczynak — jászai volt, de nekem mégis érzékeny.»

Össze-vissza öt ünnepélyt rendeztek. Juditunk négyen vett részt. Itt ragyogott csillaga a legfényesebben. Az írók tisztelete s a közönség zajos ünneplése vette körül. De viszont ő és Horváth Ádám vették a dolgot a legkomolyabban. Igazán tanítani akarták az ifjuságot. Az első ünnepélyen, a melyet 1817. február 12-én rendeztek, prózában írt talpraesett Epistolával üdvözölte a nagy grófot. Majd két költeményét olvasta fel: Ferencz király érdemeiről (midőn Keszthelyen keresztül-utazott) és a Halál hatalmáról (Festetics Juliánna sírjára). Az 1817. május 21-én megtartott második ünnepélyen Hazafiui szózat a korona örököséhez és Pásztori áldozat czímen olvasott föl. A harmadikon,

1818. február 12-én, Hermine hercezegasszony halálát sirja el elégiában. Ez alkalommal a többi íróval együtt ő is pénzbeli honoráriumban részesült. Berzsenyi például 200, Virág Benedek 200, Fejér György 300 frtot kapott. Juditnak «úgynevezett gombostőre» 100 frtot adott a gróf.* A negyedikén Keszthelynek leírása és Serkentés a magyar muzsákhoz című ódájával szerepelt. Az 1819. február 16-án** rendezett utolsó ünnepélyen Juditunk már nem vehetett részt, mert őt is «Hymen rózsaláncaiba fűzték a kegyes istenek» s még 1818. augusztus 9-én, tehát születése évfordulóján gyűrűt váltott.

Több ünnepet aztán már nem is rendeztek, mert a nagy mácenás, Festetics 1819. április 2-án elhúnyt. Juditunk ekkor nem is elégiában, hanem «dicső földi istenekhez méltó» ódában magasztalja az elköltözött érdemeit, mert aki halhatatlan, annak testi halálán nem sírni, hanem örülni kell.

Festetics halálával megszűnt Keszthely balatonparti «Weimár»*** lenni. A fej a porba omlott, a tagok tehetetlenekké váltak. Bár meglepően sok pénzt

* Festeticstől több ajándékban is részesült. Dr. László Kálmánné, született felsőeöri Patthy Edit úrnő, a ki a költőnőnek második férjétől, Patthy Istvántól származott unokája s a ki szinten ügyes verselő, egyéb ereklyén kívül egy Festeticstől származó karneolköves, gyémántokkal ékített arany pecsétgyűrűt őriz Szombathelyen. A következő francia felírás olvasható rajta: «Constant malgré l'orage.»

** Azért nem rendezték 12-én, mert e nap péntekre esett.

*** Lásd Berzsenyi levelét Festeticshez. Nikla, 1816. nov. 15. és Keszthely isteneihez cz. költeményét. — A Georgikon azonban továbbra is fennmaradt. 1848-ban valamennyi tanítványa harcza ment.

áldozott Festetics helikoni ünnepeire (az első állítólag 30.000 frtba került), az írodalmunkat nagyon kevéssel vitte előbbre. «Annyi áldozattal — jegyzi meg Négyessy — bár kevesebb pompával, többet lehetett volna lendíteni az irodalom ügyén.»* Ennek legfőbb oka abban rejlik, hogy nem fróember volt a kör irányítója s így a költők czéltudatlanul alkalmi tárgyakat dolgoztak fel. Festeticset azonban senki sem vádolhatja érte! Ha valaki, ő igazán a nagy idők nagy embere, a kibén tetőtől talpig megvolt a jámbor szándék. Őszintébb jóakarát, hazája szellemi ujjászületéseért való ideálisabb rajongás soha senkit sem vezérelt. Tapogatódzott a sötétségben s nem találta meg a világosságra vezető Ariadne fonalát, a melyre a két Széchenyi kevéssel utána oly szerencsésen rábukkant. De hát: Per cruce[m] ad luce[m]!

Egy nagy érdemük azonban mégis van a helikoni ünnepeknek.

A XIX. század második évtizedében, tehát ép akkor, a mikor Festetics a helikoni ünnepeket rendezi, két hatalmas írodalmi tábor áll egymással szemben: az orthologusok és neologusok, vagyis az ósdiak és újítók pártja. Kazinczy idegen szépségekkel igyekezett nyelvünket rövidde és lággyá tenni. Az ósdiaknak nem volt oly tekintélyes vezetőjük, aki nyíltan szembe mert volna szállani a nagy újítóval, de azért folyton támadták. A Helikonra hivatalos írók Berzsényit, Horváth Ádámot és Juditot nem számítva, mind a legszenvedélyesebb orthologusok voltak. Kazinczy tehát már csak elvei

* L. Beöthy-Badics: Képes magyar irodalomtörténet.

miatt sem mehetett el közéljük. De azért a lehető legbővebben értesítette magát Berzsényivel és Horváth Ádámmal. «Az intézetnek — írja neki Nikláról 1817. február 27-én Berzsényi — veleje ez: a Helikonnak esztendőnként két ünnepe létszen, melyeken, valamint a jelesebb keszthelyi ifjak munkái, úgy minden más íróké is felolvastatnak vagy declamáltatnak, az érdeemesek kinyomattatnak s meg is jutalmaztatnak... Az én barna Malvínám az ő tölgykoszorújában s gráciáktól tanult öltözetében innepünk istennéje vala... Rólad is volt szó s miattad nekem sok bajom. Kisfaludy gyűlöl és mocskol s nem a recensióért (így mondja), hanem azokért, a miket ezeknek s amazoknak firkálsz. Én kérleltem s oltalmaztalak, de egyebet nem nyertem, hanem hogy reám is megharagudott, úgy hogy búcsuzatlan hagyott el, pedig egy házban, azaz a grófi udvarban voltam vele szállva. Vedd kedvesen barátodtól ezen kis áldozatot. Kisfaludy virgoncz, kevély, minden filozófia, szelidség és szívesesség nélkül. Nem filozófus ő — úgymond — hanem katona s vagdalkozni szeret. Felesége (t. i. Szegedy Róza) kevély, feszes, barátságtalan... Dudi (Judit) a legvirgonczabb, leglelkesebb társalkodó mindazon asszonyok között, melyeket én valaha esmértem,» stb.

Ugyanitt elpanaszolja Berzsényi Kazinczynak, hogy az első helikoni ünnepen ebéd alkalmával Festetics megkínálja Juditot, Judit azonban megköszöni a kínálást s kijelenti, hogy nem tud már többet enni. «Kisasszony — szól erre Kisfaludyné — most már nem módi ám a konyhán jóllakni, hanem ittbenn kell enni.» A gróf erre mosolyogva jegyzi

meg, hogy Dudi senki kedvéért a gyomrát el ne rontsa. Róza ezen ügyetlen tréfáját szörnyű rossz néven vette a Kisfaludyra neheztelő Berzsényi. Majd többszörösen is meghívja Kazinczyt, menjen el Keszthelyre. «Mint repdezne a mi barna Malvinánk!» Meg aztán Kazinczy a keszthelyi intézetnek talán olyan igazítást adhatna, a mely nélkül, meglehet, hogy a czélját egészen eltéveszti.

Kazinczy így felel Berzsényi soraira: «Dudit még jobban megszeretteté velem leveled; szeretném azt a szép barnahajú leányt öszve meg öszvecskölni. A víg gyermekek nekem igen kedvesek.» Majd: «Óhajtom látni Keszthelyt miattad és Dudi miatt!»

Nemde feltűnő, hogy Szegedy Róza, «a teremtés remeke», a magyar Laura, akit Hímfy huszonhét énekben és négyszáz dalban oly elragadóan dicsőített, nem tetszik Berzsényinek, Juditot ellenben éjig magasztalja. Igaz, hogy Róza szépségéből sokat leszedett folytonos betegeskedése, hisz már 1808-ban azt írja róla maga Kisfaludy Sándor, hogy «minden kis örömét búival keveri», míg Judit ép ez időtájban a legüdébb, mint a feslő rózsabimbó. De más magyarázata is van ezen ellenszenvenek. Kazinczy nagy ellenfele Kisfaludynak. Kazinczy ugyanis szentül azt hitte, hogy az ő és társai nyelvújításait gúnyoló híres Mondolat kiadásában Kisfaludy a főrészes. Egyébként is Berzsényi és Kisfaludy között folytonos epéskedés járta. Berzsényi tehát mintegy kedveskedni akar Kazinczy hiúságának. Másrészt meg pro domo beszél, mert rokonát tünteti fel kedvezőbb színben.

Horváth Ádám is informálja Kazinczyt az ügyek

állásáról: «Ami becsületed megvédését illeti — ugymond — arra nekem főgondom van. Festeticsnél helyre is hoztuk azt én és Takách Judit.»

Berzsenyi, Horváth Ádám és Judit tehát minden erejüket latba vetették, hogy azt az ellentétet, a mely Kazinczy és a túladunai orthologusok közt kifejlődött, Festetics közbeléptével elsimítsák. Az orthologusok lassankint átlátják, hogy újítás nélkül egyikük sem tud ellenni, csak arra vigyáznak, hogy az új elem ne sértse a nyelv eredeti természetét. De Kazinczy is eláll túlzásaitól s a nemzeti irányhoz hajlik. A két homlokegyenest ellenkező frodalmi iskolának, a magyar és idegen műveltségnek az arany középpútra való terelése egyenesen Festeticsnek s a fönnebb említett három írónak az érdeme. Ezen egymáshoz törődésnek, kibékülésnek legszebb szimboluma az a madárberkenyebokor, a melyet az orthologusok egykori legnagyobb ellenfelüknek, Kazinczynak tiszteletére ültettek.*

E szempontból véve nem maradhatnak ki irodalmunk történetéből a híres helikoni ünnepélyek, a melyeknek papnöje Dukai Takách Judit volt.**

* V. ö. Váczy : A keszthelyi Helikon. Budapesti Szemle, 1905. 345. szám.

** Ezen irodalmi ünnepélyeknek «Helikon I. Keszthely, 1818» czímen egy nyomtatott emléke maradt reánk, a mely a felolvasott darabok egy részét tartalmazza. A benne előforduló szónoki és költői munkák úgyszólván mind alkalmi színezetűek, a melyekben szerzőik, a többi közt Judit is, az uralkodócsaládot és Feszteticset magasztalják. Ez az obligát dicséret, szertelen magasztalás azonban hidegen hagy bennünket.

IV.

HÁZASSÁGA. HERVADÁSA.

«Ami szép, jó, nagy és hasznos,
 Arra törve siettem,
 Amennyire még hiányos
 Elmémmel felérhettem.
 Mindezekért csak azt nyertem,
 Hogy boldog mégsem lehettem,
 Mert, hol annak mondatom,
 Leginkább nő bánatom!...»

«Visszaemlékezés»
 cz. költeményéből.

Eddig csak a múzsákkal enyelgett költőnőnk, de lassankint Ámorral is kezdett incselkedni. Hol, hol se, nem tudjuk, tán a Balaton partján, hol minden oly mosolygó és szerelmet lehel, egy «deli természetű, rózsás ajku, szépszemű, pelyhedző bajuszú, selyemhajú ifjú» édes szerelemre lobbantotta szívét. Ki volt ez a titokzatos alak, nem tudjuk. Legalább Önéletrajza és költészete nem árulják el. Annyit azonban tudunk, hogy nem lehettek egymáséi.*

* Én azt hiszem, tán Horváth József Elek volt ez az ifjú. Verses levelezésük mintha sejtetne valamit. P. Szathmáry Károly A családi kör 1865-iki évfolyamában Az első magyar költőnő czímen történeti beszélyt közölt Juditról. Szerinte is Horváth J. Elek volt ideálja. Eleknek másodunokanővére, Betti játszotta köztük a közvetítő szerepet, a kinél többször találkoztak. Már a jegyváltás napját is kitűzték, de midőn Elek megtudta, hogy Judit férfival levelezésben áll, elhagyta s Károly főherczeg oldalán a francia háborúba ment. Később tudódott csak ki a költőnő ártatlansága: Kazinczyval levelezett. — A hagyomány az egyik Festetics grófort hozza kombinációba.

Szép, gazdag, művelt s mindamellelt ünnepelet nő lévén, egy újjára tíz kérő is akadt. De első édes szerelmében, eszményképében való keserű csalódásában majdnem olyanformán tett, mint mezőkövesdi Újfalvy Krisztina (1761—1818), a ki midőn első ideálja, Haller László gróf, hűtlenül elhagyta, számos udvarlója közül a legrútabb havadi Máté Jánosnak nyújtotta kezét. Geöndötz Ferencz, egy felsőbüki születésű földbirtokos volt a szerencsés, aki 1818. augusztus 9-én, huszonharmadik születésnapján, oltárhoz vezette.* Az esküvőt Dukán rendezték, melynek az a jelenet volt fénypontja, a midőn az örömtől visszhangzó ház kapuján egy pár ritka szépségű fakó ló, az öreg Festetics ajándéka robogott be. Aztán a kies Rába partjára, férjének Vasvármegyében levő felsőpatyi birtokára mentek lakni. Ez határkő életében. Vele bezárulnak, véget érnek az ifjúkor évei. Utána már nem annyira költőnő, hanem hitves és anya.

Habár házasságuk nem volt szerelmi házasság, mert hisz akkor nem «borzadt» volna el férje látására, mindazonáltal megelégedetten s éléggé boldogan teltek napjai. Mint Önéletrajzában maga mondja: «A szelűden mosolygó férj hű karjai közt iparkodott elfelejteni ifjú álmait.» «Az én lakhelyem» *ozímű* idilljében meghatóan meséli el sorsát:

* Geöndötz 1792. márczius 3-án Felsőbükön, Sopronvármegyében született. Vallása ágostai evangélikus. 1817. október 27-én Vasvármegyétől nemességének hiteles kiállítását kérelmezi, mert írigyei rosszakaratból nemtelennek híresztelték. L. Vasvármegye levéltárát.

«Egy csendes kalibám, itt, hol a szép Rába
 A virágos rétek partjait locsolja ;
 Tőled, szent természet érzése, hiába
 Szívemet semmi tárgy másfelé nem vonja...

Itt élek csendesen és megelégedve ;
 Nagyravágyás mellem soha nem dagasztja ;
 Nem ér sem nap, sem éj békételenkedve
 S panaszokra számat semmi sem fakasztja.

Ha szívemet éri bánat, avagy öröm,
 Csak némán hullatom keblembé könnyemet ;
 Kirendelt sorsomat békével eltűröm
 S enyhülni érzem mindenkor terhemet.

Kis kertemnek hűvös árnyú fái alól
 Gyönyörködve nézem, mint nőnek a plánták,
 Százszor jobbízút eszem én azokból,
 Mert tudom, hogy önnön kezeim plántálták.

Óh, mily édes akkor nyugalma lelkemnek,
 Ha tisztemből semmit elmúlni nem hagyok,
 Kellemes körében kis házinépemnek
 Érzem, hogy feleség s édesanya vagyok.

Így élek itt s íme, időmet így töltöm.
 Kies Paty, tebenned zengem el énekem ;
 Amit az esztendő ád, rendre elköltöm,
 Kevés, de elég az s — minék is több nékem !...»

Férje azonban nem igen értette meg ideális lel-
 két s e miatt sokat szenvedett. De Judit belenyug-
 szik a megváltoztathatatlanba s minden igyekezete
 arra irányul, hogy megmutassa leánykori frigyeinek :
 tud ő jó feleség, jó anya, jó gazdasszony is lenni.
 A világ keveset hall róla. De aki ismeri, mind

szereti, mind tiszteli. Él férjének, gyermekei nevelésének. Lantját csak nagy ritkán veszi kezébe. Főleg üres óráiban, a mikor eszébe jut a dukai virágoskert, a hol ártatlan gyermekkorában annyi édes tündérálmot szőtt; ha felújulnak emlékezetében a helikoni aranynapok, ezerszer is vissza-visszasírja boldog leányéveit. Egy szót sem szól, nem panaszkodik, de búzavirág szemében ülő forró könnye minden szónál, minden panasznál szebben beszél. Azt beszéli, hogy ő, a Helikon körülrajongott isten-nője korántsem ily boldogságról álmodott. A szépszemű ifjú első szerelme csak nem hagyja nyugodni. Ha boldog, keserű cseppként vegyül boldogságába, ha boldogtalan, megédesíti boldogtalanságát.

S ez a boldog-boldogtalanság is mindössze rövid tíz évig tart, mely után aztán megindul a szenvedések kálváriáján. Az egyik stácziónál még ki sem sírja magát, máris a másodikhoz ér. Rövid két év alatt három gyermekétől s férjétől fosztja meg a könyörtelen halál.

Geöndötnék 1833-ban történt halála után nemzetes Patthy István táblabíró és hites ügyvéd intézi az özvegynek ügyeit, a mint ez egy Szombathelyen 1833. január 1-én kelt készadósságbeli pöriratból kitünik.* Két évig élt gyászos özvegyiségben, melynek elteltével Patthyval, feledhetetlen első férje testi-lelki jóbarátjával kelt házasságra. E második frigyből egy fiúgyermek született.

A hatyúról beszélnek a régiek, hogy mikor érzi halála közeledtét, szivetrepesztő hangon szólal meg.

* L. Vasvármegye levéltárát.

Második házassága alkalmával Judit is még egyszer, utoljára, kezébe veszi rég elnémult lantját, még egyszer dalra nyíl hallgatag ajaka s «Az én sorsom» czímen elzengi hatyúdalát. Végigtekint, végigsír egész életén: gyermekévein, leánykorán, első szerelmén, első férjével átélt évein — aztán hervad sír felé. Miként a szépen nőtt virág szokott elhajolni benső baj miatt, úgy hajolt el, félvén a világot, Juditunk is titkos bú miatt. Utolsó párosorában megrázóan kel ki a sors ellen:

«Feldúltad már reggeletem

Illatos virágival.

Dúld fel, ha tetszik, deletem

Gyenge napsugárral!

Lesz majd oly hely, hová nem fér

Mérgednek dühössége:

Egy csendes sírral föl nem ér

A világ dicsősége! . . .»

Sopronban, 1836. április 15-én, tehát Berzsenyivel egy esztendőben némult el örökre ajaka sorvadás és tüdővész következtében. Hült tetemeit aztán Dukába szállították haza s a családi sírboltban temették el. Nyomtatásban is megjelent* az a szép gyászbeszéd, a melyet Dukán 1836. Szent György hó 19-én a végső tisztességtétel alkalmával Magassy Dávid kissomlyói evangélikus prédikátor, a kemenesaljai esperesség egyházi jegyzője mondott el fölötte.

Haláláról mély megilletődéssel referálnak a folyóiratok. A Honművész 1836-ik évfolyama például

* Sopron, 1836. Kulcsár Katalin asszony betűivel.

halotti jelentésében a következőket jegyzi meg róla: «... A boldogult hosszas sorvadás után múlt ki e világból. Született ezen költőnének Vasmegyében szeptember 8-án 1795. Előbb Geöndötz Ferencz, most pedig Patthy István hites ügyvéd és tábla-bíró úr hitese, példás háziasszony, feleség és anya volt. Romlatlan gyengéd érzést s valódi asszonyiságot lehelő verseit az Erdélyi Múzeum, Keszthelyi Helikon, Aspasia s a Szépliteraturai Ajándék, Hébe és Aurora elsőbb évfolyamai bírják, részint saját, de nagyobb részint Malvína név alatt. Mindezek s egyéb kéziratban volt minden versei nyomtatás alá készítve szinte másfél év óta tek. Döbrentei Gábor úrnál vannak letéve, ki azokat nemsokára közrebocsátni szándékozik. Kesergik az elhúnytat világtalan édesatyja, ki benne legdrágább szemfényének veszteségét siratja; nemkülönben számos barátin és ismerősein kívül első férjétől született árváji: Nina, Fanni és Pepi s második férje, Sándor árvástúl.»*

Tarka mezei virágokkal borított szinte jeltelen sírboltja fölé csak egy nagy *fraxinus pendula*, szomorú kőrisfa borul.

* L. Honnművész, a Regélő folyóiratnak társa. 1836. I. köt. 36. szám.

V.

MUNKÁSSÁGA.

«Vannak nemzetek, melyek nagyobb költőkkel dicsekedhetnek, mint a magyar, de egy sincs, mely több hálával tartoznék költőinek.»

Vadnay Károly.

Említettük már, mely folyóiratainkban és zsebkönyveinkben közölte költőnők elszórtan dolgozatainak egy részét. Néhány önállóan is megjelent. Ezen nyomtatásban megjelenteket a még kéziratban levők javarészeivel kiegészítve Horváth József Elek 1829-ben, tehát még a költőnő életében összegyűjtötte s a «Magyar szépnem tudósi és írói» című bevezető értekezéssel és jegyzetekkel ellátva ki akarta adni. De Horváthnak ez a kéziratban levő gyűjteménye hiányos és nem valami szléeses, mert a maga verseit is közbeszúrja. A költemények közlésében se időrendi, se faji sorrendet nem tart, csak adja őket, a hogy keze ügyébe esnek. Horváthtól Döbrentei Gábor kérte el e gyűjteményt azzal a czéllal, hogy ő majd kiadja. A kiadásból azonban semmi se lett. Döbrentei hagyatékából aztán Toldy Ferencz kezébe kerültek Judit versei.

Toldy: «A magyar nemzeti irodalom története (A legrégebbről időkől a jelenkorig), Pest, 1864—65. című munkájában írta költőnőkről a legelső ismer-

tetést. «Egyike — így szól róla — a szebb költői
 tehetségnek Dukai Takách Judit, költői néven Mal-
 vína (1795—1836.), ki a népköltészettől öntudat-
 lanul ellesett hangon kelt első románczai és dalai
 után ítélve sokkal bízott, de Kis János költé-
 szetének túlszeretete az elmékedést kedveltetvén
 meg vele, Horváth Elek hivatlan iskolázásai pedig
 a tudós formákat sürgetvén, más irányban folytatta
 útját, mint a melyre finom női érzéke által ren-
 deltetve volt. Mindamellet reflexiókkal egyesült
 szép érzés lírájában egy sincs hatás nélkül». Alul
 a jegyzetben pedig: «Versei nálam várják a ki-
 adást». A kiadás azonban nagy elfoglaltsága miatt
 abbamaradt, a kéziratok pedig halálával az Aka-
 démia kézírattárába kerültek s ma is ott őriztet-
 nek. Újabbán dr. Badics Ferencz, a költőnő első
 ügyes életrajzírója foglalkozott a kiadás tervével,
 de ezernyi elfoglaltsága miatt e sorok frójának
 engedte át gazdag és értékes gyűjteményét. Ép
 így tett a Vasvármegye napilap nemrég elhunyt
 főszerkesztője, Kaffehr Béla is, ki 1902-ben akarta
 a költőnő munkáit kiadni.

Judit költészetének első korszaka az a néhány
 év, a mely 1811-gyel kezdődik s az 1814. évvel,
 Wesselényi és társai látogatásával záródik le. E kor-
 szakban teljesen ösztönszerűleg dalol, mint a ma-
 dár; úgy, a hogy egészséges esze diktálja, a hogy
 szíve súgja neki. Eme dalai a benső szükség ter-
 mékei. A lehető legnaivabb lélek szól belőlük.
 E szárnypróbálgatásai közül a Szomorú ifjú, a
 Barna leány, Meghalt leány, Édes érzés, A kalit-
 kába zárt madár, Az idő, Üres kosár, Leányélet,
 Békeségkivánás 1809, Álom 1809, Dukai kriptá-

ban lételem 1811, Tavaszi gondolat, Az én képem, Vigasztalás, Három szép érzés, Esti fantázia a leg-sikerültebbek. És pedig azért, mert ezek a leg-természetesebbek. Ezek igazán a természet vad-virágai s öntudatlan üde báj ömlik el rajtuk. Egyik-másik valóságos népdal s oly természetes, mintha a mi érzéseinket és gondolatainkat szólaltatná meg.

Főleg két érzés ihleti: az öröm és bánat. Az előbbit az ifjúság és ébredező szerelem kelti fel benne, a másikat az a kedves melancholia, a melyre frigyeinek szüntelen rágalmi s édesanyjának váratlan halála tanították. A Leányéletben például a gondtalan, szabad boldogság értékéről dalol:

«Szép aranyideim, be szerencséltettek,
Minden boldogságban engem részeltetek,
Szabadon repülök, mint a szabad madár,
Semmi fenyítéknek durva lánca nem zár.

Szép aranyideim, hálát adok nektek,
Hogy így árasztjátok reám jótételek!
Semmi bús gondokat reám nem mértetek,
Óh ha majd elmúltok, mit adnék értetek?!...»

Legszébb gondolatai és legmegkapóbb érzései fájdmából fakadnak. E dalai olyanok, mint a vadgalamb bűgása. A halál, az elmúlás gondolata az első költeményétől (Ellankadok, elhervadok...) az utolsóig (Az én sorsom) meg-megújul. «Dukai kriptában lételem, 1811.» című elégiájában például, a melyet édesanyjáról ír, Isten akaratában való heroikus megnyugvásáról tesz tanuságot:

«Te pedig, a koporsóban
Nyugvó édes, jó anyám,

Szunnyadj itten békeségben
 S lelked tekintsen le rám!
 Nyugodj! — már elmegyek tőled,
 Várván boldog végemet, —
 Atyám, kezedbe ajánlom,
 Mikor tetszik, lelkemet! . . . »

E költeményei, a melyeken a népdal, továbbá Kis János, de főleg Ányos hatása látszik meg, külső alak, verselés tekintetében itt-ott ügyetlenek, de legtöbbjük elég kerek s a lírai alaphangot is legtöbbnyire megtalálják. Női költőknél általában kevés érzéket találunk a ritmus iránt. Juditnál ellenkezőleg.

Az 1814. év, mint már mondtuk, fordulópont életében és költészetében. Eddig ösztönszerűleg versel. Ezentúl művészi színvonalra törekszik. Eddigi alaphangja, a merengő bánat ezentúl sem hagyja el, de elhagyja eddigi pongyolaságát s tömörebben ír. Nem hiába mondja Bougaud Emil, a neves francia író, hogy semmi sem teszi oly naggyá az embert, mint a fájdalom, Juditnak ezentúl is csak a bánat súgja legszebb verseit. Tölcsányi Csányi Zsófia kisasszony (Horváth Elek jegyese) sírhalmánál 1814., Malvína keserve, A beteg Malvína, Visszaemlékezés, Újváry Bettinek (Horváth József Elek második hitvese) halálára 1816. írt búsongó versei élete ezen korszakának legszebb elégjái.

«A beteg Malvínában megjósolja, hogy «elhervad éltének legszebb idejében»:

«Mulékonyság tetőled megválom!
 Boldogságom benned úgysem remélhetem,
 Óh, csak addig késsél örök álom,
 Míg jó barátimat egyszer ölelhetem.

Majd ha újtok lakom mellett mégy el,
 Ráismernek sírom mohosult kövére;
 Odajönnek s a barátság emel
 Egy dalt Malvínának emlékezetére! . . .

Édesatyjának a «Visszaemlékezés» tetszett a legjobban. E költemény az árván maradt édes-
 atya és leány közös elégiája. Egykoron, a mikor
 még gyermek volt, vígan teltek napjai. Bárhová
 ment, mindenüti új öröm várta. Aztán feldúlta
 boldogságukat a sors s ha a költészetben nem
 találna vigasztalást, a sírba vágyódnék:

«Óh, ha minden elhagy is,
 Csak te ne, — óh poézis! . . .

Újváry Bettinek, Horváth József Elek hitvesének
 halálára * (1816.) czfmű elégiájáról maga mondja
 el, miféle alkalommal készítette: «Midőn a szent
 barátságtól fűzött gyors szárnyakon s a legszebb
 reménnyel indultam Szombathelyre barátném látá-
 sára, rettentő eset, szomorú pompát láttak sze-
 meim. Koporsóba zárva épen előmbe hozták hideg
 tetemeit, kinek forró ölelésére siettem. A leg-
 nagyobb elkeseredéssel adám meg neki végső tisz-
 teletemnek jelét, elkísértem a sírnak jeges partjáiig,
 mely az emberi szívnek itt soha határt nem érő kíván-
 ságait örökre elfelejteti. Nyugodj, édes Bettim,
 békével! Te előre mentél, mi követni fogunk! . . .»
 Ezen elégiája már jóval nagyobb művészetet mu-
 tat, bár még mindig terjengős. Egy Biberauer M.
 nevű kőszegi ev. predikátor németre is lefordította
 a következő sorokat fűzve hozzá: «Manches Schöne

* Megjelent Szombathelyen, 1816.

und Ruhmvolle habe ich von unserer liebenswürdigen vaterländischen Muse, Judit von Takách vernommen, aber immer war mein Streben etwas von der edlen Sängerin lesen zu können vergebens.»

Még nagyobb terjengősség jellemzi azon ódáit, a melyeket Wesselényi, Döbrentei, Pataky Mózes, Vajda Albert, Bárány Boldizsár, Sigray József gróf stb. tiszteletére írt. Ezek nem egyebek, mint féktelen dicsériadák, melyeknek őszinteségében itt-ott szinte kételkednünk kell. Ugyanezen kategóriába esnek a helikoni ünnepeken felolvasott azon versei is, a melyekben az uralkodóház és Festetics érdemeit zengi. Így könnyeket hullat József főherceg neje, majd Festetics Juliánna sírja felett. Az elsőben a főhercegnő erényeit magasztalja, az utóbbiban pedig a halál hatalmáról elmélkedik. I. Ferenc királyunkat is dicsőíti születése napján, majd midőn Keszthelyen keresztülutazik. Ferdinánd Károlyhoz, a magyar szent korona örököséhez pedig hazafiúi szózatot intéz. Mindezeket azonban csak köteles hódolatból magasztalja és pedig kevés költészettel. Mintha nem szívből fakadnának. Egyik-másikon megérik, hogy csak úgy hevenyében készült. E határt nem ismerő dicshimnuszok korának betegségei. Kisfaludy Sándornál és Berzsenyinél is megtaláljuk. Ezek legértékteleőbb munkái.

Hazafias érzelmei «A hazához» címzett emelkedett hangú ódájában nyernek legmegkapóbb kifejezést. «A hazafiúi erő szinte sasröptet adott

* Vasvármegye, 1902. júl. 6: Dukai Takách Judit és a német fordítók.

ebben galambszárnyainak.» * Szemére veti benne a sorsnak, miért született leánynak, hiszen minden porozikája férfinak termett :

«Nem engedí ugyan az én gyenge nemem
Hazámért egy olyan áldozatot tennem,
Mely vérbe kerülne.
Sem azt, hogy egy bátor amazon módjára
Lelkem, az ellenség erős táborára
Ütvén, felhevülne.»

Ezért :

«Én a szelid múzsák hív társaságába
Adom magam s ezek szent barátságába
Nyugtatom életem.
Ezekkel zengem el lányos dalaimat,
Oltárodra, hazám, hív áldozatimat
Ezekkel tétetem.»

Jellemző, hogy ódáit nem klasszikus mértékben írja, hanem magyar ritmussal és rímekkel. Abban a klasszikus iskolának, főleg Berzsenyinek a tanítványa, hogy nagyobb tárgyakkal foglalkozik, hogy szerkesztésében latin és görög minták után indul és sűrűen használja a mithológiai vonatkozásokat, de a formája, a külső alakja nemzeti.

Szerelmi dalt nem igen írt. Ha írt is, nem közölte őket.

«Kesergő özvegy»-ében, a mely külön kiadásban is megjelent, allegoriát ad.** A vasvármegyei Hetye plébánia a tulajdonképeni özvegy, mely két leányával, a dukai és somlói főkegyházzal sőr,

* L. Fővárosi Lapok, 1872. 269. Andrassy Béla : Malvina.

** Pest, 1815. 8-adrét 7 lap. Trattner János Tamás betűivel.

kesereg a miatt, hogy a derék Tatay János a patrónus frigysége és rosszakarata miatt nem juthatott a plébániához.

Későbbi költeményei közt is azok a legtermészetesebbek s ennek következtében a legsikerültebbek, a melyekben a bánat, a merengés, vagy az édesanyai boldogság szólal meg. Ilyenek: Az én magányom, A fársáng utolsó órájában 1816., Klaviromhoz 1816, A haldokló Damálsiz, Az én lakhelyem, Férijemhez, Malvína Ninája bölcsőjénél 1823, Rózsabokromhoz (Ninám nevenapján 1822), Juliskám halálára s Az én sorsom. Tartalom és külső alak A fársáng utolsó órájában, Klaviromhoz, A haldokló Damálsiz, Az én magányom s Az én sorsomban van egymással a legügyesebb harmóniában. Az elsőben visszaírja az elmúlt, áttánczolt órákat:

«Vége van már a gyönyörű időnek,
Elrepült tőlünk siető futással
S mi kinyílt karral, szemeink utána
Vetve sóhajtunk.

Vissza nem jő már, el, örökre eltűnt;
Pusztá a kép, mely maradott sajátunk.
Sors, ha már azt elragadád, miért nem
Oltod el ezt is.

Némaság búsong, hol ez égi tánczban
Lágy zefirként mi szabadon lebegtünk,
Bús zajok közt reng örömnünknek ott most
Szent hagyománya.

Így foly el minden, szeretett barátim,
A ki Léthe bús özönébe nem fúl,
Érhet ilyent még; nem örökre vész el
Minden előlünk!»

A haldokló Damálsiz képében magáról ír. Érzi, hogy neki is Damálsizhoz s a dércsipe rózsához hasonlóan, élte virágában kell sírba hanyatlania :

«Kháriszok, nimfák, gyönyörű szerelmek,
Sírjatok vélem, ki valódi mástok
Volt, az ártatlan Damálsiz hanyatlik
Élte tavasszán.

Képe nem más, mint halovány pirosság,
Mint ama dértől megemésztetett szép
Rózsa a kertben, mikoron hanyatló
Gombja lecsügged.

Ah, nem él a szép Damálsiz, nem él már!
Nem tekint szépet, fiatal, hatalmast
A halál s míg így dalolok, reám is
Vetheti a sort!...

E két utóbbi költeménye azért fontos, mert főleg bennük mutatkozik be mint Berzsenyinek s vele a klasszikus iskolának formai tekintetben is tanítványa. Azt a fenséget, azokat a nagy gondolatokat, erős érzést, hevet, lírai csapongást, új, merész nyelvet, mely Berzsenyit jellemzi, hiába keressük nála. De görög métrumai elég ügyesen gördülnek s örömmel fitogtatja mithologiai tudását. Meg is kapja érte a Hébe zsebkönyv 1825. évfolyamában (102. lap) N. A. Kiss Sámuelától a dicséretet: «Midőn itt a tőlem is tisztelt Malvínának édes darabjai közül ily hibátlan lantosverset közlök, lehetetlen azon óhajtásomat elmellőznöm, hogy bár azok, a kik a poézist iskolákon tanulták, vigyáznának oly híven a mértékekre, mint a jeles

Malvína, ki a metrikát csak maga szerint tanulván meg, Sappho keblén minő édesen andalog.»

Vannak másfajta munkái is. Így egy tömör, ragyogó nyelven írt prózai Epistolája, a melyet Festetics üdvözlésére írt. Ezenkívül «Az istenek ünnepe Keszthelyen» című dolgozata, a melyet azon alkalmából írt, a midőn az ifjú Festetics László gróf és hitvese Hohenzollern Jozefa hercegnő 1817-ben Bécsből Keszthelyre érkeztek. «Himen rózsalánca» címen Horváth Ádám költőnek Kazinczy Klárával való egybekelését ünnepli (1818. aug. 12.) «A névnap és búcsúvétel» egyfelvonásos érzékeny játék iskolásgyermek számára. Végül egy elmélkedő értekezése «A könyörületességről». Mindegyikben nagy olvasottságú, mélyen érző női lélek szólal meg választékos nyelven.

Megemlítem még, hogy Takács Teréziával és Horváth Elekkel verses levelezést folytatott. Az előbbit vígasztalja, ne bántsa boldogtalansága. Daloljon, mint a fülemile, ha fogva van is, mindaddig, míg fogságban szíve megreped. Horváth Elekkel pedig közli minden aját-baját s így életrajzi adatokkal szolgál. Gyengéd női lelke egész őszinteségében nyilatkozik meg a bőbeszédű, de annál szeretetreméltóbb sorokban, a melyek tagadhatatlanul ügyesebbek és gondosabbak Horváthéinál.*

Prózai önéletrajza is megmaradt, a melynél azonban jóval értékesebb «Az én sorsom» című költői életrajza, a melyet főntebb már ismertettünk.

El nem hallgathatom itt Mailáth János gróf egy

* E költői levelezést nem közlöm.

levelét, a melyet 1821-ben ír Juditnak. A gróf ugyanis a magyar irodalom gyöngyeinek németre való átültetésével foglalkoztában* költőnönket is megkéri versei átengedésére. Levele szóról-szóra így hangzik: «Tekintetes Asszonyom! Ha szükségem volna menteni magamat, hogy ismeretlen létemre ezen levelem által alkalmatlankodok, védemet találnám azon tiszteletben, mellyel minden litteraturát kedvelő magyar Takách Juditnak hódol: — ha ezen levelem tárgya nem olyan volna is, hogy tekintetes Asszony itéletében nem mentené magamagát. Már egynehány esztendeje, hogy a legjelesebb magyar poétai költeményeket németre fordítani kezdettem, hogy a németek megösmékedjenek a mi poétai gazdagságunkkal. Több magyar literátorok iratjaikat velem már közlötték, valamint én viszont fordításaimat itéletük alá bocsátottam s addig a munkámban meg nem nyugodtam, még ő általok helybe nem hagyatott. A munkát késznek mondhatnám, ha egy virágos koszorút késznek mondani lehet, ha még a rózsa hiányzik abból. Esedezem tehát, tessen ezen hazának dísze terjedésére czélzó munkát a virágok királynéjának felékesíteni. Tessen poétai költeményei közül azokat választani, melyeket a tekintetes Asszony legjobban kedvel és őket kezemhez juttatni. Minden iparkodásom azon lesz, hogy azokat a német publikum elejébe oly ékesen, avval az érzéssel hozzam, a melylyel a magyar publikumot eredeti létükben megbájojják, stb. Budán, januárius 1821. Mailáth János gróf.»

* Ungarische Gedichte, 1825.

Mindent egybevetve arra az eredményre jutunk, hogy Judit alapján véve lírai egyéniség s e téren az irodalomtörténet legvonzóbb alakjainak egyike. Azért, a míg a líra terén mozog, tetszetősek versei. Legkedvesebbek azok a népdalszerű búsongó, borongó költeményei, a melyeket ösztönszerűleg, majd Ányos, Kis és Kisfaludy Sándor hatása alatt írt. Minél naivabb, annál igazabb. S míg naivságát érezzük, addig szépek versei, tudatossága ellenben kiábrándít belőlük. Későbbi verseiben már erősen kezd reflexióssá, tudatossá, sőt bölcselkedővé válni és sok helyütt közhelyeket ír össze könnyen folyó, pongyola sorokba, a melyekből néha még a motívumot is nehéz kihámozni. De bármennyi kifogás alá essenek is költeményei, a mély nemzeti érzést senki sem vitathatja el tőlük. Minden sora jelkes és eszes nőre vall.

Általában a merengő bánatnak, a csendes elmúlásnak volt édesszavú lantosa. Nagynevű ódaköltő rokonát merész sashoz szokták hasonlítani, a mely áttör a felhők csoportjain s merőn néz az égő napba. Én Juditot pacsirtához hasonlítom, a mely nem kalandoz a felhők között, hanem alacsonyabban, a ringó vetés és aranykalászos táblák felett száll égnek, majd piczi puha fészket keresi fel s kedves övéi közt zengi el édes dalát.

Habár gyengék is versei, nem akadt korában olyan magyar nő, kit írók és nem írók tüntetőbb hódolattal rajongtak volna körül, kit nálánál jobban ünnepeltek volna. És talán nem tévedek, ha azt állítom, hogy Juditnak tekintélye és népszerűsége nem is annyira költészetére, mint inkább egyéniségére vihető vissza. Szerintem benne találták meg

azt a honleányi ideált, a kik, ha többen lennének, anyagilag is, szellemileg is nagygyá, műveltté tehetnék hazánkat. Oly korban él ugyanis, a mikor romlásnak indult hajdan erős magyar s a mikor átlátták a nemzet jobbjai, hogy Árpád vére miként fajul! Oly korban él, a melyben nyelvünk és nemzeti jellegünk megvédése a hazafiak legszorgosabb gondja. «Most van ideje és foganatja a jó hazafiasságnak — mondja Kisfaludy Sándor Himfyje előszavában. Most van ideje, hogy hazájáért, nemzetéért, nyelvéért minden hazafi tegyen, a mit tehet. Kiki áldozzon, a mivel tud. Szívvel, ésszel és értékkel teljesíthetjük ezen édes köteleességünket. Háromszor boldog, a ki mindhárommal áldozhat, háromszor átkozott, a ki mind a hárommal bír és egyikkel se cselekszi.»

E kor felfogása szerint tehát már azért is dicséretet érdemel valaki, «mert magyarul írt.» És pedig azért, mert «A mely nemzetnek *nyelve* nincs, annak nincs hazája, csak szállása. Nem a föld, nem a folyók tartják össze a nemzetet, hanem a nyelv. Egységes nemzeti nyelv nélkül ingadozó, gyenge nádszálak vagyunk, a nagy nemzetek csúfja.» (U. o.)

Tehát nem azért rajongták körül Juditunkat nemzetünk legjobbjai, pl. egy Kazinczy, Berzsenyi, Festetics, Kisfaludy Sándor, stb., mert talán elsőrangú költőnőnek tartották. Korántsem! Céljuk csak az volt, hogy vele a magyar *nőket* nyerjék meg édes hazai nyelvünk ügyének. Első sorban anyáinkat akarták lelkes magyar nőkké tenni, mert csak igaz magyar érzésű nő tud tettekre kész jó hazafiakat nevelni. Költőink ugyanis csak oktatni, lelkesíteni és izgatni tudtak a magyar nemzetiség

ügyében, egy költő pedig izgatni is, nevelni is! Magában véve jelentéktelen volt Judit szerepe, de nélküle üresnek érezzük kora irodalmát. Nem volt alapkö, vagy oszlop az épületben, hanem éltető szellem, örzőangyal, a ki nélkül lelketlen, sivár, kiholt lett volna a ház. Nem a nő kultusza volt tehát az a rajongás, hanem a haza jövőjéé.

Ez Juditunk helye a magyar irodalomtörténetben!

FORRÁSAIM.

A szöveg alatt idézettekén kívül a következő munkákat használtam:

Szana Tamás: Koszorú, 1882. VII. Dr. Badics Ferencz:
D. Takách Judit. 1795—1836.

Jelenkor, 1836, 34.

Remény, 1851. II. 236. lap.

Közérdek, 1875, 16. sz. Ifjú Szinnyi József: A keszt-
helyi Helikon.

Vasárnapi Újság, 1886. Váczy: Gróf Festetics György
és a magyar helikoni ünnepélyek.

Boncz: Keszthely város monográfiája.

Magyar hölgyek életrajzai. Debreczen, 1861.

Faylné: Magyar írónőkről. Budapest, 1899.

Zilahy Károly: Magyar írónők: (Hölgyek lantja.)
Pest, 1873.

Kazinczy Gábor: Kazinczy Ferencz levelezése Berzse-
nyivel 1808—1831. Pest, 1860.

(Prém: Helikoni ünnep. Vígj. 3 felv. 1904.)

Nagy köszönettel tartozom még Beödi Balogh Gyula,
Dr. Dukai Takách Benedek, Dukai Takách Ferencz,
Éhen Gyula, Kővári Kaffehr Béla, Noszlopy Tivadar,
Dr. Ostffy Lajos és Dr. Ujváry Ede uraknak is, a kik
adataim gyűjtésében segítségemre voltak.

II.

VERSEI.

ELTÖKÉLÉS.

Hah! — lankadok és hervadok,
Nem tudom, mi talál:
Tán a sírhoz közel vagyok,
Leszakaszt a halál.

Akármit van -- fejet hajtok
Teneked óh Istenem!
Hiszen törvényt nem szabhatok:
Tied éltem s mindenem!...

ZSENGÉIBŐL.

(Töredékek.)

TITKOS SZERELEM.

Félve kell rá tekintenem,
Kit szívemből szeretek,
Nem szabad kijelentenem,
Érted mennyit szenvedek!...

MÁR MINDEN VIRÁG...

Már minden virág virágzik,
Csak az enyim hervadozik,
Hadd hervadjon, hadd lankadjon,
Csak az Isten el ne hagyjon!...

MEGVÁLTAM ÉN . . .

Megváltam én szeretőmtől,
Mint szép zöld ág levelétől;
Estem annyira szegénytől,
Hfrét sem hallok senkitől!

SZOMORÚ IFJÚ.

Ligetlakó zengő kakuk
Adj szózatot: kakuk, kakuk;
Adj szózatot, adj énekem,
Meddig terjed bús életem?
Ne szólj, ne szólj, Ámor felel,
Az mardossa ifjú kebelét.
Hirdetheted az új tavaszt,
De én többé nem érem azt.
Óh mit tegyek, szívem meghült,
Oka csak te vagy egyedül . . .

BARNA LEÁNY.

Barna lánynak bús a szíve,
Könnyektől ázik két szeme.
Fájdalmában hova legyen,
Virágos kertjébe megyen.
Épen akkor harmatozott,
Mikor Sarlott sétálgatott.
A virágok virágoztak,
Gyöngyharmattól szép színt kaptak.
Mikor rózsához sétállott,
Ott egy szelíd hangot hallott;
Szól a rózsza: «Törj le engem,

Hadd viruljak hómelleden».
 De a leány némán nyögdel,
 Neki piros rózsa nem kell.
 A szemérmes kék viola:
 «Szakassz le engem» — így szóla.
 De a leány reá tekint,
 Nem szól, csak bús könnyeket hint.
 Szól a szegfű: «Én szép vagyok;
 Kedvesen is illatozok.
 Kötözzess engem fűzérre,
 Szeretődnek örömére».
 Megáll Sarlott s imigy szóla:
 A szegfű is hogy boszintja;
 Azért szegfűt én nem szedek,
 Mert szeretőt nem ismerek!...

MEGHALT LEÁNY.

Megkondultak a harangok!... Gyászfedél,
 Engedd látni, a mit tőlem elfedél.
 Hideg testét liliommal fedem be,
 Hadd nyugodjon, úgy mint hajdan, ölembé'.

Karjaimat felette kiterjesztem,
 Deli testét könnyeimmel feresztem.
 Átkarolnám, átölelném, de nincsen
 Az a lélek, a ki reám tekintsen.

Fagyos a szád, óh elvesztett angyalom,
 Csókjaimért nincs már többé jutalom.
 De fel fog még derülni mi felettünk
 Egy áldott nap, mert igazán szerettünk.

Akkor ismét egyesülni fogsz velem
 Oh örökké imádandó szerelem!
 Túl a síron, túl a síron meglátlak, —
 Isten hozzád! — már sírodba bocsátlak!...

ÉDES ÉRZÉS.

Édes érzés a szeretet,
 Mely nyilával sebesített;
 Nyilaidtól, látod, vérzem,
 Nyilaid sebeit érzem.
 Tégedet ki ne szeretne,
 Nálad nélkül ki lehetne;
 Nálad nélkül nem is élhet,
 Melletted a holt is élhet.
 Domborodott melled hódít,
 Nincs oly szív, kit meg nem bódít.
 Az alatt egy érzékeny szív,
 Csak az boldog, kihez az hfv.
 Ennek oka csak te lettél,
 Hogy engem raboddá tettél.
 Szép fejeddel már meggyötrél,
 Szerelmed rabjává tettél.
 Az egekre felesküszöm,
 Hogy szeretni meg nem szűnöm,
 Míg a halál bús fátyola
 Szememet bé nem takarja;
 Kinyílt szívem te előtted,
 Melyből bőven megérthetted:
 Hogy szeretlek halálomig,
 Míg a szívem szét nem omlik.

A KALITKÁBA ZÁRT MADÁR.

Egy kis madár örömébe
 Elmerülve hangicsál
 Egy barackfán vigyázatlan
 Tollászkodva zeng, ugrál.

S jaj szegény! — Im egy álvadász
 Hálójába kerfűti
 S megfogván a kiseded rabot
 Kalitkába rekeszti.

Oda már most előbbeni
 Víg kedve, — nem hangicsál;
 Nem ugrándoz, sem nem repdes,
 Szomorún egy helyen áll.

Ét-itala s szép háza van,
 De ez mind csak hiúság,
 Mert hibáz az, a mit óhajt:
 A szép aranyszabadság! . . .

AZ IDŐ.

Ne halogasd napról napra
 Óh halandó tettedet,
 Mert nem tudod, ha holnapra
 Húzhatod-e éltedet.

Szedd, míg meddón nem maradnak
 Kórói a virágnak;
 Jegyezd fel azt jól magadnak,
 Hogy az idők nem várnak!

ÜRES KOSÁR.

Boldog napjaimat karod közt szemléltem,
 Hogy holdog leendek veled, bizton véltem;
 Most látom még, hogy ez nem lehet én tőlem,
 Azért hát kedvesem! távozzál előlem.
 Igaz, hogy én rajtad ki nem adnék, de van,
 Ki szüntelen vermet ás előtted, olyan;
 Hogy ebbe bé ne hullj, részedre jobb nincs más,
 Mint a szép módjával való elmaradás.

LEÁNYÉLET.

Szép aranyideim! be szerencséltetek,
 Minden boldogságban engem részeltettek
 Szabadon repülök mint egy szabad madár,
 Semmi fenyítéknek durva láncza nem zár.

Szép aranyideim! hálát adok nektek,
 Hogy így árasztjátok reám jótételek!
 Semmi bús gondokat reám nem mértetek;
 Oh, ha majd elmúltok, mit adnék értetek!...

BARÁTOMHOZ,

ki 1809-ben a nemes sereggel táborba indult.

Mit látok barátom? — hát te is bucsúzol
 Apolló házatól s többé nem áldozol
 Tisztelt templomában?
 Kivontad magadat e szent társaságból,
 Nem akarsz hörpölni Kásztál forrásából
 Véred felgyúltában?

A kegyetlen Marssal fogtál rokon kezét,
 Ki majd Apollótól a csatákba vezet
 Vérengző pompával.
 Kedvesb már előtted a kard villogása,
 Mint lelkednek szelíd s szent társalkodása
 A muzsák karával.

Hát te is ily úton akarod keresni,
 A dicsőség bérét így akarod nyerni
 Mars véres piacán?
 De mit mondok? — hiszen ezt hazám akarja,
 Annak szent törvénye, mely fiát szóllalja
 S áldozatot kíván.

Menj! Bajvívó fegyver forogjon kezedben,
 Dúlj, ronts az ellenség dühös seregében
 Nemes büszkeséggel.
 Ám ez végromlással fenyíti honunkat,
 Megtapodni indult szép szabadságunkat
 Örök veszteséggel.

Azt a szabadságot, melyet dicsőséggel
 Szereztek eleink, ritka vitézséggel
 Ontván ki véröket;
 Oh mely dühösséggel rohantak azokra,
 Kik prédálni jöttek, szép szabadságokra
 Fenvén fegyveröket!

Ezt akarja rontni a megátalkodott,
 Ezt semmisíteni vágy az az átkozott
 Magyar vért kívánó;
 Legnagyobb kincsünket akarja rabolni,
 Atyáink szent hamvát indul megtapodni
 A vesztünkre vágyó.

Oh nem tartóztatlak, emeld fel kardodat!
 Menj! — mártsd markolatig vérébe kardodat
 A kevélykedőnek;
 A ki legelsőben emeli fel karját,
 Hogy elszakassza szép életed fonalát,
 Döfd ellen dühének.

Mint egy kölykeitől megfosztott oroszlány,
 Kinek mérges szeme tüzes szikrákat hány
 S futja a bérczeket:
 Nemes elszánással rohanj ellenébe,
 A büszke ellenség számos seregébe
 Leld dicső béredet.

Tapodd le a büszkék hatalmas táborát,
 Gőzölgő kardoddal rontsd s verd le sátorát
 Hazád rablóinak.
 Mutasd meg: egy magyar nemesnek haragja,
 Mit tehet elbúsult dühe, midőn karja
 Vezére lőn annak.

Kövesd példájokat vitéz eleidnek,
 Tüköri legyenek ezek tetteidnek
 A vitézségekben;
 Majd dicső lelkeik lebegnek melletted,
 Diadalmi erőt hintnek körülötted
 Márs vérmezejében.

Menj! — s térj meg közibénk dicső laurusokkal,
 Czifrázd véres kardod ilyen koszorúkkal,
 Melyekért harczoltál;
 S majd én, hív barátnéd, elzengem nevedet,
 Örömmel hirdetem bajnoki tettetted,
 Mellyel megbájoltál.

De fm a hadi kürt már riadva harsog! —
 Mutasd meg, hogy benned Árpád vére buzog,
 S annak faja vagy még.
 Ah! — mégy már? — Menj! — az ég erősítse karod,
 S kardodat, a mellyel hazádat takarod,
 Hordozza dicsőség.

BÉKESÉGGKIVÁNÁS.

1809.

Kint sétáltam egykor mulattomból este,
 Szemlélttem a holdat s vérpatakat feste.
 Kérdém, mit jelent ez, mondja meg valaki,
 Melyre felelének az égnek alaki:
 «A franc hőssel leszen háborútok néktek,
 Majd a félelemtől tűz nélkül elégték.»
 Így megrongáltatik mostan Magyarország,
 Hogy sok idő kell, még majd azt helyrehozzák.
 Ezeknek mondása nálam már nem újság,
 Bizonyosága a sok, mozgó katonaság.
 A nemesség felkel s már indul merészen,
 Elszánva magát a hazáért egészen.
 Indul már a francnak ontani vad vérét,
 Fennhagyván tettével dicsőséges híret.
 Az ellenség viszont már fegyvert köszörül,
 Hogy magyar vért ont, bízik s büszkén örül.
 Azt mondják, hogy a had Isten decretuma,
 Elfordítani is van tehát hatalma:
 Add meg oh felettünk lakó szent Istenség,
 Hogy legyen már egyszer állandó békeség.

ÁLOM.

1809.

Hah! — mit álmodtam ma! Egek! — hogyha igaz,
 Be sokakat örömkönnyre fakasztna az!
 Álmomban meghódolt a dühös ellenség
 S örömkialtás közt meglett a békeség.
 Sok anyákat láttam sírni örömkben
 S vigasztalást lelni megjött gyermekökben.
 Ifjúvá tett e hír sok őszült öreget,
 Ezer éljen-szózat hatotta az eget.
 Sok hív mátkát láttam ölelni kedvesét
 S forró csókok között kötözni sebhelyét.
 Sok vitéz örömmel kiáltá, hogy éljen
 A király s a béke szent s állandó legyen.
 Ezen közörömben én is részesedtem,
 Felhevült kedvemben helyem alig leltem.
 Kegyes királyunknak légy ég fedezője,
 Mondám, későn-korán kegyes őrizője! .

De ez a nagy öröm kurta vala nálom:
 Felkelvén láttam, hogy az álom csak álom! *

A NEFELEJCS.

Kisded nefelejcske, benned csudálom
 Az érczállandóság példáját;
 Benned a szent hívségnek feltalálom
 Kellemetes rózsafátyolát.

* Csakugyan bétellelt Malvína ezen álma, holott a bécsi egyezés következtében béke köttetett s a felkelt nemes sereg eloszolván visszatért előbbi csendes életének boldog bírásába.

Oh hadd csókoljam ki kék kebledből
 A ragyogó harmatgyöngyszemet!
 Oh leheld ki mosolygó öledből
 Nevét, ki bírja hű szívemet!...

Te ékesíted a kertek árnyékát,
 Auróra tereád mosolyog,
 Te szépted a friss csermely zöld partját,
 Melyben a kristály víz lecsurog.
 A lombos fák hűves aljaikban
 Kerestél magadnak lakhelyet
 És ott zengnek sűrű galyaikban
 A pintyek bársony fejed felett.

Néked örül minden a természetben,
 Mert hol te vagy, ott a kikelet;
 Boldog vagy zománczos, kék kebledben,
 Minden gyönyörködik és szeret.
 Csak én, óh! csak én nem találhatom
 Sehol nevemet reád festve!
 Futok — s előlem fut a nyugalom —
 Kemény sorsomtól üldöztetve!

DUKAI KRIPTÁBAN LÉTELEM.

1811.

Kegyes Isten! minő nagyok
 Szent csudatételeid!
 Mely által láthatatlanok
 A te végezéseid!
 Óh egy ép és szóló ember
 Néma porrá hogy lehet?

És ez agyaghüvelyéből
 Ki hogyan s mint költözhei!

Most ezen bús gondolatra
 Keseredett szívem hoz,
 Mely fiatal életemben
 Nagy rövidséget okoz,
 Nekem is van szemem előtt
 Egy halottas bús láda,
 Mely egy jó anyát előlem
 Hah! — örökre elzára.

Akarmerre járok-kelek
 Örömet nem találok,
 Oly napokat, mint számláltam
 Többeket nem számlálok.
 Kiáltozom mindenfelé,
 Valahol járok-kelek,
 De Echótól feleletet
 Haszontalan! — nem nyerek!

Noha lankadt kezeimet
 Nyújtom koporsójára
 És keserű sós könnyeim
 Folynak zápor módjára,
 De haszttalan! — vígasztalást
 Nem kaphatok sehonnan,
 Mert ki hajdan vígasztalóm
 Volt, az immár szóttalan!

Óh, kérlek, csak egyet szólj még
 Zokogó hív lányodnak,
 Kit érted nappal és éjjel
 Bánat terhei nyomnak.

Ah! nyújtsd ki mégegyszer felém
 Meghidegült kezedet,
 Hadd hálálja végső csókom
 Velem tett érdemedet!

Óh kegyetlen halál! — ezt is
 Megtagadod éntőlem?
 Édesanyám érzéseit
 Így elzárod előlem?
 Ah! eltűnt a boldog lélek,
 Itt hagyott ő engemet,
 Hideg hamvai nem hallják
 Szíves esdeklésemet.

De lassan! — Már szünjetelek meg
 Kínos esdekléseim!
 Száradjatok meg egyszer már
 Könnytől vörös szemeim!
 Nem váltunk mi el örökre,
 Ha meg nem csalatkozom,
Nemsokára e mulandó
Világtól elbúcsúzom.

Nem egyéb a mi életünk,
 Mint egy hosszas utazás,
 A mely után ölel minket
 Egy örök boldogulás.
 Jer óh halandó ide hát,
 Fogj a halállal kezét,
 Ez az egy jótevőd, a mely
 Nyugodalomra vezet.

Te pedig, e koporsóban
 Nyugvó édes jó anyám
 Szunnyadj itten békeségben
 S lelked tekintsen le rám!
 Nyugodj, már elmegyek tőled
 Várván boldog végemet, —
Atyám! — kezedbe ajánlom,
Mikor tetszik, lelkemet!

TAVASZI GONDOLAT.

Egy szomorú csetre.

Minden örül, valamerre
 Könnyes szemeim néznek,
 Még a bús gerliczék is tán
 Vigabb éneket zengnek.
 Örömöket a patakok
 Csergedezve jelentik,
 Vig kedvöket a fülmilék
 Gallyak között éneklik.

Minden észrevette immár,
 Hogy elmúlt a komor tél,
 Az erdő is megvidámult
 Játszik benne a langy szél.
 Huhognak a komor baglyok
 Este odvas fáinkon
 A vándorfecskék fészkekbe
 Lapúlnak falainkon.

Mindennek van kikeletje,
 Minden újul és vidul,
 Minden az égnek hatalmát
 Megismeri s megindul;

Minden elhervadott virág
 Felövedz új életet,
 Minden, kórók új szép színben
 Áldják a természetet.

Óh! — csak nékem nincs kikelet,
 Nincs részemre vidulás
 Nem jön edző bajaimtól
 Sehonnán szabadulás.
 S hát én semmi részt sem veszek
 E sebgyógyító frból?
 Nincs nekem hát kikeletem?
 Nem látok ki e sírból?

Nem reménylek tiszta eget
 Már beborúlt napomra,
 Míg nefelejsek nem lesznek
 Ültetve sírhalmomra.
 De mit töröm én magamat?
 Mit zúgolódom? — hiszen
 Adhat még majd kikeletet
 Nekem is a jó Isten.

Óh ti dicső láthatatlan
 Seborvosító kezek!
 Adjatok nekem is egy víg
 Kikeletet oh egek.
 Ne epedj, ne, óh búsult szív,
 Hagyd el e bús képzetet.
 A tél után, majd tavasz lesz:
 Áldjuk a természetet!

AZ ÉN KÉPEM.

Barátom! Szent tűzzel emelem kezemet
 S azon szent oltárra teszem le képemet,
 A melyet a minap barátságunk emelt,
 És a hívség rózsakoszorúkkal hívelt;
 Az oltárra, melyet az ércz-állandóság
 Támasztván, nem rontja meg a mulandóság.
 Vedd le onnan, vedd le hűségünk jelére
 S tartsd meg barátságos frigyünk hitelére!
 Fekete haj földi fejemet, láthatod
 S már természetemet ebből gyaníthatod;
 Ám a fekete szín a gyászt ábrázolja,
 Óh! — s ez bennem magát meg nem hazudtolja:
 Hajlandóságom nagy a szomorúságra
 S egy csendes magányba rejtett komorságra.
 Víg is vagyok néha, szívem kiköltözik
 Gyászából és örömköntösbe öltözik;
 De mégis erőt vesz a bánat ezeken,
 Gyakran új sebeket ejt vérző szívemen;
 Öröm-gondolatim ismét elreppennek
 S bús képzeleteim szabad szárnyra kelnek.
 Magyar születésem hozza magával tán,
 Hogy természetem szomorúbb, mint vidám.
 Közmondás az, hogy: a magyar sítva tánczol,
 Magyar természetünk hát, mely ehhez lánczol.
 Hogyha muzsikámon magyart játszik kezem,
 Érzett örömről mintegy felejtkezem;
 De van benne olyan, a mi megvidámít
 S bús gondolatimból hamar tánczra ámít.
 Sok óráim vagynak örömmel taljesek,
 De olyan napok is, melyek keservesek.
 Ha elmémbe tűnik szülőm elvesztése

S szemem előtt lebeg gyászos temetése :
 Legfőbb örömet akkor ott találok,
 Hol altatja őtet ama hosszas álom.
 A kriptaajtónál állok, avagy ülök,
 A képzet szárnyain egekig repülök ;
 És ott mulatok én a menyecikkel,
 Társalkodván lelkem a boldog lelkekkel.
 Komor álmaimból ismét visszatérek
 S mellettem sok gyászos sírhalmot szemlélek.
 A némán ott álló kereszték látása
 Vérező szívemnek újabb törszúrása.
 Az frigy földházra kiöntöm könnyemet,
 Mely elfödi kedves szülőmmel kedvemet.
 Természetemet ím' már megismerhetted,
 Hogy magyar szívem van, ebből sejdíthetted.
 A szemeim kékek. Talán nem vigyázta
 A természet útját s bennem elhibázta.
 Gondolod fekete szem fekete hajhoz,
 Vagy legalább barna illetet volna ahhoz.
 De ne véld barátom ! Jól van elrendelve :
 Tulajdonságomhoz van ez mérsékelve.
 A kék szín jele az állhatatosságnak,
 Mely nincs alávetve változandóságnak.
 Az állandóságot bármiképp próbálsz,
 Hidd el, bő mértékben bennem feltalálsz :
 Akar a villámok hulljanak felettem,
 Akar veszély tátsa száját én előttem,
 Avagy a nap mindég mosolyogva nézzen
 S rám ezer örömet halmozva tetézzzen :
 E szent oltárra én buzgón tömjént rakok
 S hív barátságunkban soha nem lankadok.
 Vedd igaz szívből eredett vallásom,
 Légy te is állandó kékszemű barátom !

VÍGASZTALÁS.

A szerencsekerék fel és alá fordul,
 Kit felvesz, kit levet, ki alája szorúl.
 Hányat nem számlálunk, ki a főpolozon űlt
 S mikor nem is vélte, hirtelen porba dült.
 Én még fenn sem voltam s ime, már leestem,
 A kerék fordulván, csaknem oda veszttem.
 S már annyira üldöz a szerencsétlenség,
 Hogy több jót remélnem kész lehetetlenség.
 Itt állok egyedül mindentől elhagyva,
 Még ki sem nyílt bimbóm, már el van hervadva.
 Ha nem bírja tovább, majd egészen lehull,
 Kellemével együtt e világból kimúl.
 Csüggedt szívem! ne vágyj ölelni halálad
 Hogy boldogabbak közt helyed nem találod;
 Ha szinte a búban el vagy is szédülve,
 Tengerébe nem vagy egészen merülve.
 Lásd, itt a komor éj rémítő alakját
 Mint fut, midőn látja a hajnal pirultát.
 Ha neked is napod be van most borúlva,
 Estéd víg rózsákkal lehet koszorúzva.
 Nagy az ég Úrának hozzánk kegyessége:
 Ott terem, hol nem is véljük segítségé.
 Hányszor tapasztalánk, hogy szomorúságra
 Vált az öröm s viszont a bú vidámságra?
 Ninesen ezen földön, nincs semmi állandó,
 Mint az öröm úgy a bú is változandó.
 Im! — mint lehullatja levelét az erdő
 A tél hidegében, a rét minő meddő!
 A virág kiszárad, a zefir nem játszik,
 A kék nefelejcske hervad, nem virágzik.
 Minden elnémult már, a természet kiholt,
 Jég, fergeteg s hó van, hol az előbb bájolt,

Elbujtak odvokba mind már a madarak,
 Csak vadak ordítanak s kárognak a varjak.
 Látod-e rózsa még nem rég mint virágzott,
 Ékes bimbaiban kevélykedni látszott,
 Kellemes illatját szanaszét hinrette,
 A harmatcseppekben fejét feresztette,
 S ime mikép kihúnyt kellemetessége,
 Elhulltak virági, — oda ékessége! —
 A hófuvat rejti tövíses szárait,
 Az éjszaki szelek tördelik ágait.
 Valamint téged a keserű bú tör, mar,
 Ezt is úgy emészti a téli fagy s vihar.
 De megújul minden, új életre kap még,
 A szívnek sebét is meggyógyítja az ég.
 Szűnjön meg óh bús szív! — szűnjön meg e panasz,
 Mely csüggeszt! — im közel van már a szép tavasz.
 Minden megvidúl majd s új színbe öltözik,
 A csevegő fecske már visszaköltözik.
 Zöldül a hiácint, hajt a szép *tulipán*,
 Párosul a madár, mosolyog már Titán.
 Már a vidám liget és erdő zengedez,
 A lány zefir a fák galyain lengedez.
 Egyszóval: minden új, kellő a természet,
 A hosszas éjszakák s bús tél elenyészett.
 Túrj, remélj óh szívem! — kétségbe ne ess még,
 Sorsod jobbulását így adja meg az ég.

A TÉL.

Oh mely komor a természet, mindent unalmmal borít,
 Mindent megfoszt kellemitől, mindent hó alá szorít.
 Nem hallja a madaraknak ártatlan nyögéseit
 S könnyörgéseit.

A patak nem mulat immár senkit csergedésével,
 Híves partján virágot nem éleszt friss özönével.
 Az egész természet nem más, mint egy holtat elrejtő
 Néma temető.

Holott semmit mást nem látni, csak pusztá keresztekét,
 Mely sok testnek erátora, olyan emlékköveket,
 Hol gyakran az érzékeny szív nyög és elkeseredik
 S könnybe feredik.

Mindenek bánatban vannak, a természet jajt kiált,
 Felhőbe borúlt a víg nap, helyébe vastag köd szállt.
 Az öregség jege fagyjal minden ifjú szíveket,
 Bár jó lelkeket.

Pán nem hízlalhatja immár gonddal tartott göbolyét,
 Sem Poména nem várhatja a fákról le gyümölcsét.
 Nincs Flórának semmi kedve, virágot nem tenyészt-
 Minden enyészet! [het —

Vadat úzó szív Diana nyugszik most nimfáival,
 Nem mulatja magát erdön kedvelt vadászatival,
 Szemérmes szép tagjait nem enyhítheti forrásban
 Elfáradtában.

A hol a szép hárfák alatt a patak csergedezett,
 S Zefír szárnyaira kelvén fölötte lengedezett;
 S hajh! — minden szép virágocska, a mely most meg-
 Reá nevetett. [vettetett,

Már minden a természetnek megfizeti adóját,
 S meghökkenve nézi kiki a dolgoknak mivoltát,
 S égre vetvén szemeiket mondják: édes kikelet
 Üzd el a telet!

BOCSÁNATKÉRÉS.

Ah! mért forraltok boszukat
 Ellenem szívetekben?
 Mért dörrentek háborúkat
 Ellenem oly éktelen?
 Ha egy locskát megczáfoltam,
 Néktek azzal nem ártottam.

Kedves megye-gráciáink
 Ügyében hogy kikeltem,
 S gáncskereső mumuskáink
 Ellen őket védlettem,
 Nézd a vad Boreas szele
 Mely mérgesen hordoz vele!

Ha az alacsony férgeket
 Egy előtt lealáztam
 A nemes, jó s nagy lelkeket
 Azzal meg nem gyaláztam;
 Nem szállott a nyíl azokra,
 Kik nem szorultak pajzsokra.

Azoktól pedig, a kiket
 Alacsonylelkűségök
 A porból feljebb nem vihet,
 S gyűlöltet nyelvességök,
 Azoktól soha, higgyetek,
 Engedelmet nem kérhetek.

Hiában haragszik tehát
 Arra kislelkűségtek,
 Kinek jó szfv lakja balját

S néktek nem ellenségtek ;
Mennél inkább nyelvjátéktok,
Annál inkább barátnétok.

GONDOLATIM.

Az esztendő végével. 1812.

Mindeneknek vagyon öröm
Számokra elkészítve,
De keseríti azt üröm
Búbánattal vegyítve.
Hah! nincs semmi állandóság,
Nincs, a mi megmaradjon,
Minden csupa mulandóság
Elmém bármit forraljon.

Négy részét az esztendőnek
Hogyha veszem példának,
Sokszor örülnek mindenek,
Sokszor pedig bút látnak.
A tavasznak minden örül
Nem éreznek semmi bajt,
Mert a mezőn s házak körül
Fű, fa, virág s minden hajt.

A mezőkön ha aratnak,
Mindenek örvendeznek ;
Bő termésért hálát adnak
Annak, kitől jót vesznek.
Oh, ha azt jól meggondolom,
A mező mely ékes volt,
Egészen elszomorodom
Látván, hogy minden kiholt.

Mély gondolatba merülve
 Állok magamon kívül
 Fejem kábul s elszédülve
 Minden csepp vérem kihül:
 Én is ily halandó vagyok,
 Virágzom még ma s élek,
 Holnap talán már hervadok
 Por voltam s porrá lészek.

Mi tehát itt a boldogság
 E mulandó világon,
 Ha nincs semmi állandóság
 E remegő ágszálon?
 Egyedül csak a reménység
 Szent biztatással táplál,
 Hogy az égben nem leszen vég
 S lelkem új öröme száll.

ÁLLANDÓ BARÁTSÁG.

Stettner Zsófi barátnénak, midőn férjhezment.

Az igaz barátság e széles világban
 Ritka madár akarmely szép társaságban;
 Sok tud hízelkedni, de nem barátné ám,
 Csuda ritkaság ez, avagy nincs is talán!

Hát csak mi vagyunk-e ime szomszédságban
 Ily boldogok, kedves! — a szent barátságban?
 Mi vagyunk, igenis s azok is leendünk,
 Míg köztárgyunkba, a sírba nem menendünk.

Gyermekségeinktől fogva azok voltunk,
 Ha egy nap nem láttuk egymást, majd megholtunk.

Meg is maradott még köztünk ezen jóság:
A hű barátságban a szent állandóság.

Most, ha meggondolom, hogy el kell válnia
Szívemnek tőled hív barátném Zsófia,
Nagy keserűséget okoz érzésemnek
Tőlem megfosztása egyetlen hívemnek.

Míg csak az az édes reménység táplál, hogy
A gyermekkorban szőtt barátság el nem fogy,
Az is vigasztalja szívemet, hogy látom,
A ki barátnémtól megfoszt: jó barátom!

HÁROM SZÉP ÉRZÉS.

Isteni elmetalálmány
Bájos ömledezés!
Dicső kézből jött adomány,
Égi szent lelkesedés!
Te a magány vad pusztáit
Rózsáligetté teszed
S az életnek bús óráit
A szívekről elveszed.

Te a tirann szeméibe
Könnyet tudsz teremteni,
A szenvedő sebeibe
Édes enyhet önteni.
Te a legdurvább lelkeket
Érzékenynyé miveled
S a halandó embereket
Istenekhez emeled.

Óh érzés, óh lelki erő!
 Nélküled ha kérdem, mi
 Az élet s az ember? — merő
 Élő és mozgó semmi.
 Boldog, a kit karod vezet,
 Boldog a kiben te vagy,
 Általad lehet a nemzet
 Általad a trónus nagy.

Előttünk három kútfőnek
 Csergedez szép kristálya,
 A mely nagynak és dicsőnek
 Aranyceppjét kínálja.
Játékszín itt a legelső,
Mely a nyelvet kifejtí
 És mely által a szív belső
 Makacsságát felejtí.

Ott látni és bámulhatni
 Ama régi hősokeket
 S mintegy életre hozhatni
 Dicsőséges tetteket.
 Látni Hunyady mint vívott,
 A vitézség példája;
 Zrinyi le miképen rogyott
 S végszava volt hazája.

S egy asszony minő erős lett
 A halált mosolygani,
 Gyenge keze mely csudát tett
 A várt földig rontani.
 Ezeket a lelkes magyar
 Ha nézi mint hív polgár,

Ezt mondja: még győzhet e kar,
Ne félj hazám! — nem ér kár.

Elmegy nemes büszkeséggel,
Köszörüli aczélját,
Kész meghalni dicsőséggel,
Hogy védhesse királyát. —
Második tárgy a poézis,
Mennyei láng, szelid tűz,
Mely a roskadt sárbolton is
Örök koszorúkat fűz.

Ez majd Parnasszon rózsákat
Szed s azoknak örvendez,
Majd vitézeket s csatákat
Ossziánként zengedez.
Tőle minden éltet vesz mint
Pigmaliontól a kő;
Ha érez ott ember megint,
Midőn teremt, Isten ő!

Következik *a muzsika,*
Olvaszt, emel, lángra gyújt,
Mint Orfeus lantjátéka,
Vadaknak is érzést nyújt.
E szférai zengzetektől
Kegyesebb az éghajlat
S e fellengző érzésektől
Nemesebb az indulat.

Hol mindezek gyűlve egybe.
Tűnik ott a setétség;
Fénysugárt önt mindenekbe

A jóltévő istenség.
Itt mutatják vetélkedve
Az elmék remekei:
Hogy bár porból emelkedve
Ők nem föld gyermekei!

ESTI FANTÁZIA.

A hold tiszta világánál
Egy szép esti időben
Egy pataknak csurgásánál
A nyugalom ölében
Senkitől sem háborgatva
Képzésim szétreptetém
S érzetimtől ápolgatva
Gondjaim elfelejtém.

Az ég setét boltozatján
Érzésim megállottak
S annak tágas ormozatján
Milljó tüzek ragyogtak;
S ragyognak, míg a Teremtő
Idejüket kimérte,
Addig, míg mindenik az ő
Végső pontját elérte.

Kit éltet, kit pedig gyötör a szerelem;
Ki esküszik: élni hogy csupa gyötrelem;
Ki... de vajjon hány van, hogy gyönyörködését
Mutatja be neked s megelégedését, —
De titokban sóhaj s kéri, nem mondhatja,
Fájdalmát egyedül önmagának tartja;
Érzi, hogy változni egy szerencsés játék
S állhatatos szfv mily kínos egy ajándék.

Ki pedig egy komor, hültkeblű párjával
 Ezüst képed elől fordított orczával
 Szobájának olyan ülését keresi,
 Honnan haladásod bús szívvel nézheti.
 Ekként kerüli ki szemed, mindazáltal
 Látsz te előfüggöny s az üvegen által
 S így is előhozod, hogy vándor képzete
 Mindent előhordva kerengjen mellette.

De ki számlálhatná azokat mind elé,
 A kiket s a miket láthatsz mindenfelé?
 Hogy hányképen óhajt kiki boldogságot:
 A szabad rabságot, a rab szabadságot.
 Újabb kívánságink a régit elnyelik...
 Jó éjszakát, szép hold! — az éj majd eltelik
 S bár társaságotól nem örömet válok!
 Szükség, hogy újítson engem is az álom!...

Vége már szenvedéseknek,
 Nem éreztek kínokat;
 Vége sok edzéseknek —
 Nem éreztek lángokat.
 Itt zivatar nem bolygatja
 Szép reménytek árboczáát,
 A hold rátok takargatja
 Nyugasztaló fátyolát.
 A *rossz nyelv* nem gázolódik
 Itt becsületetekben;
 Feltételtek nem rontódik,
 Mint hajdan, éltetekben.

Ily boldogságot köztetek
 Haj! tán egy sem reménylett,

A míg a világ bennetek
 Fényével kecsegtetett.
 Ah, nyugodjék csak békével
 Áldott hideg tetemtek,
 Míg az öröklét kezdtével
 Egyenkint felébredtek!

Majd ha az én életem is
 Mint ti, úgy átváltozik
 S lelke ez ámitó, hamis
 Világtól elbúcsúzik:
 Akkor én is majd köztetek
 Boldog helyem fellelem
 S kik ide előbb értetek,
 Együtt nyugosztok velem.

Majd ha én is véget vetek
 Egy lassú lélekzéssel
 S elhagynak a képezetek
 Minden kedves érzéssel:
 Elmúlnak a boldogtalan
 Küzdések is mellemből
 S a bűk, melyek minduntalan
 Töredezték szívemből.

Elmúlnak a fantáziák,
 Melyek széjjelrepülnek
 S a sok kedves boldog órák,
 Melyek égig emelnek:
 Helikon! haj, mint válok el
 Tőled s miképp búcsúzom
 Majd, mikor az örök éjjel
 Váva, lantom nem bírom!

Azoknak a szent ernyőknek,
 Fáknak és zöld réteknek,
 Mit mondjak a ligeteknek
 És virágos kerteknek,
 Melyek oly szép képzéseket
 Indítottak elmémben
 S boldogító érzéseket
 Gerjesztettek szívemben?!

Majd ha egyszer bús síromba
 Letétetem örökre,
 Elváltozott alakomban
 Repülök környéktekre
 S ha a magány szent csendjében
 Hallatik egy nyögő jel:
 Egy szellőcske álképében
 Lelkem, mely ott repül el.

Ti ekkor, óh hív barátim,
 Jőjjetek a szent helyre,
 A hol minden kívánságim
 Érnek boldog lételre:
 Barátnőtök hült hamvára
 Hullassatok könnyeket, —
 Ültessetek sírhalmára
 Rózsát s *nefelejcskeket!*...

ESTI FANTÁZIA.

A hold tiszta világánál
 Egy szép esti időben,
 Egy pataknak csurgásánál
 A nyugalom ölében

Senkitől nem háborgatva
 Képzésim szétreptetém
 S érzetimtől ápolgatva
 Gondjaim elfelejtém.

Az ég setét boltozatján
 Szemeim megállottak,
 S annak tágas ormozatján
 Miljő tüzek ragyogtak.
 S ragyognak még a Teremtő
 Idejőket kimérte,
 Addig, még mindenik az ő
 Végső pontját elérte.

Akkor úgy, mint egyéb minden
 Elenyészik fényével,
 Ez is majd semmivé lészen
 Ezen minden egésszel;
 De távol még az az idő,
 Míg sugarok megszűnik;
 Távol a hajnali szellő,
 Mellyel a hold eltűnik.

Bús fénye ezüst színeket
 Szór most a zöld halmokra,
 Sugára ezer tükröket
 Teremt a patakokra.
 Látom benne a tüzeket,
 Mint lobognak az égen,
 Látom a csudaműveket
 A homályos térségen.

Itt mellettem egy reményfa
 Terjeszti ki galyait,

Zefir rajta elsuhintja
 Langyon verő szárnyait:
 Óh hányan nem nyugsznak itt
 Menten a nagy világtól;
 Boldogok! — nem haboznak itt
 Sértve irigy fulánktól!

A föld híves kebelében
 Együtt mint hív barátok,
 Békes sírtok szent csendében
 Egy boldog órát vártok.
 Vége már szenvedésteknek,
 Nem éreztek kínokat,
 Vége sok edződésesteknek,
 Nem éreztek lángokat.

Itt zivatar nem bolygatja
 Szép reménytek árboczáát,
 A hold rátok takargatja
 Nyugasztaló fátyolát.
 A rossz nyeív nem gázolódik
 Itt becsületetekben,
 Feltételtek nem rontódik,
 Mint hajdan, éltetekben.

Ily boldogságot köztetek
 Hajh! tán egy sem reménylett,
 A míg e világ bennetek!
 Fényével kecsegtetett.
 Ah! nyugodjék csak békével
 Áldott hideg tetemtek,
 Még az öröklét kezdtevel
 Egyenként felébredtek!

Majd ha az én életem is,
 Mint ti, úgy átváltozik
 S lelkem ez ámtó, hamis
 Világtól elbúcsúzik:
 Akkor én is majd köztetek
 Boldog helyem fellelem
 S kik ide előbb értetek,
 Együtt nyugosztok velem.

Majd ha én is végetvetek
 Egy lassú lélekzéssel,
 S elhagynak a képezetek
 Minden kedves érzéssel:
 Elmúlnak a boldogtalan
 Küzdések is mellemből,
 S a bűk, melyek minduntalan
 Töredezték szívemből.

Elmúlnak a fantaziák,
 Melyek széjjelrepülnek,
 S a sok, kedves, boldog órák,
 Melyek égig emelnek.
 Helikon! — Hajh! — mint válok el
 Tőled s mikép búcsúszom,
 Majd mikor az örök éjjel
 Viva lantom nem bírom?

Azoknak a szent ernyőknek,
 Fáknak és zöld réteknek,
 Mit mondjak a ligeteknek
 És virágos kerteknek,
 Melyek oly szép képzéseket
 Indítottak elmémbe

S boldogító érzéseket
Gerjesztettek szívémben?

Majd ha egyszer bús síromba
Letétem örökre,
Elváltozott alakomban
Repülök környéktekre ;
S ha a magány szent csendében
Hallatik egy nyögő jel,
Egy szellőcske álképében
Lelkem, mely ott repül el:

Ti akkor, óh hív barátim!
Jőjjetek a szent helyre,
A hol minden kívánságim
Érnek boldog lételre.
Barátnétok hült hamvára
Hullassatok könyeket,
Ültessetek sirhalmára
Rózsát s nefelejceket!

A KESERGŐ ÖZVEGY.*

Mikor szünsz meg óh fatum üldözni
Az ártatlanságot, a virtust kedvelőt
Te készteted a szívet vérezni
S gyászszal borítod a mosolygó jövőndöt.

Félkaromra dülve itten hallom
Egy szerencsétlennek tördelt nyögéseit
Összezúzta lelkét a fájdalom :
S ah nem, nem bírja már tovább keserveit.

* Pest, 1815. Trattner János Tamás betűível. Különkiadás.

Egy ormos sír mellett térdepelve
 Folytak egy kegyes hölgynek könnyözőnei,
 Hív kedvese keresztjét ölelve
 Az egeken függnek esdeklő szemei.

Valamint a hajnalnak nyílt rózsa,
 Melyet gyöngyharmatja lep Auróranak
 Egy férgecske lesz élte gyilkosa
 S elszárad lángjától a nap sugarának.

Közelb megyek kesergő jajjára,
 Piheg még hervadni indult hív kebele,
 Majd balzsamot töltök fájdalomára,
 Vagy én is megosztom keserveim vele.

Elmenék s így kezdé panaszait
 A szép deli özvegy égre kulcsolt kézzel
 Összvetépett barna hajszálait
 Zefir lebegteti lassú lengedéssel :

«Volt örömim e sírba temettem,
 A halál tépte szét jeges karjaival,
 De kezdett már derülni felettem
 A nap s boldog reményt hintett sugarival.

Felfedezem hű barátné neked
 Szívemnek titkait s bánatomnak okát,
 Emelkedjék kesergő éneked
 Könnyezd, könnyezd vélem bús szívem fájdalomát.

Hív férjem a mulandóságba szállt ;
 Két árvámmal együtt nyögöm keserveimet.
 Egy kegyetlen gyámatya mellém állt
 S imádóim ettől könnyölgik szívemet.

Ezek közül egy ifjút szeretek,
 Két lányim is ötet választák atyjoknak.
 Ah örökre csak érte epedek,
 Ő nélkül napjaim homályba borulnak.

Mint a csillag az éj homályában,
 Úgy fénylik erkölcse lángoló lelkének;
 És én másnak vagyok hatalmában
 S áldozatja leszek kegyetlenségének.

Az orkusból feljött az irigység
 Álnokul rejtvezve fekete köntösbe,
 Bús szívemet, tudod oh kegyes Ég,
 Mint öldöklök s ejtnek bánatos kétségbe.

Leomlottak sok hatalmasságok,
 Az élet forrása buzog meg kiszárad,
 De az irigy s színes barátságok
 Sebet ejtő nyila soha ki nem fárad.

Kinyujtom már reszkető kezemet,
 De szívemet néki, oh! — nem szentelhetem:
 Zokogom én holtig kedvesemet
 S gyászsfromba is csak érte tétethetem.

Megtette már a kemény hatalom,
 Tépik ifjúságom virító rózsáit
 Oh nyilj meg hát óhajtott sírhalom,
 Fedezd életemnek gyászos rabóráit!

Majd a hantok alatt feltalálom
 Nyugalman s akkor is porom öt tiszteli,
 Boldog leszek, ha e hív barátom
 Néma keresztemet egyszer átöleli.

Isten hozzád te, kit én szeretek,
 Végsóhajtásom is hozzád fog repülni,
 Lágy zefirben körüléd lebegek
 S lelkem fog őriző géniuszod lenni.»

ÁNYOS PÁL HAMVAIHOZ.

Hát csak mulandóság követ minden dolgokat?
 Felforgathat hát a fátum boldogságokat?
 Hát oly erősek a halál morcz kötelei,
 Hogy általa vesznek éltünk minden kényei.
 Ma a legszebb virág,
 Holnap már száraz ág;
 Életünk,
 Víg kedvünk
 Csak mulandóság.

Ma itt a szent barátságoknak áldott kötele,
 Két szíves barátoknak szívét kötelezte le,
 Amott meg az erős lánczok széjjelszakadnak,
 Hol itt, hol ott a barátok sírba roskadnak;
 S már a mohosult sír
 Ormain a zefir
 Jajgató
 Sóhajtó
 Bús hangokon sír.

E világnak ékessége hát csak merő tünemény!
 Semmibe mehet-e tehát e nagy teremtmény?
 S vajjon minő hatalom az, mely azt teheti,
 Hogy a legédesb örömet keserítheti?
 Mely a zöld koszorút
 Letépi és csak bút

Ad elől,
Mely elől
Az öröm elfut.

Hol vagy Ányos! — hol, — és azon szoros kötelek,
Melyek sok nagy szívet hozzád lekötöztetek?
A moroz halál életednek hajh határt hoza,
Korán kötött keresztedre fátyolt a haza.
Örül ő, hogy voltál,
De sír, hogy megholtál,
Sok híve
Bús leve,
Hogy sírba szálltál.

Ily nagy emberen, halál, mért kegyetlenkedtél?
Mi örömöd, hogy egy hazát keserítettél?
Hogy hazájáért nemesen folyó erei
Bölcs elméjének megfogytak gyors kerekei?
Vajjon mi örömöd,
Ha a sírba tömöd
Bölcsüket
S tettöket
Ha porrá töröd?

Ha a gyümölcs tökéletes gyenge voltában,
Mi nem lett volna érett korában?
Ányos, ha ilyen írhatott ily idejében,
Mit írhatott volna negyven-ötven esztendejében?
Nézd halál, mit tettél,
Érett bimbót törtél:
Ily papot
S ily nagyot
Sírba temettél.

Ne sírj, ne sírj édes haza! — él még Anyos Pál,
 Kedves honának még most is készséggel szolgál.
 Noha már elomlottak is boldog porai
 Fenmaradtak érzékenyen frott sorai.

A haza oltárán
 Fenmarad s a kaján
 Irigység,
 Mely forr s ég,
 Pirul sírhantján.

Mert a virtust nem zárja el egy gyászos barlang,
 Melyben csak az enyészetnek rút férge lappang.
 Nem zárhatja el a laurust s azt az érdemet,
 A melyet hazájától nagy lelke érdemlett.

Fenmarad időkre
 Dicsősége s híre,
 Nagy tette,
 Nagy lelke
 Fénylik örökre.

Nyugodjál csak áldott lélek nyugodalmadban,
 Míg a föltámadás szava hangzik sírodban!
 Te pedig óh kedves, boldog, mohos sírhalom,
 Csak igen gyengén adassék néked hatalom

Nyomni hült tetemét
 S gyászos temetejét
 A rózsák
 Borítsák
 Mint egy szent helyét!

TÖLCSÁNYI CSÁNKY ZSÓFIA KISASSZONY
SÍRHALMÁNÁL.

1814.

Borulj gyászba! borulj szomorú homályba
Mosolygó lakhelye kedves barátnémnak;
Csurogj keseregve ott a domb aljába
Felfakadott gyöngye a kristályforrásnak.

Ah! nem fogod látni többé e szép szűznek
Élete tavaszát nyfló kellemével;
Esti zefireid nem enyeleghetnek
Vidám homlokának barna hajfürtével.

Nem hervasztják ékes rózsák levelidet
Érző kebelének lángoló hevei,
Nem zendítik többé setét ligetidet
Ártatlan lelkének ömledezései! —

Eltűnt! — el! — virágzó tavaszán éltek! —
Szívszakadva hűnyta be kegyes szemeit;
Megvívta a hívség és kötelességnek
Óriási harczát és nehézségeit.

Elvégzé életét hív kedvese karján,
Elenyészett mint egy hervadó gyöngyvirág;
Áldozat lett a hív szerelem oltárán,
Mosolygva találta őt a halandóság.

Így tépi a szélvész rózsák leveleit,
Ha szakasztásokra kinyujtjuk kezünket;
Így dülja a balsors szívünk örömeit,
Míg fel nem forgatja parányi éltünket.

MALVINA KESERVE

(A kesergő Malvina.) 1826.

Haszontalan sóhajtásom,
 Fel nem kél már sírjából,
 Haszontalan zokogásom,
 Nem jön szózat szájából.
 Szép szemének mosolygása
 Nem ad éltet lelkembe,
 Rózsás arca virítása
 Halvány a sírverembe.

Érzéseim mind héjában
 Háborgatják keblemet,
 Csüggedt szívem bánatjában
 Óhajtja kedvesemet.
 Látom néha körülöttem
 S ha szólok is hozzája,
 Ő csak elsuhan mellettem :
 Nincs itt már — mond — hazája.

Feltekintek az Ég felé
 Felemelve kezeim,
 De már az sem adja elé
 S újra hullnak könnyeim.
 Elmegyek temetőjére,
 Hívom, de szót nem kapok,
 Ráborulok keresztyére
 S némulva ottmaradok...

DÖBRENTEY GÁBOR BARÁTOMHOZ
ERDÉLYBE.

(Szeptemberben 1814.)

Haszontalan! többé már el nem fojthatom
Lángba hozó tüzét, melytől indíttatom
Édes érzéseimnek.
Nem titkolhatom el örömkönnyeimet,
Elfogták árjai érzékeny szívemet
Mély tiszteletemnek.

Szólnék, de nem lelek hangokat nyelvemre
Némán tekintek fel a magas egekbe
S el-elragadtatom.
Ragyognak szemeim, hogy éltem fényes napját,
Melynek gyakran bús köd futá meg hajnalát,
Derülni láthatom.

Eddig ha egy barát megnyitá kebelét
Irántam, — már sokan a viperák szelét
Mérgesen hajták rám.
Nemesen lángoló virtusom tapodni
S a zengő dal hangját kezdték kárhozatni
(Óh! hogyne fájlalnám!)

De a szívszaggató fellegek eltűntek
A zajgó szélvészek már lecsendesültek
Életem tengerén.
Érzem, hogy emberek s angyalok közt élek
Megnyíltak szemeim, szent sugárt szemlélték
Sorsom volt bús egén.

Már te is derítéd szelid napfényemet,
 Mosolygva éleszted kis tehetségemet
 Utmutatásiddal.

Erre jöttél onnan, hol narancsok érnek
 S festetted míveit a szépmesterségnek
 Hív útitársiddal.

A legszebb érzéssel barátnédnak hívtál
 S ösvényemen, melyért égtem, bátorítottál
 Merészséggel járni;
 Megmondád, hogy a ki hazáját szereti,
 Nemesnek, dicsőnek útjait követi,
 Mi fogja azt várni.

Nem elég az soha a nemes léleknek,
 Hogy csak maga fényljen a szép érdemeknek
 Tündöklő sorában.
 Ha szemléli az ész pislogó lámpását,
 A nyughatatlan szív s lélek vágyódását,
 Mint haboz magában.

Barátságos kezet mindjárt kész nyújtani,
 A parányi szikrát lángokra gyújtani
 Legfőbb dicsősége.
 Azért nem szűn szívem téged üdvözleni
 S tántoríthatatlan követőd fog lenni
 Barátnéd hívsége!

BÁRÓ WESSELÉNYI.

Dicső nap! Boldog óra! — te, — mely Wesselényit
 Gyenge aetheri szárnyon kisdéd Dukánkba hoztad,
 Áldott nap! mely lelkében tündöklő erényit
 Kellemes alakjában lelkemnek megmutattad.

A tudomány becsülése és a hazai
Szeretet tüze fénylett arozája vonásiról;
Most is fülemben zengnek megért bölcs szavai,
Melyek folyvást ömlöttek rózsaszín ajakiról.

Szintúgy tündöklük szép, nagy lelke a testéből,
Mint a lenyugvó nap a csendes tenger tükrében;
Ez fog ma-holnap hazánk felderült egéről
Mirtuszokat hinteni az érdemnek ölében.

Mit is lehetne attól mást egyebet várni,
Kit már élte tavaszán az ész s virtus ölelnek,
Ki mint a sas fellengve csak arra tud vágni,
Mik nemes lelkének nagyot, dicsőt és jót szülhetnek.

Örülj, oh kedves haza! Fellegid szélyednek,
Felhossa napod! Erdély szárnyán Wesselényinek,
Ebben boldogságod reményi felélednek,
Mert magyar ő s minden tetti néked tömjéneznék.

Csak úgy érhetünk mi a tudomány polczáig,
Ha érte a nagyoknak is mellök buzgón égnek,
A halhatatlanságnak dicső templomáig
Árpád lelkes magzati csak ezen úton érnek.

Wesselényiben látom egy haza oszlopát
Emelkedni, mint egy szép napot az oczeánból:
Mint az az ég kékjéről lehinti sugarát,
Szintúgy fog ez fényleni a homálynak sorjából.

De mit is mondok? — Most is, nemcsak jövődében
Fődíszre vagy, isteni ifjú, édes hazádnak;
Mert nem oly kellemes-e vajjon feseltében
A rózsá, mint nyilván, díszre május hajnalának?

Árpád hív unokája! — Te dicső hazafi!
 Valódi alakjában leírni szép lelkedet
 Képes-e a halandók közül egy valaki?
 Eredj! — A halandóság nem födi el nevedet!

Honi buzgóságod, szép elméd s a tisztelet
 Elfogta szívemet, neked hódol, — néma lettem:
 Érzésem elvágja egy gyönyörű képzelet
 S a haza csak képedet lebegteti előttem.

PATAKY MÓZES BARÁTOMHOZ.

Eredj kezdett dicső erényidnek útján,
 Vezéreljen magas szellemed ereje!
 Eredj a nagy lelkek felvágó pályáján,
 Kiknek csak szép és nagy vágyások veleje.

Majd a múzsák vékony aether-öltözetben,
 Hószőnű karokkal emelnek Pindusra;
 Ott léssen Apolló isteni fényében
 S önkezevel fűz díjkoszorút számodra.

Nem fogja beföldni por és hant nevedet;
 Élni fogsz nemzeted emlékezetében:
 S ha egy érző szív meglátja sírgyepedet,
 Ezt mondja: «Hazafi nyugszik itt csendjében!»

S majd, ha e világot újabb népek lakják
 S mi gyarló létünknek elérjük végzetét:
 Akkor is háládó könyvek közt olvassák
 Római poezis ritka történetét.

VAJDA ALBERT BARÁTOMNAK.

1814.

Mely bájfantáziák lebegnek körülöm!
 A Tempe kellemi mellettem virítnak.
 A muzsák s gráczsiák mosolyognak vélem
 S kegytársaságjokba engem is hódítanak.

Az Olimpról intnek koszorús baráti
 Apoll'nak s engem is hínak a tetőre
 De én csak sóhajtva, óh muzsák sajátí! —
 Nézek utánatok a magas bérczkőre.

Én csak a völgyekben kezdek dalolgatni,
 Az Echo ott szavam vissz'adó tolmácsa,
 A fülemiléket ott édes hallgatni,
 Hol tavakba omlík a patak forrása.

Szívszakadva nézek a dicső Parnasszra,
 Hol titeket látlak borostyánt tördelni,
 Sietve Apoll'nak rakni oltárára
 Tömjént s az érdembért zsámolyánál venni.

A te nevedet is látom tündökleni
 A Píram' s szobroknak karbunkul' kövein;
 Boldog, ki tud öröklétet érdemlenni
 És áthathat a sír gyászós térségein.

Engemet is dicső tollad általemel
 A halandóságnak setét kárpitjain.
 Oly virágot fűztél, melyet nem érdemel
 Gyenge muzsám s nem áll jól haja fodrain.

De elég nékem az, nem vágyok érdemre,
 Hogy barátom lettél, áldom az egeket.
 Meggyőzvé a tövist, te felérsz a hegyre
 És én majd utánad nyujtom kezeimet.

Az aljához érvén Apoll' templomába
 Mulatozó lelke dicső Berzsenyinknek,
 E kisdéd muzsának lelket önt dajjába
 S finom érzései rá szárnyakat fűznek.

Te is bájlantodnak ékes zengzetével
 A szunnyadó tüzet bennem fellobbantád.
 Elteltem az öröm szent lángözönével
 Zsenge virágim közt látván szűz Kamenád.

Boldogíts tovább is hív barátságoddal,
 Te a kilencz múzsák felszentelt sajátja!
 Hadd dicsekedhessék gyenge múzsám azzal,
 Hogy te is, nagy férfi, lettél hív barátja.

BÁRÁNY BOLDIZSÁRNAK.

1815.

Ki az, ki koszorút fona hajfűrtömre
 S ékes lantján zengé el kicsiny nevenet?
 Midőn gyászt vont a bú édes örömmömré
 S barátném halmánál hullatám könnyemet?

Megújult a cziprus, a melyet ültettem
 Zsófnak bús gyászszal fődött sírhantjára;
 Leomlott a fátyol, a melyet kötöttem
 Bús Melpomenémnek kesergő lantjára.

Könnyeim résztvevő barátira találtak,
 Olvastam, — olvastam repkedő sorait,
 Gyászos ültetményim jázminokká váltak
 S üdvözlik barátném hidegült porait.

Nem gondoltam, mikor lelkemnek fájdalmán
 Kiöntém sűrűen ömlő panaszimat,
 Hogy a hullámozó kék Balaton táján,
 Felfogja egy érző szív bús hangjaimat.

Te, a kinek dalja édesbben ömledez,
 Te nyitod meg nékem az érdem teplomat?
 S ott adsz helyet, hol a szép Castál csörgedez,
 Hogy lássam a bölcsek tündöklő homlokát?!

Megyek, noha lantom nem bír oly erővel,
 Hogy megrendíthetné, az Olimp szikláit,
 Felfüggesztem tehát s reszkető örömmel
 Szedem néktek Parnassz virító rózsáit.

De későn érek már hazánk oltárához,
 Elzengni barátom! jeles érdemidet;
 Messzire elható szent sugár gyúladoz
 Tenéked s ott látom fényleni nevedet.

Ne szórd hát érdemlett koszorúd előmbe,
 Melyet Apoll' maga tűzött hajfodrodra,
 Inkább én is kötök együgyű berkembe'
 Mezei virágot jól pengő lantodra.

PELSŐ- ÉS ALSÓSURÁNYI GRÓF SIGRAY
JÓZSEFHEZ.

1815.

Üdvözlégy nagy férfi! Hazám bölcs polgára,
Te, kinek szent hévvel nemzedet javára
Gyuladoz kebeled.
A virtus, kegyesség benned egyesülnek,
Klió s Polhymnia nálad széket ülnek,
Párosulván veled.

A szebb érzéseknek gyúló világánál
Lelkesítve lengesz a nyílt ész szárnyánál
S szép teted fényre gyúl.
Szemeid érzékeny könnyeket ejtenek,
A szűkölködőkre hogyha tekintenek,
És szíved meglágyúl.

Enyhülni érezik nálad fájdalmokat,
Benned szánakodó, résztvevő atyjokat
Vigasztalva lelik.
Kik a szerencsétől el vagynak hagyatva
S a büszke világtól porba tapodtatva,
Karjaid emelik.

Szó van a közjóról? Láng gyúl rá melledben
S teszed szent öröm közt lebegve lelkedben,
A mit kíván hazád.
Mint sok időt látott tölgy széles ágait,
Terjedten nyújtja közhaszonra árnyait
S édes enyhülést ad.

Magát az égető napfénnel sütteti,
Bár háborgó szélvész őtet fenyegeti
Végveszedelemmel.

Így, ha a zivatar a nagyot rongálja,
Alatta a bokor nyugalmát találja
Csendes figyelemmel.

Boldog, kinek oly szép kebel jut sajátúl,
Mely a csalárd fénnel bévont világon túl
Repked érzésével,
És megfelejtkezvén mulékony voltárul,
Valót vesz lelkébe s álorozát nem árúl
Mázolt festékével.

Bölcs szemeket vetvén a veszendőségre,
Égi erőt vévén, félisten lesz végre
A földi emberből.
A ki igazi, nagy s fénytől nem csalatik,
Az az égiekkel egy kelyhből ihatik
A mennyei szerből.

Bárha gyengén tudom festeni érdemed
S ebben csak árnyékát tekintheti szemed
A lelkes valónak,
Szükség-e a virtust mesterséges szókkal,
Czifrázott, fellengző, nagy gondolatokkal
Mondni bájolónak?

Kitűnik mélyéből a bús rejtekeknek,
A mindent elnyelő öblös sárvermeknek
Nincs rajta hatalma;
Ha takargatja is mennyei szépségét,
Kitündökölteti belső dicsőségét
S magának juta ma.

Kirepstem mégis hozzád énekemet,
Lerakom a tűzre gyúló tömjénemet
Reszkető örömmel.

Itt, hol a természet csendes, lágy párnáján
Minden gyengén nyugszik s a világ lármáján
Semmi nem serken fel.

A lelketemelő magánynak bájai
S kellemekkel játszó völgyek virágai
Illatjokat öntik;
Hol kisdéd madárkák tarkáznak galyokat
S víg hanggal zengenek tiszta hymnusokat
S a hajnalt köszöntik.

A midőn lelkedet néked is meghaija
A pompás természet ékes folyamata
Bájló erővel,
Érzésed felváltva szent lángokra hevül
S az életnek habja gyengén lecsendesül
A zajgó idővel.

A midőn fgy lelked vágyaival teljes
S mosolygva áll szemed előtt a kellemes
Amália liget,*

* Amália ligetnek neveztetik a grófnéról Ivánczon egy gyönyörű hely. D. T. J.

Kellemes mulatóhelye ez nagymélt. gróf Sigray József úr őexczellenciájának, midőn nagy hivataljainak terhétől néha megmenekedhetvén ivánczi, vasvármegyei uradalmában egy kevés pihenést engedhet testének s nagy elméjének. A liget egy hegyoldalon nyúlik s merő Itonafenyőktől (pinus larix) árnyékoztatik. Nevét nagymélt. grófné, született megyefai Jeszenszky Amália őexczellenciájától vette. Ezen ligetet el (?) az én pásztoraim ezen munkáskámban: Titus Amália ligetében 1817-Szombathely. Horváth.

Hol a szférák lakják a hímes ernyőket,
Rózsás bilincsekkel oda zárja őket
Ez isteni sziget.

S ha ott a világnak gondjaiba merülsz,
Mondván, hogy mint mások, te is innen eltünsz
A mulandósággal:
Halandóságodat akkor vigasztalja,
Hogy érdemid' hazád koszorúzni fogja
Halhatatlansággal.

A BETEG MALVINA.

1815.

Mi az ember? — Egy kinyílt rózsaszál
A virító kornak tündéres kertjében;
Addig mosolyg, míg tövísre talál
S elhervad élte nek legszebb idejében.

Mint örülünk boldog napjainknak!
Fellengve azt véljük, félistenek vagyunk.
Képét vesztvén ideáljainknak
Könnyes szemmel látjuk, hogy megcsalattattunk

Mit nem képzünk a szép jövőnek
Ezreket ígérő gyémántvilágában;
Bármely, jók is a jelenlévőnek
Óráji, nem nyugszunk dajkáló karjában.

Oh, ki tudja, mit fedez előlünk
A titkoló kárpit sűrű homályába?
Ki tudja, mely pillanatban dőlünk
A szerencsétlen sors prédáló sírjába,

Nemrég én is örültem éltetnek
 S lelkemnek vágyási szárnyakat fűzének.
 — Egy árnyalak maradt tárgyá képzetemnek
 S a szép valóságok rendre eltűnének! . . .

Sóhajtozva utánok pillantok
 Kezemet bágyadtan végbúcsúra nyújtom ;
 Titeket nem fedhetnek el hantok —
 Én már oltártoknál fáklyámat nem gyűjtöm.

Mulékonyság, tetőled megválom !
 Boldogságom benned úgy sem remélhetem.
 Oh csak addig késsél örök álom,
 Míg jó barátimat egyszer ölelhetem !

«Majd, ha útjok lakom mellett még y el,
 Ráismérnek sírom mohosult kövére ;
 Odajőnek s a barátság emel
 Egy *dalt Malvinának emlékezetére*».

VISSZAEMLEKEZÉS.

Oh mért nem hagysz el engemet
 Búsító emlékezet !
 Te dúlod fel életemet —
 Moroz képed sírba vezet.
 Te zúzod össze szívmemet,
 Te tiprod el víg kedvemet,
 Te munkád, hogy életem
 Zokogva szemlélgetem.

Ha mint hajdan víg napjaim
 Most is kéjjel folynának,

Vagy emlékező gondjaim
 Megpihenni hagynának :
 Dicsérnélek, áldanálak.
 De hajh! szívem bánatjának
 Csak a csendes boldog sír
 A várt engesztelő fr.

Elhúnyt, boldog, víg esztendők,
 Melyekben gyermek voltam :
 Akkor, hogy ily komor idők
 Legyenek, nem gondoltam.
 Nem kerültem a rossz nyelvet,
 Nem álmodtam veszedelmet ;
 Szívem nem ismert határt —
 Mindenhol új öröm várt.

Majd ismét, hogy felserdültem
 S szívem érezni kezdett,
 Jobban-jobban eszesültem
 S a barátság élesített:
 Magam boldognak éreztem,
 Mindent jónak, szépnek néztem
 S azt mondtam, hogy e világ
 Mennyből hullott gyöngyvirág

A mi szép, jó, nagy és hasznos,
 Arra törve siettem,
 A mennyire még heános
 Elmémme felérhettem.
 Mindezekért csak azt nyertem,
Hogy boldog mégsem lehettem,
 Mert hol annak mondatom,
 Leginkább nő bánatom.

Mintha egy szikláról nézném
 A világ szépségeit
 És soha el nem érhetném
 Lelkem reménységeit :
 Int a természet szépsége —
 Tilt a meredek mélysége ;
 Ha szívem egyfelé szít,
 Sorsom másfelé taszít.

Minden, a mi van körüllem,
 Emlékeztet sorsomra ;
 Emlékeztet, bár kerüljem,
 Volt boldog napjaimra.
 A mult időnek fátyolát
 Nézvén, életem boldogságát
 A homályban ott látom.
 Ah! kedves *volt sajátom!*

Ha látom a természetet,
 Mint a tavasz szárnyán leng
 S hallom ott a szép éneket,
 Melyet a szárnyas nép zeng :
 Látom régi szép hajnalom —
 Nekem is ily *víg volt dalom ;*
 Én is úgy örvendettem,
 Mint ezek, hogy születtem.

A természet kiessége
 Szintén mint más változik,
 Csakhogy megújul zöldsége,
 Ha a tél eltávozik :
 De engem örökre elhagy
 Az öröm, — szívem sírba vágy.

*Óh, ha minden elbágy is,
Csak te ne, óh poézis! . . .*

AZ ÉN MAGÁNYOM.

Itten töltöm vfgan napjaimat
E szalmafüdeles együgyú kis házban.
Itt öntözöm zsenge virágimat
E kis kertecskének híves homályában.

Dalra fakaszt madárcák zengése,
Elandalt a falevél újulása,
A tavaszi zefir sziszegése,
Égi reménnyel gyújt rózsák bimbózása.

Így, — így élek, távol frigyektől.
Kicsinyek gondjaim, de egyszersmind nagyok
S ha magányom a bölcsebb lelkektől
Látogattatik, — óh! — akkor boldog vagyok!

PATAKY MÓZES HALÁLÁRA.

1815.

Panaszokat szerző hús sfr zárja
Hajdani lakhelyét dicsöült lelkednek,
Mulanóóság szomorú homálya
Befödde virágít ifjú életednek.

Örömeink elrablója, halál!
E prédában látom kegyetlenségedet,
De csak hamv az, melyet te elzárál,
Pataky érdeme megtapod tégedet.

Szánakodva néz a dicső lélek
 Hív barátjaira s bölcs tanítványára,
 Néma csendben társalkodik vélek
 S balzsamot vágy öntni szívek fájdalmára.

Laurus zöldül barátunk sírhantján,
 A haza s barátság ápolja azt ottan.
 A virtus ily valódi példáján
 Felhevül a lélek s szent lángokra lobban.

Búsan ülök gyászos ablakomnál,
 Képzeletem mulat dicsőült lelkeddel;
 Lelkem távollévő sírboltodnál
 Tördelt gyászhangok közt gyengén suhanik el.

HORVÁTH J. ELEKNEK.

(Okt. 4-én 1815.)

A bús felleg közül kitűnt már napfényed,
 Mosolygva tenyészik leroskadt reményed
 Feneketlen sírjából.

Megszüntek fölötted a bús mennydörgések,
 Édesbben hangzanak vidám enyelgések
 A végzésnek szájából.

Te barátom, a kit szívem érzésének
 Lánczába a szelid múzsák héfüzének
 Nemes czélra vágyással,

Vesd le már a fátyolt, mely fődé szívedet,
 Felejtsd a fájdalmat, mely dúlta melledet
 Küszködő bajvívással.

Az a kegyes, kinek könnyed folyt hamvára,
Rózsát s nefelejcsét ültetvén halmára
Hogy ott életet hintsen.

S vad gyötrelmek között szívedet lágyítád
És kinek nevére az Echót tanftád —
Óh! az többé már nincsen!

Nincs, de dicső lelke Bettidbe költözött
S a mennyei alak ismét kölcsönözött
Földi angyallá vált.

S ím bájló kellemek hódíták szívedet,
A midón félhalva zengéd elvesztedet,
Lelked rátalála.

Óleld ötet oly szent indulattal s hévvel,
Mely egy nemes lélek s fenkölt nagy elmével
Egy alapon ragyogjon!

Te virtust kerestél és nem hiúságot
S mosolyogva nézed a gyávább világot,
Midón magára fényt von.

Felleléd azt: pályád hintve van rózsákkal,
Nyílt tavaszod balzsamszagú violákkal
Leng érzésed elébe.

A sors nem áll ellent már nyugodalmadnak
Hol az a Khimera, mely boldogságnak
Mérget öntsön ölébe?

Szent forrás az, melyből boldogság csergedez,
Áldott frigy, melyet most kis lantom zengedez
Magányom hús berkében.

A dicső kehelyből igyad már a nektárt,
Melyet az istenné a boldogságnak márt
Halhatatlan cseppjében.

Elveti kesergő lantját már Kamenád,
A meglegedés világa szállt reád
Karja közt ily kegyesnek.

Örömmel énekled majd azon szent frigyet,
A melyet a vadság mintegy megvetettet
Teve gyűlöletesnek.

S te, gyászáldozatja a példás hívségnek
Alig hogy nem onlál a mély setétségnek
Néma jeges ölébe.

Hagyd oda barátom a hideg sírkövet,
Új élet vár reád, — már a bú nem temet
Téged sűrű ködébe.

Int Himen istenség, készen van az oltár.
Eredj! — már kegyesed kinyílt karokkal vár,
Oszd meg véle szívedet.

Vigyázz! el ne veszejtsd megfelejtkezéssel
Mint hajdan Orfeus egy visszanézéssel —
Másodszor is hívedet.

Légy boldog! De nagyra ne felejts felvágyni,
Életed fogytáig szebbeket számlálni
Engedj felleng' lelkednek.

S így szép szüleményid s hazád szeretete,
Mely mindig nagyobbra s dicsőbbre vezet,
Olimpra emeljenek!

A FÁRSÁNG UTOLSÓ ÓRÁJÁBAN.

1816.

Vége van már a gyönyörű időnek,
 Elrepült tőlünk siető futással
 S mi kinyílt karral, szemeink utána
 Vetve sóhajtunk.

Vissza nem jő már; el, örökre eltűnt.
 Pusztá a kép, mely maradott sajátunk.
 Sors! ha már azt elragadád, miért nem
 Oltod el ezt is.

Némaság búsong, hol az égi tánczban
 Lány zefirként mi szabadon lebegünk,
 Bús zajok közt reng örömünknek ott most
 Szent hagyományja.

Így foly el minden, szeretett barátim!
 A ki Léthe bús özönébe nem fúl,
 Érhet ilyent még; nem örökre vész el
 Minden előlünk!

KLAVIROMHOZ.

1816.

Hozzád jövök, ha az öröm
 Könnyeket rejt szemembe;
 Hozzád jövök, ha a balsors
 Nyíllat lövell szívembe . . .

Te vagy az a néma barát,
 Ki panaszom hallgatod
 S mellemnek mély érzéseit
 Bús hangokra oszlatod.

Itt lep meg az emlékezet,
 Lelkem' szárnyára veszi
 S az aranyidők amarant-
 Ligerében leteszi:
 Ott látom éltem óráit,
 Melyek innen eltűntek
 S engemet boldogítani
 Ah! — örökre megszűntek! . . .

Itt ülök, ha barátimnak
 Körülvesz vlg serege
 S oh! mint derül keblünkben
 Az örömök nyílt ege!
 A csillagok tűszikrákat
 Lövellnek ablakomra,
 A halvány hold árnyékomat
 Rajzolgatja falomra.

Gondolatim égre kelve
 Boldogabb kort képzelnek,
 Hol a szférák bájjengési
 Könnyű tánczra tüzelnek.
 Aranyfürtű Apollómnak
 Karjai közé rogyok
 S hogy lantot ad, azt gondolom:
 Én is — istenné vagyok!

DIE HOFFNUNG.

1816.

Hier in dieser kleinen Hütte
In der stillen Einsamkeit
Lebte ich als die beglückte
Königin der Kinderzeit.

Fröhlich sass ich in dem Garten,
Wo die Philomele sang
Und verhüllte mich im Schatten
Bis zum Sonnenuntergang.

Ich komm' wieder, liebes Ständchen
Mich ausruhn in deinem Schoss,
Wo mein Herz als einem Mädchen
Oft in Freud und Glück zerfloss.

Dahin sank die Hoffnung nieder,
Die mir Schwung und Flügel gab;
Traurig kehrt sie zurück wieder
In mein tiefbemoostes Grab.

Dort ist der Ort, wo die Sehnsucht
Erfüllung und Stille findt'
Und die Herzen von Menschenfluch
Erlöst in dem Staube sind.

Dort werde ich auch einst finden
Den Wunsch, den ich hier nicht fand;
Dort wird meinen Bund auflösen
Eine göttlichere Hand.

UJVÁRY BETTINEK,

Horváth József Elek hitésének halálára.

Ki sírja ez hős bükknek éjjelében,
Melyet lengő fű s kék virág fedez?
«Oh vándor ülj le hűkzem enyhelyében,
Kedvesnek sírja ez!»

Kölesy az Erd. Múzeumban.

Te, kinek most fűztem mirtuskoszorukat,
Ki gondolhatta, hogy máris cziprusokat
Kössek gyászkeresztedre?

A jövőendő gyujta bennem reménységet,
Fényözönben láttam Himen-istenséget
Áldást hintni éltedre.

Ki véli, a midőn feselni erednek
Tavasszal a rózsák s Gráciák ferednek
Illatozó keblekben. —

Hogy azt dühült mérge a vad Boreasnak
Prédájává tegye egy szempillantásnak
S gyönyörködjék vesztekben?

Életet, örömet mosolygott szép orczád,
A midőn előmbe karjaidat nyújtád
S forrón általöleltél.

Nem gondoltam akkor, hogy utolsó légyen,
Kezdett barátságunk kora határt végyen
Betti s te elköltöztél.

Széthullott a láncz, mely kapcsolta szívünket,
Megtapodta, melyet kötöttünk, frigyünket
A bús halál s ah! — győzött. —

Korántsem véltem, hogy téled így elválok,
Sőt egy kedves elsőszülöttet találok
Boldog karjaid között.

Meglett! — de a midőn új életet adál,
Mint egy hervadt virág magad ellankadál
Életed virultában.*

Kis Amáliáddal egy ormozat fedez
S a húséges Elek többé nem örvendez
Férj és atya voltában.

Oh zöldelő remény! boldog álmadozás!
Oh kora ébredés! gyászos csalatkozás!
Miket látnak szemeim?

Nincs barátném többé, a kit úgy szerettem,
Már csak koporsóját kívül szemlélhettem
S reá hulltak könnyeim.**

* Első szeptember 1816. vala az a gyászos nap, melyen ezen kedves barátném tölünk örök búcsút veve. Hív férjének karjai között mosolyogva lehellé ki virtusokkal teljes lelkét, midőn még nem egészen tizenegy hónapokat töltött volna annak ölében. Életének 22. esztendejében szülte kised Amáliáját, a ki is mintegy előre érezvén édesanyjának általa okozott halálát, hat hónapokkal előbb dicsőbb árnyékká változván, testét elhidegülve hagyá s mindkettőjüket egy nyugalmas sír fedi. Dukai Takács Judit.

** Midőn a szent barátságtól fűzött gyors szárnyakon s a legszebb reménnyel indultam Szombathelyre barátném látogatására, rettentő eset! — szomorú pompát láttak szemeim! Koporsóba zárva épen előmbe hozták hideg tetemeit, kinek forró ölelésére siettem. A legnagyobb elkeseredéssel adám meg néki végső tiszteletemnek jelét: elkísértem a sírnak jeges partjáiig, mely az emberi szívnek itt soha határt nem érő kívánságait örökre elfelejteti. Nyugodj édes Bettim békével! Te előre mentél el s mi követni fogunk. Dukai Takács Judit.

Zokogva kísértem temető helyére,
Némán áldást szórtam örök éjjelére
A boldogabb alaknak.

Hát egy búsult anya mit tesz keservében?
Elájulva omlik könnye özönében
Hegyette a hamvaknak.

Amott a leghűvebb férj zárva szobába
Tépi magát s készül roskadni sűrjába
Utána kedvesének.

Már csak oly hágyadtan látszik volt reménye,
Mint a felhőkbe bujt halovány hold fénye
Hátralévő életének.

Szállj le oh bölcseség ragyogó világa!
Néked még a halál elődbe nem vága
Üldöző fegyverével.

Mutasd barátomnak isteni képedet,
Mondd néki felnyitván szentebb rejtekedet:
Nem örök az ittlétel!

Ah mi ez az élet? — csak pusztá ideál;
Hogyha óhajításunk boldogságunkká vál,
Azt a sors felzavarja.

Pusztítja egekbe vágó örömiinket
És aranyhegyeket ígért reményiinket
Egy kis hant eltakarja.

E költemény Szombathelyen Petger Ferencz betűivel külön-
lenyomatban jelent meg a következő czímen: Ujvár Bettinek,
Horváth József Elek hitésének halálára. Irta barátnéja: Dukai
Takács Judit. Évszám nincs alatta.

A HALDOKLÓ DAMALISZ.*

Cháriszok, Nímfák s gyönyörű Szerelmek
Sírjatok vélem! ki valódi mástok
Volt, az ártatlan Damalisz hanyatlik
Élte tavasszán.

Képe nem más mint halovány pirosság,
Mint ama dértől megemésztetett szép
Rózsa a kertben, mikoron hanyatló
Gombja lecsügged.

Mint midőn a nap lebukik homályos
Köd között, szintúgy földi bé halálos
Hályog e szép szűz szemeit. Kegyetlen
Sors dühe! mit tész?

Nincs-e más, a kin fene mérgeket ki —
Öntsed? Óh míg így kikelek sohajtva,
Cháriszok, Nímfák s Szerelem leányi
Sírjatok addig!

Ah! nem él, a szép Damalisz, nem él már!
Nem tekint szépet, fiatal, hatalmast
A halál s még így dalolok, reám is
Vetheti a sort!...

* Midőn itt a tőlem is nagyon tisztelt lelkes Malvínának édes darabjai között a Hebe kiadójával (Igaz Sámuel) ily hibátlan lantosverset közlök, lehetetlen azon óhajításomat elmellőznöm, hogy bár azok, a kik a poézist iskolában tanulták, — vigyáznának oly híven a mértékekre, mint a jeles Malvína, ki a metrikát csak maga szerint tanulván meg, Záfó' keblén minő édesen andalog. N. A. Kiss Sámuel (Hebe 1825. 101—102. l.)

MARSNAK DICSŐSÉGES FIAIHOZ.

A DIJONI NYOMTATVÁNYRA.*

1816.

Itt, tündöklő Pannóniám
 Dajkáló hív ölében
 Örömmel pengetem hárfám
 Híves ernyőm völgyében:
 S itt lepett nagy magyarok
 Dijoni koszorútok!

A győzedelem laurusa
 Béfedezte fejetek,
 A magyarok geniusza
 Ölelkezik veletek
 S nékem is a diadal
 Öléből repült egy dal.

Frissét szedném a rózsáknak
 Helikon vidékjein,
 De nincs tér Attiláknak
 Kiizzadt hajfűrtjein;
 Mars már arra gyöngyözött
 Örök koszorút fűzött.

* Juditunknak «Kesergő özvegy» című allegorikus költeményét ugyanis Tatay János kiadta. Ennek egyik példánya eljutott Párisban lévő magyar katonáinkhoz, kik dijoni állomásukról névtelen levélben lelkes dicsérő sorokkal üdvözölték a «kemenesaljai Camoenát», kinek költői tehetsége Franciaország hölgyeit is meglepte. Csillagnak, virágnak nevezik Juditot, ki a sötétségben világít, műveletlen földön virít. A fönnbbi költemény felelet a dicsérő dijoni sorokra.

ÖRVENDEZŐ VERSEK

FELSÉGES I. FERENCZ AUSZTRIAI CSÁSZÁR S FELKENT
MAGYAR KORONÁS KIRÁLYUNK SZÜLETÉSE NAPJÁRA.*

1817. febr. 12.

A világi élet legdicőbb sugárja
Országok kormányát bölcsen vezérteni
S habár ezer veszély nyílt karokkal várja
Nagykörű pályáját híven bétölteni
Dísze egy királynak.

Félisten ő, sorsot oszthat a népének
S majd félvilág terhe nyugszik erős vállán.
A jó imádtatást szerezhethet nevének,
Midőn mennydörögve nagy átkok a tirann
Hamvaira szállnak.

Rómának hajdani fénye elenyészett,
Trójának egy faló képes véget vetni
S mindent, a mi a föld tengelyén tenyészett,
A mulandóságnak öblébe temetni
Készül a jövődő.

De az igaz király, kit úgy tekintének,
Mint egy kegyes atyát a hív maradékok,
Századok sorjai meg nem emésztenek
S nem fedhetik el a gyászos romladékok:
Örökké élend ő.

Változzék bár minden e nagy játékszínben,
Folyjanak az évek sebes rohanással,

* Magával hozta s felmondotta Dukai Takács Judit kis-
asszony 1817. febr. 12. L. Helikon, Keszthely, 1818.

Omoljanak várok, bástyák semmiségben,
 Döljenek a hősök szörnyű bajvívással
 Fegyverek élibe:

Ferencz, te tündökölsz s királyi székedet
 Kegyelem, dicsőség nimbusa borstja
 S az utóbbiságnak halhatlan nevedet
 Haldokló ajakunk rebegve ált'adja
 Lángoló fényébe.

Valamíg e földön Ázsiából kijött
 Árpádnak oroszlánfajja telepedik,
 A legbuzgóbb hálás érzemények között
 A Te nagy érdemed égig emelkedik
 S valljuk, hogy *Alyánk* vagy.

Mert a midőn honunk kezdett hanyatlani,
 Bécsnek ércskapuján ált'jött az ellenség
 S szentelt jussaidat készült prédállani:
 Óh akkor mutatád Te hatalmas Felség,
 Bölcseséged mely nagy!

Romlásnak dült hazánk csendet nem reménylett,
 Ágyúk dörgésétől bérozek megrendültek,
 Minden nyomban ezer halál integetett,
 A csatamezőkben füvek feketültek
 Emberek véréből.

A Franc' békételen lelke s dölyfös vágya
 Vélte, hogy egy világ retteg hatalmától,
 A magyarnak végső romlására vágya
 Megfosztni a nemest szép szabadságától
 S ősi törvényétől.

Csalóka szfn alatt, melybe boszút fedett,
 Hangoztatta, hogy ő majd Rákosra megyen,
 Ott oszt igazságot minden népek felett;
 Óh nem azért! hanem, hogy rabigát tegyen
 Nemzetem tereád.

Felséges királyunk! legdrágább kincsedet
 Feláldozván győztél, s mi Tiéid maradtunk,
 Örömkönnyes szemmel áldjuk Felségedet
 S állandóan Hozzád vonzó indulatunk
 Mennyei erőt ád.

De valamint a láng, hogyha elfojtatik
 S a hamvadó szikrák pislogva maradnak,
 Egy kevés ideig ugyan gátoltatik,
 Míg kiizzadozván lobogva gyúladnak
 Nagyobb dühödtséggel:

Szintúgy nem aludt ki ama frigykötéssel
 Az ellenseregek vérengző dagálya,
 Szikrázott a fegyver kevély tökéléssel,
 Hogy egy parancsoljon mint földnek királya
 Ez nagy kerekésséggel.

Úgy álltal királyunk e veszedelmekben,
 Mint egy fellegekbe merült erős kőszál,
 A mely közepette a mély tengerekben
 Ezer ostromokat nevetőzve kiáll,
 S nem törnek bérczei.

Lebegve szállt sasunk a béke karjából
 S szárnya alatt erős bajnokink mentenek
 Kiérvén hazájuk kedvelt határából
 Általuk győzve s lerontva füstöltenek
 Gallia térjei.

Te megfelejtkezve önnön személyedről
 Elhagyád a trónust népeid javáért ;
 A vitézbe erő sugárzott képedről
 S mindenik örömmel harozolt királyáért
 Győzhetetlen karral.

S kit előbb a világ félelemmel csudált
 Mint fejedelmeknek erős fejedelmét,
 Most a föld hazája, ki dicsőségben állt
 S a hatalmasoknak könyörgi kegyelmét
 Megalázódással.

A vitéz erőnek győző paizsával
 Mint három égítest az ég karikáján
 Hatalmas felségek tündöklő pompával
 Mentetek bé Páris és Dijon kapuján
 Fényes dicsőséggel.

És megmenekedvén a had lármájától
 Híveidhez jöttél kedvelte Budára,
 Kit bajnok Hunyadink török hatalmától
 Megmentve szállta később királyára
 Jobbágyi hűséggel.

S im itt ma öszvegyült igaz magyarjaid
 Inneplik e napot, a mely nekünk adott.
 Uralkodj! Uralkodj! mint hív jobbágyaid
 Ezt zengi s óhajtja öröme fakadott
 Szívünk olvadozva.

*Ferencz, Te hatalmas, Téged így idvezlünk
 Királyi székedben mint kegyes Atyánkat.
 Kardunk — és hív karunk, utolsó csepp vérünk
 Fedezze trónusod és magyar hazánkat
 Forrón feláldozva.*

FERENCZNEK,

A MAGYAROK FELSÉGES KIRÁLYÁNAK, MIDŐN KESZT-
HELYEN KERESZTÜLUTAZOTT.

1817.

Mely nap ez, óh magyar, mely ma sugárait
A tiszta aranyként ragyogó színekkel
Honunkra hintette
S híres Keszthelyünknek bájló határait
A pompás ünnepi nagy készülétekkel
Fényesebbé tette?

m a tolongó nép felhevült melléből
Az üdvözlő szózat s örömhang töredező
Forró ömledéssel
S a nagy történetek tündöklő rendéből
Minden diadalmiéneket zengedez
Hál'adó érzéssel.

Nézd párduczos Árpád bajnok onokáit,
Mindannyi oroszlánt lelsz tekintetekben
S vitézi karjokban;
Országunk híveit, királyunk szolgálait
Nemzeti kardokkal és öltözetekben
Kócsagkalpagjokban.

Valjon mit jelent e pompás főnemesség,
Mintha e világnak legdicsebb bajnokát
Kivánná tisztelni! ?
Mire czéloz ezen tündöklő fényesség?
Gyenge múzsa valjon sejtethed-e okát
S megtudsz-e felelni?

Ma az isteneknek mennyei serege
 Szállt le nagy nemzetem, dicső magyar, hozzád
 Halhatlan fényében;
 Ma a boldogságnak mosolyg rád nyilt ege,
 Ma Tempe kelleme virít édes hazád
 Boldog ligetében.

Im ma kebeledben koronás királyod,
 Kinek bőven érzed atyai kegyeit
 S fedező oltalmát;
 A kinek nagy lelkét tavúl is imádod,
 Ma örömkönnyekkel moshatod kezeit
 S zengheted hatalmát.

Dicsőséges Ferencz, felséges királyunk!
 Üdvözlégy! Minden hív magyarnak nevében
 Rád áldás omljon!
 Érted áldoz vérünk, érted élünk, halunk,
 Egyre reszkessen bár a föld tengelyében
 És összeomljon.

Ismeri a nemzet, ismeri Ferenczét
 S szent bizodalommal járul trónusához
 Felkent királyának;
 Ismeri Ferencz is állhatatos népét,
 Mely mint gyermek, buzgó indulattal, áldoz
 Imádott atyjának.

Valamint a napnak kiterjedt sugára
 Önnön haszna nélkül világít és éltet
 Mindent e világon,
 Úgy élsz fejedelmünk népeid hasznára,
 Ha sorsunk kívánja, megveted az él'tet
 S még rendelt pályádon.

Rajtad függ az egész világ tekintete,
 Tebenned csudálják a heroszi királyt,
 Ki Marst is tönkretesz.
 A legfelsőbb polczra érdemed ülteti,
 Halandók sorából nagy jelked már kiváit
 S neved isteni lesz.

Bejártad Galliát győzedelmi fénynyel,
 Több országnak láttad mesterremekjeit
 S hirdetett csudáit.
 Itt nem lelsz tüneményt czifra mesterséggel
 Fogadd azok helyett szívünk érzéseit
 S Keszthely szép pompáit.

Im itt áll a magyar Helikonnak hegye
 Apollónk oltárán áldozatok égnek
 Ma üdvözlésedre.
 «Itt volt Ferencz», Klió ezt márványba tegye
 S átadjuk e napot a nagy örökségnek
 Emlékezésedre.

Keszthely bérczes fejét mi büszkén emeli,
 Ma maeczenásaink mely örömmel telnek
 S édes boldogsággal!
 Egy istenné rózsás ajakkal híreli,
 A magyarok magyar királyt itt tisztelnek
 Honi buzgósággal.

Hát én mit kívánjak néked dicső felség?
 Országodnak ámbár csak egy kiseded porszem,
 Mégis lánya vagyok.
 Lángkarokkal ölelt téged a dicsőség,
 Így jutalmazza azt a valódi érdem,
 Kinek tetti nagyok.

Engem a büntető sors leányságra vetett.
 Gyenge nemem bezárt szoros határába
 Erős bilincsekkel ;
 Királyomért karom semmit nem tehetett !
 Dicső tett nélkül megy bús szívem sűrjába
 Félnék gyermekekkel.

Csak óhajtsd hát múzsám, éljen fejedelmünk
 Nyert diadalmai tündöklő körében
 S ölelje boldogság.
 Éljen vele együtt bajnoki nemzetünk !
 Virágozzék hazánk Ferencz védelmében
 S éljen a szabadság !

HAZAFIÚJ SZÓZAT.

FELSÉGES FERDINÁND KÁROLY AUSZTRIAI CSÁSZÁRI
 KIRÁLYI FŐHERCZEG S A MAGYAR SZENT KORONA
 DICSŐ ÖRÖKÖSÉHEZ.*

1817 május 21.

Mily nagy! — mi dicső! — egy oly kincset bírhatni,
 Melyet majd egy világ szomja s ádáz kénye
 Óhajtoz magának !
 Egy szabad nemzetén szép uralkodhatni,
 Mely térdhajtva hódol bár nagybűszke fénye
 Uralkodójának.

Mi csuda, ha a szkláv retteneti hatalmát
 Annak, ki vas kulcsát bírja békójának
 S tiránnya éltének,

* Magával hozta s felmondotta Dukai Takács Judit kis-
 asszony májusnak 21. 1817. L. Helikon, Keszthely, 1818.

Ki csak úgy tekénti földi birodalmát
Mint gyermekeszközét gyáva játékának
Zsoldját ittlétének.

Midőn egy szabadon fellegező elme
Áldozatot s kedvet tenni törekedik
Zengvén víg dalait:
Akkor a rab, kit zár fogságának verme
Tömlőzének miként törje, tünekedik,
Penészles falait.

Nem nemzet az, kinek nincs szabad törvénye
És baromként igát kénytelen hord nyakán
Szolgafélelmekből.
Nem király az, kinek csak trónus reménye
S nem országa java viseltet homlokán
Koronát kövekből.

Boldog nemzet, melynek van oka királyát
Imádni, a kinek kezéből boldogság
Csergedez népére.
Boldog király, kinek tündöklő országát
Hív szív, nemes érzés és aranyszabadság
Lakja öröme.

Felséges királyi és dicső herczegünk
Legdrágább kincsünknek, magyar koronánknak
Méltó örököse!
De nemcsak koronánk, állhatatos szívkünk
S éltünket és sorsát kedvellett hazánknak
Véle hozzád kösse.

Nem fogják felejtni az erős magyarok,
Mennyi terhek szállnak felséges válladra
S fényes életedre.

Érted emelkednek győzedelmes karok,
Szóitai kard gőzölg parancsolatodra
S száll ellenségedre.

Benned van országok s népek bizodalma,
Személyedben látják földi istenjüket,
Boldogítójukat.

Nálad lesz a béke s nyugalom oltalma
Millióknak osztod majd szerencsésüket
S intézed sorsukat.

Nagy s tündöklő pálya! csak nagy futhatja ezt,
Kinek nagy ősöktől származott szfv s lélek
Sajátul maradtak,
S kit égből eredett nemes érzés éleszt,
Mint egy édesatya kegyvel bánik vélek,
Kik reá bizattak.

Néked jutott e kincs, dicső magyar nemzet.
Az emberiségnek példáját láthatod
Kegyes hercegedben
Hozzád csatolja majd királyi nevezet
S a képzelődésnek világa, mondhatod,
Nem csalt reményedben.

Emelj égre kezét bámulandó magyar,
Dicsőítsd örökre a te halhatatlan
Ferencz királyodat!

Szent törvényeidet ama felséges kar
 Miként védelmezi s kifáradhatatlan
 Munkálja javadat.

Ez hágy oly örököszt néked trónusában,
 Ki atya s tündöklő ősei nyomdokát
 Fogja majd követni,
 S egy aranyszázadot nyit fel országában,
 Égi mód formálja e földi birtokát
 S fog téged szeretni.

Csókd meg a pálczát királyod kezében
 S áztasd örömkönnyel trónusa zsámolyát,
 Kulcsold át térdeit.
 Óh! lásd dicső fiát atya személyében
 S úgy nézd, mint országok fedező gyámolyát
 Fényes érdemeit.

Ki nemcsak a nagyok aranyos pamlagán
 Fogja megnyugtani kegyes tekintetét
 S királyi hatalmát;
 Lenéz, ha a koldus ül durva darócán
 Sejtni fogja nemes lelke emberlétét
 S rá osztja irgalmát.

Ki hát az a magyar, ki örökösének
 Ne esküdné önként örökös hívségét
 S karját nem áldozná?
 Ki tagadhatná meg fényét nemzetének
 S elődinknek hajdan szerzett dicsőségét
 Ki nem szomjúhozná?

Óh nem volt pártütő még soha a magyar
 Nem rejteget nemes melle álnokságot
 S czifra fortélyokat
 S titkon forralt mérge soha fel nem zavar
 Aranyláncczal kapcsolt édes boldogságot
 S fényes trónusokat.

Bízzál hát felséges Herczegünk népedben,
 Kik majdan elődbe buzgón leomlanak.
 Adj áldást fejükre.
 Lángoljon irántuk szent öröm szívedben
 S gondold: hogy *hajdan is magyarok voltak*
 Csak hívek örökre

Zrínyik, Hunyadiak, Kemények, Kinizsik,
 Bátorjak és több hazánk nagy fiai
 Most is ránk intenek.
 Bár vitéz erejük porában enyészik
 Virtust századoknak sűrű homályai
 Soha nem fedtenek.

Csak gőzölgő vérük s elesett testükön
 Keresztül jöhetett honukra ellenség
 S veszély trónusukra.
 Lauruságak voltak ezüstös fejükön,
 Vagy mint rózsás ifjú, úgy hullt a vitézség
 Sírjuk s cziprusukra.

Most is az a bátor és erős szív dobog
 Árpád dicsőséges faja kebelében
 S lelke a régi nagy.
 Most is ereikben még azon vér lobog —
 Érted áldozzák fel a sors veszélyében,
 Mert *Te örökjök* vagy!

A HALÁL HATALMA.

NAGYMÉLTÓSÁGÚ VÁSONKŐI IFJABB GRÓF ZICHY KÁROLY
HITESTÁRSÁNAK, SZÜLETETT TOLNAI GRÓFNÉ FESTETICS
JULIÁNNA ÁRNYÉKÁHOZ *

1817. február 12.

A bölcs, ki ma nagy lélekkel
A naphoz emelkedik,
Holnap gyáva gyermekekkel
Egy sírba creszkedik.
Berzsenyi Dániel.

Rettegve említnek tégedet óh halál
A fényes paloták s gunyhók rejtekében.
A legbátrabb elme ott féltékennyé vál
S egy bánatos érzés támad fel szívében.

Edző fájdalommal hagyja el trónusát
A király s halomra gyűjtött sok kincseit;
Szintúgy fájdalommal hagyja szántóvasát
A szegény s megszokott élete terheit.

Nem retteg a bajnok ellenségeitől
S örömmel övedzi kardját derekára,
De mégis meglepve bús érzéseitől
Illetődve tekint honja határára.

Te vagy a legnagyobb s legfelsőbb hatalom,
Tenedek áldozik itt minden teremtmény.
Tündöklő trónusod gyász, kereszt, sírhalom,
Zsámolyod könnyektől begyepesült fővény.

* Magával hozta s bemutatta Dukai Takács Judit febr. 12. 1817
L. Helikon, Keszthely, 1818.

Rút formában rajzol a festő tégedet.
 Borzasztó a halál száraz csontváz képe,
 Kegyetlennek tartja erős törvényedet
 S elrémül előtted a föld gyáva népe.

Azt mondják, eltéped a hívség lánczait
 S a legszebb frigyeket sem kiméli karod.
 A hatalmas vitéz s nagy bölcs laurusait
 Sűrű fátyol alá egyaránt takarod.

Prédád lőn most nemrég egy bölcs Cornéliánk
 Élete folytának rózsás kikeletén,
 E nem vélt esetet búsan vevé hazánk,
 Mert óh! ki vár telet a szép nyár kezdetén?*

Ékei haladták Bécs népes városát,
 Lelke kegyesség volt e Hérok' leányának.
 Imádtá mindaz, ki ismerte virtusát
 Gróf Festetics dicső *Juliannájának*.

Nincs többé e világ veszélyes térségén —
 A mulandóságnak karjában hervada.
 Udvarunknak ezen gyászos vesztességén
 Koronás királyunk könnyekre olvada.

Boldog, ki így tölti el itten életét,
 Hogy könnyeket áldoz nékie hazája.
 Mosolygva nézheti sírja kerületét
 S nem rettentí a végórának szcenája.**

* A grófné 1789. november 6-ikán született s élete 27-dik évében, 1816. november 18-ikán halt meg. Hat árvát hagyott maga után.

** Igen bizonyos hír volt, hogy midőn az udvarhoz ért a szomorú hír, Ő felsége könnyezve mondott nyugalmat a grófné hamvaira. D. Takács Judit.

Zichy s Festetics név volt rebegő hangja
 S már halhatatlanság derült fel ajakán;
 A por lehullt s ált' ment dicsőült alakja
 A jövődőségnek lángfényű kapuján.

Így hullanak a szép virágok díszei,
 Így enyészünk mi is, de nem múl az erkölcs.
 Azokat felköltik május zefirjei,
 Így él mind örökké a porrá hamvadt bölcs.

Hullasson minden könnyeket, a kinek érző szív
 lakik kebelében, hazánk ezen nagynevű leányának
 hamvaira s lássa a maga erejében s virító korában
 megbízott ifjúság, hogy nem mindenkor az ezüstös
 hajszerű meggörbedett tisztos vén hull elébb sír-
 jának öblébe.

Nem látta a már boldog lélek az életnek szür-
 küld őszét, sem hamvazó telét; eltűnt l s az égnek
 fényözönén karolva fogadák dicsőült ősei. Ő egy
 szánakodó kegyes mosolygással visszatekintvén, várja
 mindazokat, a kiket ittenhagyott s a kik őt elébb
 vagy később követni fogják.

PÁSZTORI ÁLDOZAT.

HORVÁTH ADÁM TÁBLABIRÓ ÚR, HAZÁNK ORFEUSÁNAK
 SZÜLETÉSE NAPJÁN

1817. május 11.*

Felséges pompával kelt a nap sugára
 A nagy Oczeánnak mélységes öbléből,
 A hegyek kékültek s a mezők határa
 Kikelt a bánatos tél sűrű ködéből.

* Magával hozta s bemutatta Dukai Takács Judit kisasszony
 május 21. 1817. L. Helikon, Keszthely, 1818.

A tavaszi zetr fák levelén lengett,
 Violák illattal tölték a levegőt,
 A mézhordó kis méh körülöttük dengett
 S a nyáj ellepte a harmatos legelőt.

Vég kedvvel felugrott Malvina ágyából
 S fejére virágos koszorút kötözött,
 Megmosván képét a patak forrásából
 Innepi köntösben gyorsan felöltözött.

A pásztoroknak már harsog furuglyája,
 Oltárok készülnek a szép ligetekben,
 Örömkialtástól hangzik Göcsej tája,
 Orfeust tisztelik minden énekekben.

Malvína is megyen szeretett atyjával
 Az agg Palemonnal e napot ülleni
 S a többi pásztorok hív áldozatjával
 Nagy Orfeust együtt mennek idvezleni.

MALVINA.

Elfoglalta szívem az örömnék árja,
 Mint e nyárlevelek, ajakam úgy remeg;
 Hogy Orfeust lássam, lelkem alig várja,
 De oh atyám taníts, hogyan köszöntsem meg.

PALEMON.

A mit szíved érez, azt mondjad szóval is,
 Mert a nagy lelkeknek nem kell hízelkedés.
 Az áldozat módját megmondja Alexis,
 Megtanít ő, mi az igaz tiszteltetés.

MALVINA.

Repülj hát Alexis Olimp tetejére,
 Hagyd el Amália gyönyörű ligetjét,
 Kössünk Orfeusnak érdemes fejére
 Koszorút s tiszteljük Apollónk kedveltjét.

Hozd el kilencszavú önmunkált sipodat,
 Kivel büszke Dámont annyiszor meggyőzted.
 Oh hallasd ma velünk ezüstös hangodat,
 Mellyel Fillis szivét hozzád kötelezted.

ALEXIS.

Itt vagyok barátném, már régen hallgatom
 Emez bokor mellől, mint küzdesz magaddal.
 Amott a bérczeket hangra tanítgatom,
 Jere te is oda zengedő lantoddal.

Ott már a pásztorok öszvesereglettek
 S várják a koszorús víg pásztorlánykákat,
 A nagy isteneknek oltárt építettek
 S áldozzák a selyemgyapjas báránykákat.

MIRTI.

Isten hozott Malvin, ligeted nimfája
 És téged Alexis, te híres sipoló.
 Kedves nekünk dalod bájoló nótája,
 Baráti kezet nyújt tenéked Apolló.

ALEXIS.

Készen-e már minden, a mint elrendeltem?
 Ideje, hogy kezdjük már áldozatunkat.
 Malvinnal e napra régen is ügyeltem,
 Hogy átkarolhassam bölcs Orfeusunkat.

MALVINA.

Menjünk már amoda, látom tündökleni
 Pánnak képe előtt az áldozó oltárt:
 Menjünk, menjünk e szent napot megülneni
 És mai víg kedvünk ne esmerjen határt.

MIRTIL.

Amoda, jön Kloe, az ékes szölke lány,
 Én azzal osztom meg eprem s temjénemet.
 Szemöldöke szép, mint az égi szivárvány,
 Neki áldoztam már régen hív szívemet.

MALVINA.

Ne beszélgesd, kérlek, most szerelmeteket,
 Engem is szeret egy fiatal pásztor.
 De ki gondolna ma oly kicsinységeket,
 Úgyis tudjuk, milyen az ifjú életkor.

Nagy nap ez, a melyen Orfeus született.
 Tudod, mely nagy bájjal bír az ő nótája:
 Mídon a sziklákön ő lantot pengetett,
 A vadak szelűden simultak hozzája.

Hazánk előtt becsben vagynak énekei,
 És annak oltárán halhatatlan neve.
 Lauruskoszorúk közt lengnek hajfűrtjei;
 Tiszteletünknek ma ily nagy tárgya leve.

Halljad csak, a minap a Balaton partján
 Egy bölcs, ki tündöklőbb századra általhat,
 Helikont épített Keszthelynek virányán
 S muzsájává tette ott Orfeusunkat.

ALEXIS.

Védje kegyvel az Ég dicső teremtményét,
 Festeticset, ki így szereti hazáját!
 Gyűjtsa meg már kiki áldozó temjénnyét
 S zengjük Orfeusban Helikonja tagját.

Mentek s egy terebély tölgynek árnyékában,
 Melynek tövét kristály csermely mosogatta
 S Flóra alakjait a hegy oldalában
 Harmatos fejekkel lágy zefir ingatta:

Állt egy csinos oltár rakva faágakkal,
 Zöld moha keríté körül faszámolyát
 Térdre ereszkedvén ily kiáltásokkal:
 Éltesd fő Valóság hazánk Orfeusát.

S im mint egy fekete felleg elborítá
 A jóillatú füst boltját az egeknek;
 Lelkeiket csendes öröm vidámítá
 S tetszett áldozatjok a mennybélieknek.

PALEMON.

Végben ment innepünk, hála a nagy Égnek!
 De ti friss legénykék versenyt sipoljatok.
 Jutalmát ítéljük majd az elsőségnek
 S ti lányok mellette verset daloljatok.

ALEXIS.

Jól mondod te kegyes jó atya Palemon,
 Méltó, hogy végezzük e napot énekkel;
 Én is fúvok egyet legjobbjik sipomon,
 De engedd a verset Malvína kezdje el!

(Ének.)

MALVINA.

Óh ti kellemetes ernyők,
 És patakok vizei!
 Ti kietlen vadon erdők
 Magasranyúlt fenyvei!
 Halljátok meg örömünket,
 Szíves óhajtásunkat,
 Hangozzátok kedveltünket
 Drága Orfeusunkat.

PÁSZTORI KAR.

Hangozzátok kedveltünket
 Drága Orfeusunkat!

MALVINA.

Teremjen ékes rózsákat
 Életednek ösvénye.
 Győzze meg a viperákat
 Nagy lelkednek törvénye.
 Mi is hintünk lábaidhoz
 Mezei virágokat,
 Engedd nyert koszorúidhoz
 Mi is tűzzünk ágokat.

PÁSZTORI KAR.

Engedd nyert koszorúidhoz
 Mi is tűzzünk ágokat.

MALVINA.

A barátság aranyláncza
 Vidámítsa éltedet!
 A bánatnak komor ránkza

Ne borítsa képedet.
 Gyászcziprust még ne ültessünk
 Soká Helikonunkra,
 Érdemkoszorúkat kössünk
 Veled dicső grófunkra.

PÁSZTORI KAR.

Érdemkoszorúkat kössünk
 Veled dicső grófunkra.

MALVINA.

Nem fenyeget enyészettel
 Téged egy mohosult sfr,
 Múzsád örök ittlétellel
 S halhatatlansággal bír.
 Élni fog emlékezeted
 A jövődök könyvében,
 Élni fogsz magyar nemzeted
 S barátidnak szívében.

PÁSZTORI KAR.

Élni fogsz magyar nemzeted
 S barátidnak szívében! . . .

A KESZTHELY-VIDÉK LEIRÁSA.

Keszthely! szent természet remekelt csudája!
 Dicsón zenge téged a felkoszorúzott
 Berzsenyinek csuda isteni muzsája;
 S örök tavasz ölel a benned támadott
 Bölcsed lángfényétől.

Engedd, e Nagy után egy kicsiny zenghesse
 Arkádi fekvésed bájos kellemeit
 És olvadt lélekkel hadd idvezelhesse
 E gyönyört alkotó s védő isteneit,
 Keblének hevéből.

Im itt emelkednek Zala sorhegyei
 Fellegekbe nyúló sziklás ormaikkal,
 Itt tartatnak Bacchus örömmünnepei
 S gazdagon megrakott áldozatjaikkal
 Oltárok füstölnek.

A sárgult gerezdek zöld levelek között
 S ért gyümölcsök húzzák a fák sudarait
 S azokból, melyeket Istenkéz ráfűzött,
 Kínálja a szíves gazda szomszédjait
 S egymással örülnek.

Az aranyos napnak költével dolgozik
 A köznép és gyorsan folytatja munkáját;
 Harangszót hall, térdre omol, imádkozik
 S pislogó tűzénél eszi vacsoráját
 Megnyugodt lélekkel.

Itt az elmét nagyravágyás nem fárasztja,
 Sem titkon kiforralt mesterség vétkei,
 Mint hajdan Nagy Sándort — sírva nem fakasztja,
 Hogy mért nem nagyobbak a világ részei
 Gazdag telekekkel.

Emitt az erdőknek sűrű homályain
 Mulathat az érzés s meg nem romlott erkölcs
 És az előkornak őszült várfokain

Szent lelkesedést lel a komolylelkű bölcs
S egy szebb világban leng.

Itt a szép völgyeknek bársonyos keblei,
Melyeket sokszínű virágok leple fed,
Tükröznek a harmat ezüstös gyöngyei.
Az ártatlan kis méh hyblai mézet szed
S kellemes hangon döng.

Másfelől temérdek sík mezők terülnek,
Az aranykalászkok csüggve hajladoznak,
Zöldellő réteken kövér rendek dülnek
S körül a berkekben szárnyasok hangoznak
Bájló himnusokat.

Amott a lapányban felnyúló kis erdő
Ékessége a szívmulattató térnek,
Mellette kékellik a szép langyos ferdő,
Melynek természeti hasznai ígérnek
Nesztori napokat.

Fenek! Benned Pánnak oltár emeltetett,
Pázsitodon hízott göbolyók legelnek;
A mezei élet itt megszenteltetett
S görbített nyakkokkal kevélyen szökdelnek
A délczeg paripák.

Hűvös árnyat vető körtvélyfák állanak
Itt s díszesbbé teszik a terült láthatárt;
Olimp istenei hogyha leszállanak,
Itt kóstolnak rendre ambróziás nektárt,
S tartatnak víg pompák.

Itt csillámlik vize a szép Balatonnak;
 Dagadó habjai mérgöket itt öntik.
 Itt Tihany szikláí magas bátyát vonnak,
 S e Délosz szigetből szirének köszöntik
 Somogy géniusszát!

Györki parton egy domb és azon kápolna,
 Tolongó hullámok mossák oldalait;
 Csendes, mintha azon szentséges hely volna,
 Hol a múlóság letépte fátyolait
 És világi jussát.

Ott egy vár, melyet a meglábolhatatlan
 Időnek vaskarja föld poráig rontott:
 Szigliget! Tégedet ama halhatatlan
 Kisfaludy lantja halhatatlanított
 S léted örök itten.

Ezek fogják körül Keszthely palotáját.
 Pimplai szép vidék! elragadtató vagy.
 Fénysugár borítja e bölcsek hazáját;
 Maecenás lakik itt: gróf Festetics — a Nagy,
 S dicső földi isten!...

SERKENTÉS A MAGYAR MÚZSÁKHOZ.

Mondatott a halhatatlan Festetics György keszthelyi Helikonjában.

Örülj hazám, a köd elszéledett
 Dicső Phoebusz aranyugári fénylenek
 A Helikon initt emelkedett
 A Balaton partján, — virányán Keszthelynek.

A lantoknak ezüstös hangjai
 Szent ömledésekkel s hev lánggal zendülnek

Erdélynek is riadnak daljai:
Ott hegyek, itt Rezi s Tátika rendülnek.

Jertek múzsák, itt vár Athén hölcse,
Vezessen titeket tündöklő nyoma;
Virulj Apoll' szép aranygyümölcse
A tudományoknak megnyílt szent temploma.

Az oltárhoz mi szent hévvel lépnek
Mindég győzni szokott Árpád unokái,
Kedvelői a dicsőnek s szépnek,
A magyarok, — Mars és Apolló szolgái.

Az egyik a szent oltárra rakja
Teremtő lelkének felséges míveit,
Másik hevült kebelével od'adja
Bő értékeiből lerakott kincseit.

Itt jön a nap a fellegek közül
Setét zivatarja megszünvén az égnek;
Itt lett Róma nagy, — így fogta körül
A görögöt fénye a szép dicsőségnek.

Lealázva már ama gúnyolók,
Kik azt állítják, hogy vad nemzet a magyar;
Durvák hát a hazáért harcolók?! —
Oh nem! — mert mindent tud a magyar, ha akar!

A tudomány tehet holdogokat,
Kicsiny az a haza, mely homályba sülyed;
Ő emelhet királyt s trónusokat
S alacsonyságokat tőle messze feled.

Oh múzsaák, ne féljétek a fegyvert,
 Békével van magyar földön lakhelyetek.
 Jer, zengjétek a nemes vérrel nyert
 Hazát és ezt zengjük mi is tiveletek.

Nézzetek túl az ég kárpitjain
 Helikoni társim! — ott az érdem bére
 Kisfaludy dicsőségkarjain
 Halhatatlanság szállt Berzsenyi nevére.

Lelkesedés égi etherében
 Köztük lebeg Horváth, magyar Orfeusunk,
 Mosolyogjunk frigyink szemébe,
 Egy alakban őriz három geniuszunk.

Jertek ti is, nemem Minervái,
 Felemelkedett már a magyar Helikon
 Vezessenek bölcsesség fáklyái;
 Járjatok nálamnál rózsásabb tájakon.

En hazámért keveset tehettem
 Irigység, kajánság üldözött engemet:
 Szenvedtem, hogy nemzetem szerettem,
 De már örömmel törölöm le bús könnyemet.

Elrejtezve Keszthely ernyőjében
 Bölcsébbtől tanulom: élni mint szebb s mint jobb
 S ezt hallom a múzsaák berekjében:
 Nagy a haza s benne *Festetics* legnagyobb!

JÓZSEF CS. KIR. FŐHERCZEG, MAGYARORSZÁG NÁDOR-
ISPÁNJA HITESÉNEK,

HERMINE HERCZEGASSZONYNAK
HALÁLÁRA.

Valjon mit vitt véghez a sors ádáz kénye?
Mért földi gyász Buda királyi városát
Setét fátyolával?
Nagyot s dicsőt rontott kegyetlen törvénye
Látom komor képpel hazánk Geniusát
Eloltott fáklyával.
Sír Buda, sír József! — sírj velök óh magyar!
Hulljon könnyeidnek keserves zápora,
Zokogj érzékeny szív!
Fejedelmi testet im koporsó takar,
Lelke áltment s a nagy égieknek sora
Közt örök éltet szív.
A nagy s bölcs léleknek kettős az élete
Sírján túl öleli dicsőség nimbusa
Mennyei alakját.
Itt koronként éled szép emlékezete
És dicsővé teszi érdeme laurusa
Hajdan földi lakját.
Dicső — s most még dicsőbb Hermine élsz köztünk,
Felséges virtusid vezérlik lelkünket,
Bár tőlünk távol vagy.
Szívében tart másod-királyunk, Józsefünk.
A viszontagságok e bölcs herczegünket
Most mutatják, mely nagy!
Tekintsd a bátor hőst vérengző csatákban
Az erős ott épít nevének Pantheont
Emberek csontjából.

Haza, mely már annyi századok rendében
 Ősi szokásidnak nyugtató ölében

Épen fenmaradtál,
 S noha eltemetni kívántak tégedet,
 Sok írgy nemzetek szomjúzván kincsedet,
 Diadalmaskodtál.

Engedd meg, hogy egy leány szent buzgóságával
 Odajárulhasson gyengéded lantjával

Dicső oltárodhoz.
 Hol Árpádnak annyi derék ivadéka
 Életét letette s lelkes maradéka
 Most is híven áldoz.

Nem engedi ugyan az én gyenge nemem
 Hazámért egy olyan áldozatot tennem,
 Mely vérbe kerülne,
 Sem azt, hogy egy bátor Amazon módjára
 Lelkem az ellenség erős táborára
 Ütvén felhevülne.

Vagy mellemet én is páncélba kötözzem,
 Sisakot viseljek és így megütközzem

Vágván ellenemre
 S oldalamba boszúálló fegyvert kössek,
 Vagy azáltal nyitott vérrel földet fössek,
 Vagy fussak végemre?

Nem! Mert nem is tartom én azt dicsőségnek,
 Hogy ember ontsa ki vérének más embernek —

Hozzá hasonlónak.
 Ámde e szükséges rossznak meg kell lenni,
 Háborúba mindég kellett, kell is menni
 A morcz halandónak.

Mi csuda, ha a tölgy századokig fennáll,
Melyet nem ostromolt az idők vad harcza,
Emésztő ereje ;

Sem belső rút féreg mardosást nem próbált,
Mosolygva nézett rá a szerencse arca
S nem volt bús éjjele.

A nagy lélek nevet az ádáz erőnek,
Feszített mellet tart a sebes nyilaknak
Elfogadására.

Bátran szemeibe néz a vakmerőnek,
Hunyadival büszkén kilép a vadaknak
Letapodására.

Dicsőséges nemzet, nagy valál te hajdan,
A hadak istene ült arczulatodon
Győző paizsával.

Nagy vagy most is, midőn kardod letéve van,
Nagy, ha tömjénezel szentelt oltárodon
A bölcs Minervának.

Téged le nem döntött az frigy kajánság,
Amellyel a magyar önként magát dúlta
Most s régibb időkben ;

Az onokákban is tündöklük a nagyság,
Mely hajdan tündöklött a világbámulta
Nagy magyar ősökben.

Mutasd meg, hogy aki már felső polczon ült
S koszorúkat szerzett izzadt hajfodrába,
Az télben sem hull el.

S földiek gőzétől feje el nem szédült,
Kit érdeme emelt égiek sorába
Élni istenekkel.

Rakd le hát nemzetem, rakd le a korcsokat,
Melyek tán idegen fajról ragadtak rád
Mint emésztő méreg ;

Tanuld becsülni a régi szokásokat
 S anyai nyelvedet, hogy késő onokád
 Mint magyart áldjon meg.
 Ne légy oly fa, mely csak földünk nedvességét
 Szíván kövéríti nevendék ágait
 S árnyát messzeejti
 S amidőn mutatja bő termékenységét,
 Időgen földekre hullatja magvait,
 Honját elfelejti.
 Míg köntöse s nyelve fenn vala Rómának,
 Szabad lelke vívta az ég kárpitjait
 S tündöklött csillaga.
 Bús sírját megásván szép boldogságának
 Az aranyszabadság eltűnt és vállait
 Nyomta a rabiga.
 Jó erkölcs, tudomány igaz becsülése,
 Nemes szív, nagy lélek, erős, vitéz karok
 Tartják fenn a hazát.
 Király és hazafi hív egyesülése
 Így őrzik a felsőbb s szentebb akaratok
 A törvény igazát.
 Boldog, aki tudja hazáját szeretni
 S jó fejedelméért örömmel foly vére
 S büszkén hull sírjába
 Akinek lelke van fényét emelhetni,
 Annak halhatatlan koszorú a bére
 Dicsőbbek honjában.
 Én csak bámulhatom a haza bölcseit
 S a dicső fényt, amely hirtelen elterül
 Keszthely szép térségén,
 Hol a Helikonnak tündöklő bérczeit
 Látom s hevült lelkem szent örömbé merül
 Honja dicsőségén.

A HALHATATLAN GRÓF FESTETICS
GYÓRGY HALÁLÁRA.*

Mi történt? Tündöklő Helikonunk körét
Mély gyász födi s dicső napunk lángtükörét

Jaj! — örök éj borítja.

A múzsák bánatos fátyolba rejteztek
A nyelveket, melyek csak bájt zengedeztek,
Keserűség némítja.

Apolló temploma setétté változott,
Felszentelt oltára széjjelomladozott,

Hol áldoztak papjai,

Középen egy pompás, de gyászkoporsó áll,
Az égi dicsőség körüle alászáll

S gyúlnak szent sugárai

Ezek között eltűnt pótolhatlan kincsünk,
Égi alakká vált dicső Festeticsünk,

Hazánk leghívebb fija.

Eltűnt! — S itt vége lett élte fonalának,
Ott ragyog s érdeme teljes jutalmának

Nincsen már semmi hijja.

A Teremtő őtet nem földi embernek
Alkotá, hanem, hogy példát sok ezernek

Adjon e bölcs élete;

Világítson fénye mint égő gyertyának,
Mutassa, mit hozhat egy haza fiának

A haza szeretete.

Felkent királyjához vonzó igaz hűség,
Honi nyelv oszlopa s a fényes dicsőség

Nem koszorúzna ilyent?

* Történt ezen nagynak örökké kora halála 1819. ápr. 2-án.
Horváth.

Homállyal nem fõdi õtet semmi idõ,
 Szent hévvel említi majdan a jövendõ
 Mint egy volt földi istent.

A messze századok tudják az érdemet
 Megítélni, mely most a sok gyenge szemet
 Fényével vakította.

S ily nagy alakunknak kelle érni végét,
 Ki a tudományok derülõ szép egét
 Erõs vállal tartotta.

Festetics? — Te a legdicsõségesb magyar,
 Téged is a földnek híves boltja takar
 Mint egy gyáva halandót?

Téged is, nemzetünk egyetlen példáját
 Elragadt a halál tõlünk mint prédáját,
 Mint földet s földbevalót.

Ellankadt karod honjáért már nem vív,
 Nem buzog a nagyra s dicsõre termett szívb
 Ama hideg kebelben.

S hát így hal el a bölcs, kit félvilág bámult
 És aki érdemmel ezreket felülmúlt,
 Így mehet-e semmibe?

Nem, nem! Mulandóság! — itt hatalmad nincsen.
 Nem tartja e dicsõt karod rabbilincsen.

Nem döntöd fel porában!
 Él õ — csak testének szünt meg háborúja,
 Virít örökléte gyémántkoszorúja

A haza templomában.
 Mint az esti csillag, úgy nyugodott õ el,
 Mely ismét elõljön a hajnalszellel
 S fénye egünkön remeg.

Feléledett vére fiának erében,
 Nagy lelke akinek fennmaradt lelkében,
 Így Festetics nem halt meg!

AZ ÉN LAKHELYEM.

Egy csendes kalibám itt, hol a szép Rába
 A virágos rétek partjait locsolja,
 Tőled, szent természet érzése, hiába,
 Szívemet semmi tárgy másfelé nem vonja.

Távol a nagyvilág fényes lármájától,
 Félrevonva annak csábító gőzétől,
 A hízelkedőknek menten csapatjától,
 Nyugodtan sok veszély ragadó törétől:

Itt élek csendesen és megelégedve;
 Nagyravágyás mellem soha nem dagasztja.
 Nem ér sem nap, sem éj békételenkedve
 S panaszokra számat semmi sem fakasztja.

Ha szívemet éri bánat avagy öröm,
 Csak némán hullatom keblembe könnyemet,
 Kirendelt sorsomat békével eltűröm
 S enyhülni érzem mindenkor terhemet.

Kis kertemnek híves árnyú fái alól
 Gyönyörködve nézem mint nőnek a plánták;
 Százszor jobbízűet eszem én azokból,
 Mert tudom, hogy önnön kezeim munkálták.

Oh, mily édes akkor nyugalma lelkennek,
 Ha tisztemből semmit elmúlni nem hagyok;
 Kellemes körében kis házinépemnek
 Érzem, hogy feleség s édesanya vagyok.

Igy élek itt s íme időmet így töltöm,
Kies Paly tebenned zengem el énekem;
 Amit az esztendő ád, rendre elköltöm,
 Kevés, de elég az s minék is több nékem!

FÉRJEMHEZ.

Jer múzsa, ki eltávoztál
 Mióta megváltozott
 Sorsom Hímennek állandó
 S buzgó tömjént áldozott.
 Oh térj vissza, hozd lantomat,
 Hagyd meg örömszengését,
 Hadd köszöntse szívem azt meg,
 Kinek adta hűségét.

Ma érem itt legelőszér
 Nevenapját férjemnek
 Oh bár mindig ily öröm közt
 Lássam napját éltemnek!
 Soha-soha meg ne bánjuk,
 Hogy örök frigyét tettünk:
 Ne felejtjük, hogy egymásnak
 Boldogítói lettünk.

Mit kérjek, mi felülmúlja
 Sorsom aranybilincset?
 Van hívem s megelégedés,
 Bírom hát a föld kincsét;
 Mégis hatalmas Istenség
 Szívem az egyért rebeg:
 Hogy midőn ő, én is azon
 Egy órában szünjek meg!

SÓHAJTÁS AZ ELMÚLT IDŐ UTÁN.

Eltűntél, el s ah örökre tűntél
 Gyönyörrel telt kora szép életemnek.
 Hányszor édes örömöket szültél
 Szent lángokra felhevült keblemnek.

Boldog idő, mikor még virágok
 Ékesíték barna hajfürtimet;
 Nem szoríták a terhes aggságok
 Határ közé akkor örömmimet.

Szép aranykor, elvesztél te nékem
 És én szintúgy elvesztem tenéked;
 Nem jössz vissza tüzelni énekem
 Én sem oda, ahol ragyog széked.

Elváltunk hát örökre s képei
 Volt létednek emlékeztetnek rád.
 Koronnak is vannak örömei
 Hát így Isten! — Isten már tehozzád!

MALVINA

Ninája bölcsőjénél.

1823.

Elfelejttem az időknek
 Kedvetlen fordulását,
 El a komor esztendőknél
 Sokféle vad csapását.

Békésebb szívvel szenvedem
 A havas zordon telet,

Édesebb reménnyel biztat
A gyönyörűbb kikelet.

Nékem majd szebben feselnek
A pünkösdsnek rózsái,
Már is édesebben folynak
Életemnek órái.

Hogy ártatlan angyalképed
Ölemből mosolyog rám,
Boldog jövődöt képzelek
Tebenned kis Náncsikám.

Te vagy mulandó életemnek
Ragyogó lángcsillaga,
Ártatlan lelkedben fénylik
A nagy Istenség maga.

Óh, vezessen mindig karon
Az égi fő intézet,
Hogy a világ mérgeiből
Kiszívhasd a színmézet.

Ha majd az ég felnevelend
S az emberkort eléred,
A jót, rosszat ha tulajdon
Elméd által itéled:

Vigyázz! s úgy állj a vesztedre
Vágyóknak ellenében,
Mint a magasra nyúlt szikla
A tenger közepében.

Mely, ha a dühödt szélvésznek
 Mutatják hatalmukat,
 Megbízott erejében csak
 Neveti a habokat.

Vigyázz s kiszabd lépésidnek
 Előre már a határt.
*Mert a leány olyan virág,
 Melynek egy szellő is árt.*

Teéretted, kedves gyermek,
 Előre mint rettegek,
 Mert köztiünk s nem az Orcusban
 Laknak a szörnyetegek,

Kik az ártatlanság előtt
 Titkos töröket hánynak
 S édeni szép boldogságát
 Fel nem dúlták már hánynak?

Ha kiforradt mesterségek
 Célja kényük szerint lett,
 Kicsúfolódva nevettek
 Gyász áldozatjuk felett.

Ezer zavaros kétségek
 Dúlják szívem érzését,
 Ha nézem e földi éltünk
 Szomorú rendelését.

Itt legszentebb barátságot
 Egy irigy kéz selforgat,
 Egy fellobbantott haragtűz
 Ézrekből is vést onthat.

Itt az is csak a sors rabja,
 Aki koronával bír ;
 Igazi csendes nyugalmat
 Nem adhat más, mint a sír.

Mégis miként keseregjük
 Abba szállt kedvesünket,
 Csak ritkán felejthetjük el
 Gyászos veszteségünket.

Sírok Náncsim ! ha a halál
 Semmisíti termeted ;
*Sírok, — ha élsz s egy méltatlan
 Karján hervad életed.*

Csak teéretted aggódom,
 Érted, kedves életem,
 Teérted hullnak könnyeim,
 Amíg tart lehelletem.

Igy hát az örök végzetek
 Bármiként fordulnának :
*Csak keserű pohár hére
 Egy érzékeny anyának.*

RÓZSABOKROMHOZ.

(Ninám neve napján 1822.)

Szép rózsabokor, mely a boldog lánykának
 Virultál, viríts most mint édesanyának.
 Nyisd meg illatos kebled !
 Előbb születésem helyén dajkáltalak,
 Itt csendes ablakom alá plántáltalak
 S örömöm közös veled.

Amint te nyíltál, nyílt élttem tavasza,
 Mosolygva vártam, hogy majd veled hervassza
 El az idő kellemem.
 Úgy lett! Lehullottál, a tél elborított,
 A kellemes tavasz ismét megújított —
 Téged . . . de engemet nem! . . .

Ah de adott nékem ily ékes bimbókat,
 Majd agg élttem körül szépen virulókat
 S ujonan megifjodom.
 Ma legszebb nyílásid koszorúba fűzöm,
 Kedves Ninám szőke hajfodrába tűzöm
 S csókomat reá adom.

Rózsákkal telt legyen, kedvesem, életed,
 Jóság, virtus legyen minden lehelleted, —
 Ez van szülődnék szívénl
 Oh Ninám, légy olyan, minék óhajtalak,
 Hadd érezzem azt, hogy boldogítottalak —
 S ki lesz boldogabb, mint én!

JULISKÁM HALÁLÁRA.

1829.

Boldog, boldog idők! hová repültetek?
 Képzelt aranyvárak, hát mind ledültetek,
 A semmiség öblébe?
 Mikor karjaimmal még ölelhettelek,
 Amikor enyémmek még nevezhettelek:
 Reményim tükörében . . .

Azt véltem, kedvesem, hogy felnevelkedel,
 Előre láttam már, miként törekedel
 A jobb lelkek pályáján.

Azt véltem, agg korom támasza majd te lész,
 Jeges ágyom mohos völgyébe is te tész
 Életem végóráján.

S majd ha ezüst szálak fedik atyád fejét,
 A reszkető inak elfogyó erejét
 Szeretete pótolja
 De hajh! eltűntek a gyönyörűbb képzetek
 Helyébe fájdalmak, epesztő rémzetek
 Csoportja egymást tolja...

Mint a rózsabimbó, ha jön a kora dér
 Haloványodott fejét lehajtva véget ér
 Illatozó kebele:
 Téged tavaszodon fagyalt vad szellete,
 Előle alkotód dicsőbb lehellete:
 Lelked mennybe repüle.

Jajgatok, te intesz, de nem hogy elmenjek,
 Hanem mint te, én is oly ártatlan legyek,
 S olyan lehessen bérem.
 Te légy hát vezetőm, én t'éd nem lehetek:
 Téged már dicsőbbé tettek a végzetek
 S létedet fel nem érem.

Engedd, hadd mulasson lelkem emlékeddel,
 Megjelenek kedves! gyakran testvériddel
 Menyasszonyi ágyadnál:
 Mágnesi erővel hűz ég s föld engemet
 Ott is, itt is látom az én kedvesemet
 S némulok e scénánál.

REJTETT SZÓ.*

Egy tisztelt atyafinak áldozva.

Amivel Apolló múzsáit mulattatta,
Ha jó hangja volna, majd idvezelnék;
Vágd el fejét s rejtve megtalálod alatta
Nevét annak, a kit illethetne az ének.

Ki mára jót óhajt, az egész mesterember,
Asszonyokkal vagyon többnyire néki dolga,
Vágd el a derekát, akkor is mesterember,
Ha házod fedele romlik, szükséges dolga.

Ó-testamentomban keresd a másik nevét,
Nagy vitézre találsz, noha csak szoknyás nemű;
Esmérd el hát őtet s idvet óhajtó szívét,
Ki így fr és érez, élj te derék érdemű.

AZ ÉN SORSOM.

Megesküdött még bölcsőmnek
Legelső ringásánál
A sors, hogy majd jövendőmnek
Kaczag bús homályánál.
Úgy látszott, hogy virágkorom
A gráciák ápolták,
De viruló szép hajnalom
Már fúriák gázolták.

* Megfejtése: Apolló múzsáit mulatta: lanttal, fejét vágva lesz: Antal. — A mesterember: takács, derekát vágva: ács. — Az ó-testamentombeli név: Judit, ki vitézül levágta Holofernest. D. T. J.

Egyfelől égi zengzetek
 Bájló harmóniája
 Fogott körül s a képzetek
 Istenesült hazája,
 A midőn meglátni vágytam
 Parnassz ékes rózsáit,
 Széjjeltépte s ah! mit láttam,
 Kharibdisz rút csudáit.

Utóbb Ámort, ki isteni
 Erőt is győz ijjával,
 Küldi tüzzel vetekedni
 Egy ártatlan lánykával;
 Tudjuk, a szív ösvényei
 A gyengéket mint viszik,
 Míg az észnek törvényei
 Azt bölcsebbé nem teszik.

Deli termet, rózsás ajak,
 Két szép szemek mint a tűz,
 Pelyhedző bajs, selyem hajak
 De könnyen rablánczra füz.
 Ez ideálja lelkemnek,
 Melyt magának teremtett,
 De csak üres képzetemnek
 Árnya volt — semmivé lett . . .

Félájultan keseregtem
 Csalatott reményemet.
 Egy lelkes kép állt mellettem
 S általkarolt engemet.
 Elborzadtam látására
 Ő szeliden mosolygott ;

Keservem oszlatására
Kart s győző kebelt nyitott.

Jer, mond, kedves áltvezetlek
Az életnek pályáján,
Szeress úgy, mint én szeretlek —
S megpihentem hű karján.
Határozott czéllal léptem
Himen szent templomába
S mennyei áldást szemléltem
Lábom minden nyomába

A sors látván, hogy trucczára
Ott is, hol nem akarta,
Fáradt szívem ért nyugtára :
Csakhamar felzavarta ;
Éltünk egy szebbik lánczszemét
Izról porrá szakasztá,
Ápolt virágunk kellemét
Kebünkön elhervasztá.

Kedves Juliskánk eltűne,
És dicsőbb alakká vált ;
De jaj! örömünk is szűne
S vele sírjában leszállt.
Szívéhez édes atyjának
Ez leginkább ragadott,
Mellette gyászos ágyának
E szavakra fakadott :

«Kedves árnyék! nemsokára
Meglátlak majd honodban.
Siet életem fogytára
Veled nyugszom sírodban».

Még másod év nem telle el,
 Négyünket megölelve,
 Hogy egy csendes lehelettel
 Tőlünk végbúcsút veve.

Itt ülök most sirok között
 Cziprusok árnyékában;
 Győzött a vad sors, ah! győzött,
 Eped szívem kínjában.
 Itt egyedül elhagyatva
 Sorsom zúdult tengerén
 Nyugalmam dúlva, szaggatva,
 Ki oly áldozat mint én?

Az egek is sokallják már
 Ily sok szenvedésemet,
 Mintegy pótolni akarják
 Sajnos veszteségemet
 Sorsom sivatag pusztáján
 Előttem egy hív barát,
 Részvét ül nemes homlokán,
 Szemem benne védőt lát.

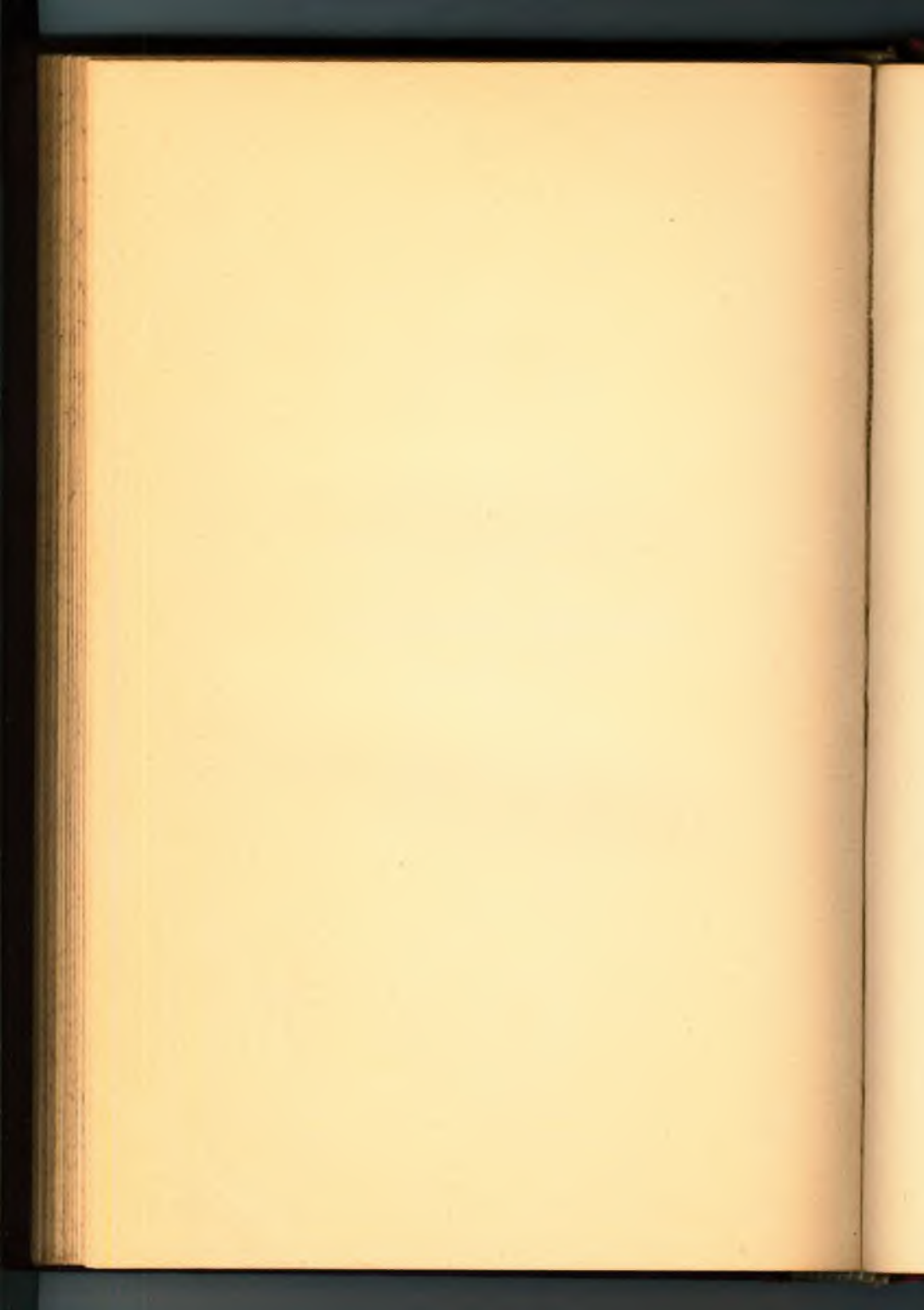
Így szólt: «A bú özvegyötri
 Váltig immár szívedet,
 Itt van a mell! itt nyugodd ki
 Eddig viselt terhedet».
 Engedd meg oh! dicső lélek,
 Hogy keblére hajoljak
 S tehelyetted amig élek,
 Csak őnéki hódoljak.

Bocsásd meg, hogy ily érzésnek
Virága nyílt sírodon
Szívem — s czélja a végzésnek
Legkedvesb barátodon.
Sors, ha még most sem nézheted
Édes enyhülésemet,
Elődben vetem s viheted
Boldogabb reményemet.

Feldúltad már reggeletem
Illatos virágival,
Dúld fel, ha tetszik, deletem
Gyenge napsugárival.
Lesz majd oly hely, hová nem fér
Mérgednek dühössége:
Egy csendes sírral fel nem ér
A világ dicsósége.

III.

PRÓZAI MUNKÁI

DUKAI TAKÁCH JUDIT ÖNÉLETRAJZA.

Született 1795-ik esztendőben kisasszony havának 9-ik napján, édes atyjának ősi fészkében Dukában, Vasvármegyében.

Szülői Dukai Takách István és Múzsai Vittnyédi Terézia valának, a kik is őtet, egyetlen gyermeke lévén, különös gonddal és szorgalommal nevelték s nemét illető minden szükséges tudományokra megtanították. Őbenne a természet látszott meghaladni a mesterséget, a melynek ő valóban édes gyermeke is vala, ez kóstitotta meg véle még gyermekkorában a poezisnek mennyei nektárját, a nélkül, hogy ő maga is tudta volna, mit mivel, vagy minek hívják azt, a mit ő ír. Egykor édesatyja otthon nem lévén, édes anyja pedig betegen feküdt, azon való keservében veszi tollát s ezen sorokat írja az előtte könnyeitől elázott papirosra:

Ellankadok, elhervadok,
Nem tudom: mi talál;
Tán végemhez közel vagyok,
Leszakaszt a halál.
Mindegy, úgy is meg kell lenni,
Mit akar az istenség,
Oh mi határt nem szabhatunk,
Gyenge az emberiség.

Ez tehát a legelső és születési köntösében levő versecske. Midőn éppen tollát le akará tenni, be-

toppant édes atyja, a lányka megijedt s engedelemért esdeklett, hogyha tilalmas dolog ez, ő többé cselekedni nem fogja; édes atyja látván a verset, elbámult s a helyett, hogy őtet megdorgálta volna, édes atyai csókok között bátorította és sokféle ajándékokkal serkentette még többeknek az írására. Megörülvén Judit, hetenkint több-több versekkel kedveskedett lelkes édesatyjának s így a gyakorlatban megjelent jó barátokat a forte piano édes zengzete mellett a poezis ártatlan örömeivel s önnön munkálta énekekkel mulattatta.

A hír csakhamar közönségessé tette ezen ujságot, s Horváth József Elek mostani kaposvári professzor úr volt a legelső, a ki a mi kis poetriánkat nyájas levelezivel megtisztelte s néki baráti kezett nyújtott s írigyei s gáncsolói ellen, a kik is számosan találkoztak, hogy tudniillik nem asszonynak való a verselés, védelmezte és bátorította. Kevés idő múlva sokaknak becses barátságával dicsekedhetett ő, a kik őtet részint személyesen, részint pedig leveleik által keresték meg. Tisztelendő Kresznerics Ferencz, kir. oktató, most sági plébános úr és Tatay János, szombathelyi volt professzor, most lövei plébános urak válogatott könyvekkel segítették szép bibliothekájokból olvasás végett. Vég nélkül szerencsössé s a poetai pályán bátorrá tette őtet ama világszerte esmeretes nagy Kazinczynak levele, melyben néki a többek között ezt írja: «Ne rettegje a kisasszony azt a vádat, hogy a mely leány verset ír, nem lehet jó feleség, jó anya, jó asszonya a háznak. Így ítél a közönséges ember mindég». Ez neki isteni szózat vala s egészen meggyőzte őtet arról, hogy kötelessé-

geinek minden megsértődése nélkül folytathatja a természet által neki felnyitott szentséges poetai ösvényt.

1814-dik esztendőben személyesen meglátogatta báró Wesselényi Miklós ő méltósága, Pataky és Döbrentey Gábor urak társaságában, midőn a mesztermívek hazájából, a szép olasz földről való utazásokból visszatértek. Ugyan tek. Döbrentey Gábor táblabíró s prov. comisárius úr hasznos néhány darab könyvekkel megajándékozta s levelezésben is szép útmutatásokat közlött. Ezek voltak Tatyval, a kik neki poetai nevet adtak s csakhamar az egész poetai világban Juditból Malvína lett, melylyel ő mintegy megtiszteltetéssel mái napig is él. Hogy ő ezen derék férfúnak mely sokat köszönhet, hálájának bizonyága az Erdélyi Muzeumban levő epistolája.

Felső- és alsó-surányi gróf Zsigray József, cs. és kir. aranykulcsos és belső titkos tanácsos stb. ő exczellenziája megalázta magát comtessével együtt Malvínának látogatására s kegyes engedelmet adott neki, hogy ötet s nagy érdemű grófnéját Ivánczon kézcsokolásával megtisztelhesse, melyet ez a legnagyobb szívbeli buzgó örömmel teljesített is.

Századok jönnek s mennek az örökkévalóságnak feneketlen örvényébe, míg egy oly férfiú tündöklik a magyar égen, mely fénnel nagyméltóságú Tolnai gróf Festetics György cs. kir. aranykulcsos stb. exczellenziája fénylett. Hogy ezen nagnak hasznos intézeti s nemzeti pompás ünnepei tartásában, mennyire volt részes, s mit tett ezen választott helikoni poetria, azt a «Keszthelyi Helikon» s más tudományos nyomtatványokból olvashatni.

Itt volt szerencséje személyesen megismerkedetni ama szerelemnek egyetlen bájos éneklőjével, a dicső Kisfaludi Kisfaludy Sándor táblabíró úrral, a ki őtet akkor kijött Hunyadyjával ajándékozta meg. Nemkülönbén Orfeusszal, a régi üstökös magyar Horvát Ádámmal, a ki is barátsága zálogául magyar Magógiát nyújtotta s egész haláláig véle levelezést tartott. Szembe volt itt a már úgy is rég esmért s véle szoros vérséggel öszveköttöt magyar Horáczzal, ama koszorús Berzsenyivel, a ki őtet verseivel s egy felséges epistolával ajándékozta meg. Úgy szerencséje volt a »Hazai és külföldi Tudósítások« szerzőjéhez, tek. Kulcsár István úrhoz, a ki őtet egy igen jól talált képével ajándékozta meg. Hasznos esmeretség volt részéről a nagy tudományú férfiú, főtiszt. Ruszek József, hahóti apát és keszthelyi plébános úrnak barátsága, nemkülönbén hazájától már több izben koszorúkat nyert szerencsés író, tiszt. Horváth András, téthi plébános úr több észrevételekkel segítette és sok más nagy hazafiak, a kik itt méltán helyet érdemlenének, de nem akarván hosszas lenni, elhallgatom.

Tekintsünk egy kevésbé Malvínának polgári életére is. Őtet a Gondviselés a boldog közepszer ölébe helyeztette, ártatlan örömök közt mint a fűрге méh repkedett kerti virágjai közt, nem tudván, mi a bú, mi a keserű, mindaddig, míg virtuosos édesanyját a kegyetlen halál, életének legszebb idejében karjai közül ki nem ragadta s azon örömet földig lerontotta, hogy nevelésének tökéletességével édes anyjának örömére lehetett volna. Ez valóban nagy seb volt s oly hiány, melynek ki-

pótlására csak egy oly atya volt képes, mint a minőt Malvínának rendeltek a nagy egek. Így tehát felnevelkedvén, mint anya nélkül való leány, de egy ily atyának kormányja alatt, bátran kiléphetett a világnak veszélyes habokkal hánykodó tengerére, melyen ő valóban szerencsésen is járt s oly öröm oly boldogság között töltötte ezen egész életben csak egyszer viruló ifjúságnak korát, hogy visszapillantani nem pirulhat s ha még egyszer kezdetné életét, szebb pályát a voltnál magának nem választhatna.

Az asszonyi foglalatosságok között fonyás és varrás az ő legkedvesebb munkája, verseinek is nagyobb részét rokkája pergése mellett írta; a szabóknak nem patrónája, mert minden öltözetjeit önnön kezei készítik. Ez nem úgy említettik, mint dicséret, hanem csak annak bizonyosságára vagyton itt, hogy az asszonyisággal s annak foglalatosságaival a poézis hadat nem visel.

1818-ik esztendő volt az, melyben épen születése napján Himen rózsalánczai közé keveredett s Geöndözt Ferencznek örökös hűséget esküdött. Örvendetesebbé s nagyobbá tette ezen egész életében legnevezetesebb napját az, hogy a feljebb már említett nagy Festetics György ő excellja helikoni múzsáját ezen a napon egy pár ritka szépségű tarka lovakkal ajándékozta meg.

Így él ő már tizedik esztendeje a csendes házi életnek édes örömeivel, felsőpattyi magányában, a Rába susogó folyásánál, távol a nagy világ gőzétől, magát egészen az övéinek áldozva, mint boldog feleség s négy leánykának szerencsés édesanyja.

EPISTOLA

NAGYMÉLTÓSÁGÚ GRÓF TOLNAI FESTETICS GYÖRGYHÖZ.*

1817. február 12.

Gyakran zengeti itt Árion énekét
 A hold fénye alatt gerjedező vizen.
 S nézzétek, hol ama már feketült falak
 Látszanak, menedékváratok ott vagyon;
 Ott vár titeket egy bölcs s kebelébe zár
 Egy nagy férfi, kinek lelke perikleszi
 Századnak született s a ki virágkorát
 Rómának ragyogóbb színre deríténé.
 Berzsenyi Dániel.

Szent tűzzel borulok le hazámnak zsámolyára,
 imádva tisztelni egy nagy méltóságot, a kit nem a
 mellen függő üres érdemjegyek s pusztá hang-
 tok tettek nagygyá, hanem azok a felséges s az
 emberiségnek legfőbb pontjáig ható nemes csele-
 kedetek melyek már egész hazánknak határit há-
 mulandó fényözönnel borították el.

Kegyelmes Gróf! megengedted, sőt kegyesen
 méltóztattál velem parancsolni, hogy én is ezen
 nagy s emlékezetes napon, melyen a mi dicsősé-
 gesen uralkodó felkent koronás fejedelmünknek
 születése napját hazafiúi felhevüléssel s tündöklő
 pompával ünnepled, megjelenjek. Íme itt vagyok.
 Megfelejtkezvén erőtleniségemről, vakmerővé let-
 tem gyenge lantomat a feledékenységnek mohából
 elővenni.

Buzgón leomlok a hallhatatlanságnak étheri szár-
 nyán lebegő nagy lelked előtt s örömmérsékektől

* Irta s magával hozta Dukai Takách Judit, febr. 12. 1817.
 Helikon, Keszthely, 1818.

elfogott szívvel teszem le lábaidhoz ezen virágkoszorúmat, melyek magános ernyőimnek sűrű homályából általad, Nagykegyelmű Gróf, a Keszthelyi Helikon virányos oldalába tétettek. Valamint a rengeteges pusztában termett vad fa bevitetik a szép ízléssel munkált kertbe s ott a kertésznek gondossága mellett nemesebb oltovánnyá változik: így lesznek az én mezei kék virágjaim helikoni nefelejesekké, midőn azoknak levelein már sok nagy tudományú férfaink által egekig emelt Festetics név tündöklök.

Te valódi nagy magyar! Attila gőzelgő vérének dicsőséges fajzatja! A kényes ízlés és mesterség még nem tudta annyira vinni remekjét, hogy tégedet Páris, London és Bécs milliomoktól csudáltatott pompásan ékeskedő falai közé zárhatott volna. Nem választál Te magadnak lakhelyül tulajdon hazádat megvetve ezer ostromokat kiálló tengereken épült városokat, megmaradsz hazádnak kebelében s bölcs szemekkel nézed a természetnek mesterségtelen gyönyörű csudáit. Tenger Néked a hullámokkal játszadozó kék Balaton, melynek tajtékos habjai Keszthelyednek nyugalmas partjait csókolgatják s Neptúnja egyedül Néked áldozik. Innét árasztod széjjel jótéteményeidnek özönét; innét nyúlnak ki a Te boldogító karjaid országunk minden részeire. Mert nagy lelkednek különb-különbféle bölcs találmányi nem egyebek, mint embertársaidnak boldogításukra czélozó eszközök: csak az egy Georgi-kont említvén, mennyi hasznos tudományokat s az élet módjához legszükségesebb tapasztalásokat gyűjtenek itt magyar, sőt még erdélyországi ifjaink is. Mennyi örömkönnyek hálálják Nagyméltóságú

Kegyelmes Gróf ezen nemes tettetted, mennyi sok esztendőknék terheit hordozó őszült atyák vallják rebegő ajakkal, hogy Te, óh! Te valál gyermekük boldogtója. Még ez nem elég. Határtalan a Te nagyraszületett lelkednek pályája s valamint a fellegekben merengő sas hiába próbálja a föld színen repülését, könnyű szárnyai nem engedik neki a föld porát szemlélni: így lengesz Te egyik dicsőség templomából a másikba, hol az emlékoltároknek tündöklő szobrain nagy neved már megörökölt.

Örvendj édes nemzetem! lehullott már az a kemény vád szenvedő vállaidról, mellyel az idegen műveltebb nemzetek illettek tégedet, hogy durva a magyar, érezni nem tud s egyébre nem alkalmas, mint kardcsattogás és kegyetlen vérontásokra. Szélyednek már literatúránk egéről a sűrű fellegek, kiemelték hazánk nagy férfiai ezer gátoknak ellenük vetett győzhetetlen hív karjaikkal nyelvünket a régi setétség vasszázadjából.

S Te, Nagyméltóságú Kegyelmes Gróf! kiderült vidám homlokkal nézed ezen kellemetes változásokat, de általlátván azt is bölcs elméd, hogy csak olyan a literatúra mécenás nélkül, mint a virágok ezer nemei napfény nélkül, melyek kinyitják ugyan balzsamos kebeleiket, de mindaddig bágyadt halaványság ül leveleiken, valamíg nekik Phoebus aransugarai külön-különbféle színeket nem adnak.

Te a tudományoknak és műzsáknak halhatatlan barátja! a Te pártfogások alól mosolyogva nézik ők az ellenük fölfegyverkezett pórsereget s vígan éneklék mecenási tetteidet az általad emelt Keszthelyi Helikon szent árnyékában. Engedj meg, Nagyméltóságú Kegyelmes Gróf, hogy egy leányi alak

zengi dicső nevedet, — de hiszen *szabad az én nememnek is forró kébellel szeretni hazáját* s mindazokat imádva tisztelni, a kik annak boldogítására magukat feláldozzák.

Igy tehát ezen idegyült hazám Flaccusai közül, nevezetesen pedig Kisfaludy és Berzsenyi, mint literatúránk erős oszlopai közül bátran és egy nemes büszkeséggel mondom más nemzeteknek, hogy mi is már haladunk a szebb érzéseknek rózsákkal telt útján, nekünk is vagyon Mecenásunk és ezt hangoztassa velem minden, a kinek igaz magyar vér foly ereiben:

Hazánk boldoguljon!

Keszthelyi Helikonnak virágozzék!

Festeticsünk éljen!!

AZ ISTENEK ÜNNEPE KESZTHELYEN.

Midőn az ifjú gróf tolnai Festetics László és hitese, herczeg Hohentzoller Jozefa Bécsből Keszthelyre megérkeztek 1817. eszt.

Jupiter, atya az isteneknek, összehíván az isteniség karát, ünnepet hirdet. Ez hol tartassék, vetélkedve tanácskoznak. Némelyek oly templomban kívánák az ünnepi gyülekezetet, mely minden istenek tiszteletére van emelve. Neptunus kérkedvén vízi birodalmában, fellengős hangon magasztalja Balaton kellemeit s az ünnepet egyáltalában annak partjára kívánja rendeltetni. Ennek ellene mond Apolló s méltóságos tekintetet vetvén az istenekre imigy szóla: Építe itt istenekhez illő helyet egy legdicsőbb férjfiú, kinek nevén hatalmat nem vehetnek sok századoknak változó romlásai. Míg itt a nap kelend az égen, míg a természet

folytatja maga rendét s a semmiségnek öblébe vissza nem omlik, mindaddig fényleni fog neve s tetteinek örök Pantheonja. Ennek pártfogása és ápolgatása alatt áll itt a Helikon hegye; múzsáim vígan énekelnek ott templomom körül. Jertek tehát égi társaim s mindnyájunk feje, hatalmas Meny-dörgő! Alázd le magadat szép hegyemre, magam s mindenem szolgálatodra léssen. Add ott értésünkre, mi tárgya s oka mai ünnepednek.

Juppiter, ki az ő mindenható dicsőségének tündöklő trónusából csak komoly tekintettel hallgatá a vetélkedőket, Apollónak mind előadását, mind ajánlását kegyes szívvel vevé és elfogadván fellépe az istenek seregével a keszthelyi kies Helikonra s beszédét nagy méltósággal imígy kezdé: Mi ugyan halandók társaságába nem szoktuk avatni magunkat, kik azoknak kormányozói s fő uralkodói vagyunk, annyival kevésbbé ünnepet ülni egy agyagból formált embernek, de ha a halandót mennyei virtusok ajánlják, már akkor közelst hozzánk s néminémű részt vevén isteni tulajdonságunkból megérdemli társalkodásunkat, meg azt is, hogy odahagyván mennyei dicső székünket ilyennek e földön ünnepet szenteljünk. Ime ilyen gyönyörű, ilyen érdemes két alakot állítok most előtökbe, ámbár ezeknek külső formájok emberi, de valamint a halhatatlanságnak örök képét a gyenge szemek elől egy kárpit rejti, úgy ezen emberi test isteni nagy lelket főd.

Ezen dicső teremtményeknek tulajdonképen ugyanitt vagyon hazájok, de midőn a fagyalaló tél ezen szép tájt minden kellemeitől megfosztja s a természetet elszomorodva, mintegy kihalva szem-

lélik ezen égi származatok, elköltöznek innen a főváros roppant falai közé, hol ugyan a természet mennél együgyűbb, annál bájolóbb kellemit fel nem lelik, de a nyár díszeit a mesterségek, a remekművek s az emberi fenkelt eszességnek bölcs találmányi pótolják. Im most újra virulni látván hazájokat, odahagyák az idegen földet, mely bár ezer piperékkal büszkélkedik is, tovább nem tartóztatá honjoktól; s ime, hogy ezen helyre, melyet az istenek is inkább kedvelnek, csakugyan visszatértek, valódi oka mai ünnepemnek.

MERCURIUS. Én mint istenek postája mihelyest észrevettem e szép vándoroknak megérkezését, szárnyas lábaimnak ritka sebességével nyomban előttem termettem, mennyei nagy úr s parancsolatodra öszvehívám az isteneket, hogy illendően fogadják ezen hozzájuk hasonló halhatatlan személyeket, ámbár kik legyenek, magam sem tudom, de bizonyára nem szentségtelenek, különben itt, hol a Helikon vagyon, lakást magoknak nem vennének. Igaz ugyan, mint mondád, csak nyáron, de . . .

BACHUS. Talán, ha nem csalatkozom, ez egyike leszen a gráciáknak.

AMOR. Üdvözlégy, nagy istenné! Szépséged s deli termeted váltig mutatja, hogy te Venus és nékem anyám vagy!

JUPPITER. Hallgass, te csak gyermekistenke vagy még, ki nagyobb tárgyakra ügyelni nem tudsz; csak szépség után szoktad vakon repíteni nyiladat.

AMOR. Keménységed, nagy Juppiter, engemet megszorít. Igaz, hogy én csak kicsiny vagyok, de hatalmam nagy, mely nemcsak a földiekre, hanem reátok is kiterjed; valjd meg, nem érezted-e

magad is minden villámaid birtoka közepette azt? Rettegi ennekutána is boszúállásomtól. Most azonban félrevonva magamat engedek és hallgatok, de bármit ítéljetez felőle, én továbbra is azt vallom: Venus ő!

APOLLÓ. Igaz, hogy termete Gráciát, szépsége Venust mutat, de homlokából valami felségesebb derül ki. Távolról úgy látszik, mintha a bölcseség istenasszonya, Minerva volna.

MERCURIUS. Hát ez a felséges természetű s nyílt homlokú férfiú? Nem-e hazáját igazán szerető Curtius? Vagy minek is ismerjem? Elég az: szép férfiú, deli természetű, izmos ifjú s nem közönséges születést mutató alak!

JUPITER. Szemeim is benne mindezeket látják, sőt még többet: Apollót, Márst és Herkulest mind ezen egy testbe rejtve lenni látom. Több ő, mint földi halandó s reá isteni hatalmam nem terjed. De nem is szükség itt az én magyarázatom, a mulékonyságnak adót nem fizető érdem még a gyáva szíveket rettentő temető hantjain s a mohosult gyáva sírkövek szakadozott omladékain is örökké virító zöld koszorúkat nyer s a dicső látásra nem káprázó szemek láthatják a magyar égen fénylő napot, melynek sugárai a keszthelyi Helikon bércei tetején fénylenek.

APOLLÓ. Ime múzsáim mikép ünnepelnek amott a zöld fák híves árnyékában hajfűrtjeiket helikoni virág övedzvéen körül. A zengedező lantoknak bájoló hangjait mint lebegtetik szét a zefir langy szárnyai s az örömmök duplázott szavait mint sikoltják vissza az Echók! — Elfelejtetek velök Böetiát Keszthely kies ligetjéi; — e tájt ismerik

hazájoknak s énekjöknek égis emelkedő hangjaiban Festetics nevet halhatatlanítanak. De ime Klió felénk közelít, tiszta öröm mosolyog vidám arczájából; majd a történetek öszvefont rendéből énekel nekünk.

KLIO.

Ne háborítsa meg nagy istenségteket
Egy gyenge múzsának hozzátok jövése,
Hadd segítjük mi is pompás ünnepeket
Mivel egy tárgyra van e nap szentelése.

Én is testvérimmel egyenként hódolok
Helikonnak dicső szép királynéjának,
Zsenge virágimmal lábához borúlok
Ez érdem, kegy s virtus született leányának.

Ugy-e bölcs atyjához hasonló férjfiút
Tiszteljük, ki Apoll't, Márst, Herkulest mutat.
Ez ifjú heros már nyert lauruskoszorút
S fegyverrel is nyitott nagy nevének útát.

Rettentő kinokat és vért szomjúhozó
S halált osztó fene eszközök élei
Meg nem tartóztatták, ment s a veszélythozó
Sorsnak nem győztek rajt ádázó kényei.

Az sem tarthatá meg nagyra termett lelkét,
Hogy maga tartja csak fenn fényét házának,
Feláldozta szívét és legszebb életét
Az akkor bús sorsra dült magyar hazának.

Üdvözlégy nagy férjfi, dicsőséges magyar
Érezd érdemeidet teljes mértékében;

Reád semmi idő már homályt nem takar
Élsz a történetek örökült rendében. —

Mindnyájan az istenek.

Fogadjátok tőlünk is üdvözlésünket
S vígan hangozzátok Keszthely ligetjei
Jozefinát, Lászlót, — de dicső Györgyünket
Zengiétek főképen Helikon bérozei.

HIMEN RÓZSALÁNCZA.

HORVÁTH ÁDÁMNAK, TÖBB NS. MEGYE TÁBLABIRÁJÁNAK
KAZINCZY KLÁRA KISASSZONNYAL LÓTT ÖSSZVEKELÉ-
SÉNEK ÜNNEPÉRE.

1818. aug. 12.

Becsésb az eltévedt s ismét megtalált út,
Ki az igazsághoz tévelygő uton jut,
Forróbban öleli.
Édesebben örülsz felderült egednek
Te is, hogy gyászosabbak voltak életednek
Eddig sok éjjeli.

Kis János.

Valóságosok-e ezen előttem egymást tolongva
felváltó látások? avagy csak messze szárnyalt kép-
zeleteimnek üres rajzolatjai ezek? Ébren vagyok,
tehát álom nem lehet. Élek, de ha azon világban
élek-e, melyben éltem vagy másban, nem tudom.
Én változtam-e vagy észrevehetetlen fordulást téve
velem minden? Nem, az előbbi a világ, az vagyok
én is; hanem életünknek kimért pályája most teve
egy legnagyobb ponton legnagyobb fordulatot.
A sors bezárva rakja előnkbe változhatatlan tör-
vényeit, mi vakon elveszünk s csak a jövődőség
fejtheti ki szemünk elől rejtegetett titkait.

Mi csuda, ha ily nagy történetek zavarba hoztak lelkemnek jelenlétét? Most látom már, mint gyül új áldozat ott, hol nemrég pásztorok ünnepezték Orfeusznak születése napját, most Himennek füstöl az oltár.

Ott vala akkor Malvína is, virágokat hinte s vesztai szent lánggal gyújtotta áldozatját; most is készül menyegzői koszorúkat fűzni barátnéjának szöke fürtjei közé s ha ezüst húrokat felvonni segítene Apollo, örök boldogságot óhajtó himnuszokat zengene kis lantján. De hajh! ki kérleli meg Apollót? ki szünteti meg a muzsák ellen felgerjedett iszonyú haragját? De íme most jön Mercur, ő majd többekről fog tudósítást hozni.

MERCURIUS. Öröm s boldogság veled Malvína! Ki számára készül azon szép koszorú, melyet munkálsz? végezd hamar, mert en is foglalatosságot bizok ma reád.

MALVINA. Valóban ma boldog vagyok s bátran elfogadom a munkát, bármi legyen is az, mert a melyet istenek adnak, annak igen jó végét reménylem. De azt kérded, kinek kötöm ezen koszorút. Thalia, a kellemetes muzsa ma fog örök hűséget eskünni Himen oltáránál; őtet a kedvest fogom ezzel felkoszorúzni.

MERCURIUS. A menyasszonyi ajándék igen szép; de hát a ki az oltár szentséges zsámolyánál Thaliának balján fog állani, annak mit ad avagy mit óhajt a jószívű Malvína?

MALVINA. Mindent kész volnék tenni, a menynyire kis erőm mehetne; ha tudnám, mely Génusz sugallta érzemények hevítik a nemesnek kebelét, a kinek érdeme jutalmául a kegyes Thaliát

rendelték az égiek? De be vagynak kötve szemeim, érzem kell emberi gyengeségemnek súlyát, hogy a mit Fama elhallgatott, azt nem is tudhatom, bár ezer tárgyakra hánykódnak gondolataim, rejtve van előttem s nincs ki félre vonná a kellemetes titkot rejtő kárpitot. Én halandó, te isten vagy, mondd meg nekem, kérlek, ki a vőlegény?

MERCURIUS. Látván a nagy atya Jupiter, mint küzdenek kétes gondolatid egymással, megszánt. Nehogy páratlan legyen a koszorú, melyet kötsz, Himennek sok könyörgésére engemet küldött hozzád s e rózsákból font lánczot nyújtotta, ezt mondván: Ez az én hatalmas munkám, a mely két szíveket összekapcsol s a melynek erősségeit csak a setét sírnak jeges nedvei oszlatják fel. Add ezt Malvínának, vigye az elpártult muzsák által megsértetett Apollónak trónnához, kérlelje a nagy istenséget, esdekelen áldást az ő összev párosult muzsáira; ezzel Malvína tartozik; mert az ő buzgó tiszteletének tárgya a felszentelt helikoni pap, Orfeusz maga a vőlegény.

MALVINA. Boldog egek! minő váratlan örömlépi meg szívemet, hogy valahára már az ádáz sors tengerének habjaitól hányt-vetett élete e bölcsnek csendes révpartra talál.

Hajdan Orfeusz csudákat tett; a vadak összev sereglettek s megszelidülve simultak lábaihoz, midőn lantját megpendítette s ugyanannak bájos zengzete által még az örökkévalóságnak kapui is megnyíltak, honnan a tőle eltűnt Euridikét vissza is nyerte.

Nagy vala Orfeusz! A mi magyar Orfeuszunk ennél sokszorta nagyobb; az csak egyszer, ez már harmadszor bájolja meg az isteneket. Megyek

áldást könyörögni Apollóhoz s minden égiekhez, hogy derültek legyenek életének napjai; hogy többé ne vesszessén; netalán kérésének ellent nem állhatván az istenek, megparancsolják Charonnak, hogy többé a Stixen átvinni ne merészelje: ne legyen hát örök veszteség, hanem örök nyereség.

APOLLO. Valahára csakugyan találok egyet muzsám közül, a kinek lant van kezében s ki, habár a közvéték megbocsáttatásáért is trónusomhoz igyekszik.

Valóban méltó az én boszúállásom s engesztelhetetlen haragom lehetne ellenetek.

Ti a magyar Helikontól,* melyet én egy halhatatlan dicsőséges Meczenásnak oltalma alatt tartok s hol mindeniteknek élő fákbán fenn van emléke, elpártoltatok.

Az én hatalmamát Himen és Ámor megtapodák; én laurusokat ígértem; — ők mirtusszal kecsgetnek.

Én a tudományoknak s azok által a halhatatlanságnak gyémántvilágát nyitottam fel lelkeitek előtt. Ők szíveteket édes gyönyörűséggel töltik el ugyan, de bekötött szemekkel vezetnek a rózsatáj felé,

* Czelzás azon magyar Helikonra, melyet Keszthelyen a halhatatlan gróf Festetics György minden esztendőben kétszer tartani szokott, mely alkalommal hazánk poétái és írói készített munkáikkal megjelentek s azokat a gyülekezet előtt pompásan felolvasták, vagy legalább beküldötték. A megjelent írók azonkívül, hogy a nagylelkű meczenástól megajándékoztattak, nevük emlékére fát is ültettek s azon fa az ültető nevét viselte. — Mi szép ösztön vala ez főkép fiataljainkra nézve. Takács Judit gyakorta megjelent ily Helikonokban s Horváth Ádámmal itt ismerkedék meg. Nem érdemel-e gróf Festetics csak e pontban is örök nevet? Horváth.

hol örök boldogságnak kellene virítani számotokra. Vigyázzatok, hogy Helikon fényes tetejéről a szerencsétlenségnek siralmas völgyébe ne süllyedjetek.

MALVINA. Hatalmas istenség! Csendesedjék anynyira felzúdult boszús haragod, íme lehullok trónusod zsámolyára; kérlek, ne gátold a minden istenektől megszenteltetett frigyet. Emlékezz, hogy Orfeusz, a te kedvelted szentelé fel Helikonodat s híven imádta nevedet; nem pártolt ő el, nem pártoltunk el mi is; sőt ezután is a szent hegy illatos oldalában, hová leraktuk az arany csontokat, áldozunk neked, áldozunk halhatatlan mecenásunknak örökre. Áld meg, óh áld meg a magyar Orfeuszt.

APOLLO. Így már felejttem a multat s hűségteket örömmel fogadom; szép dolog, midőn a nagy lélek boldog is lehet; édesebben hangzik a lant, ha a rajta függő laurusok mirtusszal vannak vegyítve.

Te szentséges pitvaromnak felszentelt papja! áldás rajtad! áldás Tháliádon! áldás mindenben, a mire tekintesz! Boldogság ösvényiden, dicsőség tetteiden.

A magyarok védangyala vezérelje életedet hosszú-hosszú időkre; s ha majd későn át fogsz változni, ne hatalmaskodjék rajtad a mohos sír, hanem dicsőséges nemzeted között élj!

MALVINA.

Gyűljon meg a szent áldozat,
Legyen szent az egyesség!
Megnyilt már az égboltozat,
Leszállt a nagy istenség.

Koszorúim fogadjátok,
 Vidítsa szíveteket,
 Így áldozik Malvinátok,
 A ki tisztel titeket.

Zengjétek hegyormozatok,
 Mely boldog lett Orfeusztok ;
 Légy te is kimondója,
 Helikonunk Echója !

A NÉVNAP ÉS BÚCSÚVÉTEL.

ÉRZÉKENY JÁTÉK EGY FELVONÁSBAN, TANULÓGYERMEKEK
 SZÁMÁRA,

Személyek :

<i>Samu</i> , egy nemes úrfi, igen természetes gyermek.	<i>Pepi</i> , Imre és Amália testvére.
<i>Jóska</i> , ennek barátja.	<i>Terézia</i> , ezeknek unoka- atyjokfia.
<i>Nina</i> , nevendék lányka.	<i>Kristóf</i> , egy derék nemes fajtból való, atya és anya nélkül való árva.
<i>Amália</i> , ennek lelki barátnéja.	
<i>Fáni</i> , Nina testvére.	
<i>Imre</i> , egy érzékeny szív gyermek, Amália testvér- bátyja és Nina atyjafia.	<i>Kis Pepi</i> , Nina testvérje, egy négy esztendős kis lányka.

Első jelenés.

(Egy csinos szoba. Imre egy kis asztalnál ül és előtte egy kalitkában két madár.)

IMRE. Kedves kis állatok, mely vfgan ugrálnak ;
 elfelejtették, hogy rabok. Talán érzik, mely szép
 oázisra szántam őket. — Oh ! ha kedvet találhatnék

velek, mely édes lenne a jutalom s könnyen felejténém, hogy kezemet miként megsértettem, midőn értek a fára másztam, — de valaki jön; félreteszem — nem akarnám, hogy előtte tudva legyen szándékom. (Elteszi.)

Második jelenés.

Samu és Jóska jönnek, Samunak kezében egy korbács, mellyel még kedvvel pattogat.

SAMU. Ugyan megtartottad Imre úrfi a fogadásodat. Azt mondtad, mindjárt utánunk jössz a rétre s ott mulassunk. Hijába lestünk, vártunk, nem jöttél; nem volt szép tőled. Annyit futkoztunk és labdázunk Jóskával, alig vagyunk belé. Sok nyulat felvertünk, sokféle állatokat láttunk.

IMRE. Örülök, hogy jól mulattatok; semmi szükség tehát nem volt reám. Én is kísértél s a madarak szép zengzete becsalt az erdőbe, ott késtem el, azért nem értem hozzátok, megbocsásatok!

JÓSKA. Talán most is az examenről gondolkodtál? s magadat próbálni mentél az erdőbe.

SAMU. Arról ne álmodj többé s ne törd a fejedet. Általastunk azon már szerencsésen.

IMRE. Oh nem! Én a multat jelenvalónak, a jelent jövődönnek sohasem gondolom. Mindent akkor teszek, ha kötelességemben áll. Tudom, hogy most szabadságunk vagyon.

JÓSKA. Ne töltsük itt hijába az időt. Keressük fel a leánykákat, mint tanulótársnéinkat, tánczoljunk egyet, majd Nina muzsikál, vagy pedig, hogy ő is tánczolhasson, a nénikét szépen megsimogas-

suk, hogy muzsikáljon s vége neki. (Összeveti sarkantyúját s elmennek.)

Harmadik jelenés.

Amália egyedül, kezében egy rajzolatot tart, melyen a felkelő nap látszik feljönni a hegyek közül.

AMÁLIA. Bár az emberi élet is ily felhő volna, mint e rajzolon a felkelő nap ábrázolja; de minő zavart érzések ostromolják mellemet. Csaknem kipattan szívem helyéből. Minő nap ez nekem?! Névnapi! Búcsúvétel! Mint fogom kiállani változásait? Oh Nina, Nina! . . .

Negyedik jelenés.

Nina a mellékajton jön s Amália utolsó szavait meghallja.
Amália a kezében levő képet elrejtí.

NINA. Kedves Málim! nevedet hallottam kirepenni ajakidról. Nem csalatkozik tehát szívem, ha azt véli, hogy barátném s változhatatlan barátném vagy, hogy én is az maradok neked, e csók pecsételje örök fogadásomat. (Megcsókolja.)

AMÁLIA. Én mindenkor felőled gondolkodom, ha nem vagyok is veled; képed és barátságod árnyéka követ engem s ha most meggondolom, hogy itt az időpont, — el kell válnunk egymástól — alig bírom e gondolatot.

NINA. Nagyon meg vagy zavarodva, édes barátném, s nekem kötelességem volna tégedet megnyugtani, mivel miattam aggódik érzékeny szíved, de valjon mi módon gyógyíthatja beteg társát, a ki maga is hasonló beteg?

AMÁLIA. Hidd el, nekem nagyobb vigasztalás,

ha részvétet és nálad is viszont édes bánatot talállok.

NINA. Jól mondd, édes bánat, ez szent sugallás volt Máli, ebben találhatjuk egész csendesülésünket. Édes lesz a keserű megválás is, mert szebb és nagyobb célra vezet bennünket a neveltetés, a lelki tehetségeknek s egyéb nemünket illető szükséges dolgoknak kifejlése által.

AMÁLIA. Hasonló az ifjúság a rózsabimbóhoz, a mely szép ugyan, de mindaddig semmi illatja nincs, míg az éltető nap ki nem fejt balzsamos kebelét. Ez képe a lélek kimíveltetésének is.

NINA. Így tehát örömmel siessünk azon úton menni, a mely boldogságunkra vezet. Csak az az egy nyughatatlanít engem, hogy édesanyámtól sokszor hallottam: a ki a nagyvilágba lép, oly tengerre lép, a mely a hajótörésekről igen nevezetes.

Ötödik jelenés.

Imre jön és szinte megijed, hogy a leánykákat itt találja,
de már vissza nem mehet.

IMRE. Jó napot, kedves leánykák. Miről ily forró beszélgetés? (Félre, a nézők felé fordulva.) Istenem, miért kellett ide jönnöm. Nem akartam őket többé látni a búcsúvétel utolsó pillanatjáig.

AMÁLIA. Azon töprenkedünk édes bátyám, hogy el kell hagynunk a gyermekkort és az édesanyai ápoló karok közül idegenek közé kell mennünk s a mint Nina mondja, habokkal hánykódó tengerre szállunk.

NINA. S félünk, hogy a mérges szelek valamely kőszálhoz csapják gyenge hajónkat.

IMRE. A hajóknak vannak vasmacskáik, melyek sok veszedelemtől megmentik azokat. Ily erősségek légyen néktek is a vallás, az erkölcsi tudomány, a mely csak egyedül virtusokra rakja talpköveit. Hiszen nekünk is ez sorsunk, holnap én is megyek.

AMÁLIA. Az igaz, ti pedig tovább szenvedtek s mivel nagyobbra vagyon törekedéstek, tovább is értek célra.

NINA. De mégis sokkal könnyebb pályájok a mienknél. A leányoktól a világ egészen mást vár s mivel férfiak az ítélőbirák, hamar veszthet az ügy, egy szóval a leány olyan, mint a fejér ruha: legkisebb mocsok is semmivé teszi ékességét. De úgy-e Imre (ruháját mutatva) az én ruhám szép, mert semmi szenny nincsen benne.

IMRE. (Érzékenyen.) Szép és tiszta, mint lelked és szíved ártatlan! (Sietve elmegy.)

Hatodik jelenés.

Fáni jön; kis Pepit kezén vezeti.

FÁNI. Mely rég kereslek már édes Ninám, de a boszúságtól alig szólhatok; gondold, Pepi és Teréz minden virágjaimat lepusztították.

NINA. Légy csendesesen, édes öcsém, törd el; tudod, hogy ma nekem nevemnapja vagyon, el is megyek közületek; nem illene zavarkodnom.

FÁNI. De csak illetlen dolog biz az. Nem ők ültették, sem kapálták, semmi jussok hozzá.

KIS PEPI. Ninánk, az enyimet is ellopták. Rossz leányok azok, hidd el!

NINA (Megersimogatja kis orczáit.) No, ha téged is meg-

haragfítottak, már akkor megverem őket; semmit se búsulj lelkem, majd az új hajtások ismét új virágokat hoznak néked.

Hetedik jelenés.

Samu jön.

SAMU. Isten őrizz ennyi sok leánytól. Akármerre megyek, mindenhol ezekre találok. Odakinn is egy seregre akadtam. Úgy fel vannak virágozva, mindenikét Flóra istenasszonynak véltem. Ezen szoknyás regement helyett jobb szeretném, ha pajtásaimra akadhatnék.

AMÁLIA. Semmit se búsulj. Nem kötjük reád társaságunkat. Épen jókor jön megvetésed, hiszen a városban nem fogunk reád szorulni. Itt maradatsz a faképnél. (Mind elmennek.)

Samu egyedül.

SAMU. Nézze meg az ember, a kis fazék, mely hamar felforrrott; ugyan jól pereg a nyelve, még csak alig ütötte meg orrokat a városi bűz, máris alig lehet velek beszélni s előre fenyegetődzének, hogy nem szorulnak reám, de csak lassan kisasszonykák, még torkotokon forralom ezt, mint a macskának a lopott tejet. (Elmegy.)

Nyolczadik jelenés.

Pepi és Teréz jönnek; mindenkinek kezében kosár tele virágokkal.

TERÉZ. Ülünk le ide, itt magánosan lehetünk. Kössük meg virágjainkat.

PEPI. És siessünk, mert itt az idő. Meg kell köszönteni Ninát, úgylis búcsúzóra hozzá kell mennünk.

Kilenczedik jelenés.

FÁNI jön és haragos szemeket vet a leánykákra, látván virágjait nálók.

FÁNI. Ha merem kérdezni, hány cseppeket izzadtatok ezen virágoknak plántálásában és öntözésében? Igazi unokái vagytok régi magyar őseiteknek, a kik így köszönték el egymásra poharaikat: Adja Isten, a mit mások vetettek, mi arathassuk le!

TERÉZ. Bocsáss meg, kedves Fánim, hidd el, nem rossz szándékból tettük; testvéredet akarjuk véle megtisztelni neve ünnepén.

PEPI. Kerestünk mindenfelé s kérni akartuk tőled, de nem találtunk. Bízunk jó szívedben, hogy minket igazán szeretsz.

FÁNI. Óh ez már egészen más! Testvéremért, kedves testvéremért mit fel nem áldoznék. Nemcsak virágjaimat, de mindenemet, sőt életemet is, ti pedig hevességemet bocsássátok meg.

PEPI. Te is engedj meg gondolatlanságunkért; az eszünkbe sem jutott, hogy magadnak is szükség lehetne virágjaidra.

FÁNI. Nem — nem, csak kössétek! Miként fog majd örülni Nina s miként meg lesz lepetve barátnéitől. Nekem édesatyám a minap, hogy jól tanultam, egy szép fényes ezüstpénzt ajándékozott. Én azt fogom neki adni e nap emlékezetére.

Tizedik jelenés.

Samu, Jóska, Kristóf jönnek.

SAMU. Engedelemkérés mellett szabad-e közelfíteni a kisasszonykákhoz? Itt kedves lenni, az egész szobát fűszeres illat töltötte el. (A nézők felé)

fordulva.) Kedveznem kell, hogy ezekkel is úgy ne járjak; már látom, az asszonyi nemnek még az aprója is megalázódást kíván. Színt kell vennem magamra s ha csalódnak bennem, káros bánkódjon.

TERÉZ. Igenis szabad, noha titkos dologban munkálkodunk mert nem akarjuk, hogy előre tudva legyen. De hiszen ti is ott lesztek s együtt töltitek velünk a búcsúzás utolsó óráját.

PEPI. S egyszersmind névnap és barátnének számára fűzzük e koszorúkat.

KRISTÓF. Istenem, most érzem először, hogy árva vagyok s nem tehetek semmit; — mely szívesen ajándékoznám meg én is valami kis emlékkel a szelíd Ninát!

FÁNI. *(Mégfogja Kristóf kezét.)* Ne törd magadat jó gyermek, hiszen néném nem az adományt nézi, csak a szívet. Te pedig azzal gazdag vagy.

KRISTÓF. Most jutott eszembe egy szent gondolat. Az egek nékem az én szülőimet egy oly gyámatyával pótolták ki, a ki ezen helyet nemcsak szájjal, de cselekedettel is egészen betölti; siessek hozzá, könyörgök néki, ő bizonyosan nem tagad meg tőlem annyit, hogy Ninának egy övet vehetek karcsú derekára. *(Örömmel elszalad)*

SAMU. Akármint hínezzem, csak kitör belőlem, hogy természetes gyermek vagyok. Én ugyan leányokra nem költöm pénzemet, inkább egy pár sarkantyút veszek, azt kedvem szerint öszveütöm, vagy pedig megtartom a zsebembe.

JÓSKA. Nékem pénzem nincs. De annál jobb. Így ha valaki szeret és becsül, nem kell semmi mellékes dolgokba gyanstanom érdememet. Apám is jó vadász, majd én is próbát teszek. Odaki az

árokba tudok egy vadrécze fiat, majd kézrekerítem s Ninának neve ünnepére ajándékozom.

SAMU. Ugyan előltaláltad, minek Ninának a récze?

JÓSKA. Talán azt gondolod, hogy a leányok levegővel élnek? Ha a hízelkedő férfiak sokszor isten-asszonyokat teremtenek is belőlük, de azért mégis szeretik ám a réczepecsenyét. De menjünk! (Samuval karanfogva elmennek.)

PEPI. Készen vannak koszorúink, menjünk mi is. (Terézzel elmennek.)

Tizenegyedik jelenés.

Nina jön egyedül. Térdreesik.

NINA. Mindeneknek teremtő Atyja, megfoghatatlan fő valóság! Te adtad életemet s mindent, a mire csak szükségem vagyon. Te virrasztottál fel nevem ünnepére, sőt még több! Eznep láttam legelőször a napot is! Oh! engedd, hogy mindég ártatlanul és pirulás nélkül szemlélhessem azt, engedd, hogy a Te utaidon botlás nélkül járjak és soha a Te dicsőséged homályába ne boruljon én előttem, egy szóval: egészen betöltsem azon czélt, melyre alkottál engemet. (Felkél.)

Utolsó jelenés.

Amália, Fani és kis Pepi. Amália kezében a rajzolat, kis Pepinél egy kosár tele gyümölcssel, mindjárt ezcknek nyomokban Teréz és Pepi, kezökben virágkoszorú, utánnok Imre, Samu, Jóska és Kristóf. Imre kezében kalitka s abban kis madár, Jóskánál egy vadrécze fi, eleven szája és lábai rózsaszínű pántlikával vannak öszvekötvé. Körülveszik Ninát.

AMÁLIA. Sokkal mélyebben el van fogódva szívem, semhogy erántad érzeményimet szóval ki-

jelenthetném. Ez nap emlékére fogadd e rajzolatot s a hegyek közül felségesen feljövő napnak sugáriban lásd és érezd barátnéd óhajását.

Pepi és Teréz körülkoszorúzzák Ninát.

PEPI. Ez élet neked mindég virágokat teremjen!

TERÉZIA. És semmi zivatar le ne tépje levelét!

KIS PEPI. S lehalván a virág, édes gyümölcsöket teremjen néked: (Odanyújtja a gyümölcsöket.)

FÁNI. Engedd meg édes néném, hogy én üres kézzel jelenek meg előtted, de szemközt jött velem egy világtalan asszony, a kit egy ekkora lánykája vezetett, mint én. Egy kisebb gyermeke ismét hátára vala kötve. Elfogódott szívem s ezüst pénzemet nekik adtam, melyet neked szántam volt, de úgy-e nem haragszol; kérlek, meg ne mondd édesatyánknak, netalán neheztelne, hogy ily kevésre becsültem ajándékát.

IMRE. Mint ez erdei lantosok zengzete, oly kellemetes harmonia legyen egész életed!

JÓSKA. Hát én mi szépet mondjak e réczefiáról? Ennek torka rekedt, nem hangicsálhat, de mégis a konyhán, ha forgatják, szép harmóniát csinál, kivált az üres gyomornak. Szívem érzései becse-sítség ajándékomat.

KRISTÓF. Én rajtam a sor, de üres kézzel jövök. Úgy jártam, mint öcséd. Midőn vásárolni mentem néked övet, elvesztém pénzemet. Visszajöttem keresni s egy árva gyermek, mint én, megtalálta, előmbe hozta, vissza akarta adni, de árvább volt mint én, mert én csak szülék nélkül, de ő minden nélkül látszott szűkölködni. Jusson eszedbe Nina, mindenkor, ha övet kötsz derekadra, hogy egy

néked szánt öv egy nyomorult éhezőnek könnyeit törölte le.

SAMU. Annyi a sok ajándék és jókivánság, hogy majd az enyim alig találhat helyet. Tudod Nina, én természetes gyermek vagyok, igazán megvallom, büszkeségből fel sem vettem neved ünnepét, de e látásra elérzékenyült meg nem romlott szívem, ne nézd hát a külszínt nálam; sokszor férgesek a gyümölcsök, melyek kívül legszebbet mutatnak. Fogadd el boldogságodat arányzó szíves óhajtásomat.

NINA. Sokkal jobban meg vagyok lepetve általatok, semhogy szíves szereteteket csak hálálni is tudnám. Egész életemben édes emlékezésem lesz ezen ártatlan időpontra, melyet angyali társaságokban, kedves nevelőnknek vezérlése alatt töltöttem. Legyetek drága szülőiteknek tökéletes örömei s édes hazánknak oly nevendékfái, melyeknek terebélyes ágai utóbb hasznos árnyat vehessenek — de itt az idő, itt az óra, — el kell válnunk — ne felejtsetek el! . . . Isten — Isten hozzátok!!! . . . (Mind egymás karjaiba borulnak. A kárpit leesik.)

A KÖNYÖRÜLETESSÉGRŐL.

Mi emberek, a teremtő erőnek legnemesebb alkotmányi, kik fők s uralkodók vagyunk e földön, mely gyakorta elhibázzuk azt a felséges célt, melyre egy felsőbb valóságtól indítatunk, azt a célt, mondom, mely minket az istenséghez közelebb vihetne, holott némely részben nincs is tőlünk egészen megtagadva az isteni erő. Támadnak az emberben gyakorta oly belső indulatok, melyek a

halandóság köréből feljebb vágyódnak s többek mint földiek. Mely gyönyörű rész jutott nekünk csak azon egy pontban is (mit valóban egy mindenható erőnek lehet nevezni), hogy képzeleteink tündérszárnyain oda tudjuk magunkat teremteni, hová akarjuk s azt oly elevenen tudjuk magunknak előnkbe festeni, mintha valósággal ott volnának azon a szeretett tájékon, hol mi kedveseinket, rokonainkat, barátainkat lenni véljük s lelkünk egy édes andalódás között mulat vélők.

Semmi nem taszít pedig bennünket oly messze a tökéletességtől, mint a könyörületlenség. Hol ez uralkodik, ott a lélek és érzés vastag homállyal vagyon befedve; óh! s ez bennünket egész félbarmokká változtat. Az ilyen embereknél a józan okoskodás helyét a felfuvalkodott büszkeség foglalta el s ennek szomorú következése az, hogy ők némelykor olyanokra fakadnak, a melyek nemcsak a vallás szentségével, hanem a természet törvényeivel is ellenkeznek s hogy szegényebb embertársaikkal csak úgy bánnak, mint barmaikkal; megvetve tekintik őket, mintha nem azon egy Teremtő kezéből feslettek volna. Sőt, megbocsássatok, ha érzékeny indulatom, nyelvem köteleit egészen feloldva, az igazat egy kevésbé szabadabban bocsátja ki ajkaimon! — nem tapasztaljuk-e, hogy ez vagy ama kincses Krózus szeretett ebét tulajdon asztalánál táplálja, tulajdon edényéből eteti, czirógtatja, csokolja; midőn szűkölködő embertársának alig enged konyhája egy szugolyában annyi időt tölteni, míg szánakodóbb cselédjei részéből jutott falatját békével lenyelhetné. Siketek a szerencsétlenek esdeklő kiáltásira, nem hangzik úgy füleikbe,

mint a játszószőn hőseinek, főképp leányinak környikálása. Képesek ők egy csinos képű, deli természetű személyre ezereket pazarolni, csak vétkes gyönyörűségeknek tehessék kárhozatos tárgyává; itt egy országkerülő, szemfényvesztő alakosra, ott egy ügyes virtuóz muzsikusra s ki tudja, minő hiúságokra a legnagyobb bőséggel öntik pénzeiket, midőn számtalan szerencsétlenek nyögési előtt füleik bé vannak zárva. Őh csak századrészét osztanak a szegényebb emberiségre azon summáknak, melyeket hívságra, mulatságra s játékra pazarolnak, hány elhagyott s különben nagyramehető szegény familiákat boldogíthatnának! De fájdalom! Eltompult, fagyos kebelök nem érzik, mely édesek azok az örömkönnyek, melyek akkor, folynak le arczáinkon, midőn egy szerencsétlennel jót teszünk s bő vagyonunkat egy boldogtalannal közöljük.

Némelyek, ha bármi sugalásból osztanak is ki valamit, nem elégesznek meg azzal a csendes örömmel, mely a jó szívekben önként támad; s nem csupán csak barátjaikkal tudatják, hanem hogy széthirdettessenek, iszonyú lármával hirdetik tetteiket, melyből az látszik, hogy ők nem a belső jóindulattól ösztönöztetnek, hanem attól a hiú dicsőségre való vágyástól, hogy őket a fél-világ, mint legnagyobb jótevőket magasztalja. Mások megnyitják ugyan kamráikat s ettől a szent gondolattól lelkesíttetve: «Az Isten duplán visszafizeti», bőven adakoznak. Az ilyen adakozás nem egyéb, mint önhaszonkívánás s valódi uzsoráskodás, következőleg nem jótétemény; mert ha azt, a mit adtam, visszafizettetni várom, úgy vélem, semmit sem adtam ki s nem támadhat bennem valami

mennyei jónak édes érzete. Óh barátim! Vajjon miért helyeztetek minden dolgaitokban oly nagy haszonkeresést? Nem elégsztek-e meg azon hasonlíthatatlan szerencsével, mely titeket oly boldog állapotba helyeztetett, hogy vagyon elégséges vagyontok és módotok másokkal jót tenni? Gondoljátok meg azt, hogy bármely sokat adtatok is a szűkölködőknek, mégis százszor, ezerszer boldogabbak azok, a kik adnak, mint a kik kérnek.

Kövessétek a virtust; megmutatja annak rózsákkal hintett útja a tiszta örömöknek kristályforrását. De óh fájdalom! — Úgy tetszik, a virtust már most csak nevérol ismerik; emlegetik ugyan azt, de a hozzávezető pályát szorgosan elkerülik; a ki pedig virtust nem ismer, nem ismer valódi gyönyörűségeket. vagy pedig olyanokat ismer, melyek magok után egyedül csak mérget vonhatnak.

A nagy világ, a pompás városok minden kincseket benyelnek; ide halmozzák össze gazdag jövedelmeiket. Elhagyják tudniillik paradicsom ékességeivel vetélkedő gyönyörű honni birtokaikat; a pompás épület, mely ezeken a jobbágyi kalibák között, mint egy dicső fejedelem seregei közepett felemeli jobb századokból eredett fejét s melyben a Mars mezejére szokott dicső apák mint megannyi kis királyok lakni nemcsak nem szégyenlettek, de gyönyörűségnek tarták: az elkorcsosult, külföldi kényességre szokott onokáknak kicsinyek, alávalók, unalmasok, ott hagyják s a nagy városok óriási kőrakái között annak füstös, bűdös, lármás utcaiban kellemetesbnek tartják lakásaikat; ott a hiábanvaló örömöknek áldozzák fel életöket s szemfényvesztő bábokra fecsérlik régi jó őseikről ma-

radott kövér vagyonaikat, s vajha, — ha már az együgyű falusi ártatlanság unalmas lakást szerezvén, vágyaikat a városokba kecsegteti, legalább hazánk fővárosait és nem idegen helyeket választanának oly lakhelyül, melyet a magyar jövedelmek kiadásának mintegy eréül tenni szántak.

Óh drága hazafiak! Mikor nyílnak meg szemek az emberi kötelességnek világos látására! Vagy akkor kezdetek majd bölcselkedni, mikor fejeteket dér fedí, vállatok roskad s homlokaitokon a vénségnek ránczai sokasodnak. Óh akkor már visszajönnek az elrepült szép ifjúságnak arany órái s mikor ti a remény s kétseg közt haboztok, akkor az együgyű falusi pásztor megelégedve sipolgat kisdéd, de néki elég téres kalibájában. Az ő ifjúságának emlékezete nem húzza öszve szemöldökét s hajdan elkövetett alacsony, hiú s kártékony cselekedeteit nem állítja rút formákban eleibe a visszaemlékezés. Jótéteményeinek édes érzetével töltvén el életének szűk határát, merészen teszi le romlandó testalkotmányát s azon a helyen készíti el nyugalmat fedező sírját, hol neki a természet tápláló édes anyai kezét nyújtotta.

Óh térjete meg tehát ti, kikhez előbb szólék, az úgynevezett nagyvilágnak vétkes piaczárol, szünjete meg a boldogságnak csak árnyékát ölelni, mely hamar eltűnik karjaitok közül s a nyugtalanságnak zavarját hagyja maga után lelkeitekben. Éljete abban a dicső országban, abban a minden kellemeikkel bővelkedő gyönyörű vidékben, hol a bőkezű természet reátok legnagyobb mértékben osztotta ajándékait; és itt legyetek kegyesek embertársaitokhoz, tegyetek jót magatok körül, fogla-

latoskodjatok a szerencsétlenek boldogításán, nyilvának meg kincstáraitok a szűkölködőknek. Ekkor, ekkor fogjátok tapasztalni, hogy a szalmafordéles kunyhókban és a terebélyes tölgyek árnyékában sokkal édesebb nyugalom tanyáz, mint a fényes palotáknak unatkozást hozó, henye pamlagain a ragyogó tornyok között. Engedjétek azt az örömet, hogy a haza maradéki az érdem halhatatlan sorába emelje neveteket, a nemzeti lantosok mennyei elragadtatás közt énekeljék dicső tetteiteket s a honni szűzek sírvermeteknek tisztos omladékain koszorúkat fűzzenek emléketekre, és az általatok szerencsétetett hálaadók könnyei édes ömledezések között mosogassák azt. Oh haza szent Geniusza! Szállj le mennyei dicsőséged fényéből, menj azokhoz a hazafiakhoz, kiket érdeklek s sugald füleikbe azt, mit még mondanom kelle nekik! . . .

